



# การประเมินผลโครงการส่งเสริมเกษตรกรรุ่นใหม่ (5 ประสาน สืบสานเกษตรกรรุ่นใหม่ ถวายในหลวง) กรณีศึกษา : เกษตรกรกลุ่ม A ปี 2560



ศูนย์ประเมินผล  
สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร  
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์  
เอกสารประเมินผล เลขที่ 505  
พฤศจิกายน 2564

CENTRE FOR PROJECT AND PROGRAMME EVALUATION  
OFFICE OF AGRICULTURAL ECONOMICS  
MINISTRY OF AGRICULTURE AND COOPERATIVES  
EVALUATION PAPERS No. 505  
NOVEMBER 2021

การประเมินผลโครงการส่งเสริมเกษตรกรทฤษฎีใหม่  
(5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง)  
กรณีศึกษา : เกษตรกรกลุ่ม A ปี 2560

โดย

ศูนย์ประเมินผล  
สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร  
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์



## บทคัดย่อ

การประเมินผลโครงการส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ (5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง) กรณีศึกษา : เกษตรกรกลุ่ม A ปี 2560 มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลลัพธ์ของโครงการที่เกิดกับเกษตรกรกลุ่ม A ซึ่งเป็นกลุ่มต้นแบบในการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยรวบรวมข้อมูลจากการสุ่มตัวอย่างตามบัญชีรายชื่อของประชากรกลุ่มเป้าหมาย 77 จังหวัด ได้จำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 446 ราย ประกอบด้วย เกษตรกรกลุ่ม A ที่เข้าร่วมโครงการ ปี 2560 ประชาชนเกษตร/เกษตรกรต้นแบบ/ประธาน ศพก. และเจ้าหน้าที่ในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในระดับจังหวัด โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิสำหรับการประเมินผลในครั้งนี้เน้นการประเมินผลในประเด็นต่อยอดตามรูปแบบ IEST ของ CIPPIEST Model ซึ่งประกอบด้วย ผลกระทบ (Impacts) ประสิทธิภาพ (Effectiveness) ความยั่งยืน (Sustainability) และการขยายผล (Transportability) โดยเปรียบเทียบผลก่อนและหลังมีโครงการ

ผลการประเมิน พบว่า ผลกระทบในด้านเศรษฐกิจ เกษตรกรมีรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตในแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่เพิ่มขึ้น โดยหลังเข้าร่วมโครงการมีผลตอบแทนสุทธิจากการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ปีละ 7,024.29 บาทต่อครัวเรือน ด้านภาวะหนี้สิน ครัวเรือนร้อยละ 33.97 มีหนี้สินลดลงเฉลี่ยปีละ 6,814.84 บาทต่อครัวเรือน การออมเงิน เกษตรกรร้อยละ 43.89 มีเงินออมเพิ่มขึ้นจากเดิมเฉลี่ยปีละ 4,010.34 บาทต่อครัวเรือน ด้านสังคมจากการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ส่งผลให้เกษตรกรรายอื่น ๆ มีความสนใจและเริ่มหันมาทำเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยครัวเรือนร้อยละ 13.49 มีการเคลื่อนย้ายแรงงานกลับเข้ามาทำงานในพื้นที่เพื่อทำการเกษตรเพิ่มขึ้น ในส่วนของการลด ละ เลิก อบายมุข ครัวเรือนร้อยละ 6.29 มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยลดค่าใช้จ่ายในอบายมุขลง ครัวเรือนละ 434 บาทต่อเดือน หรือ 5,206.56 บาทต่อปี ด้านสิ่งแวดล้อม เกษตรกรมีการเก็บกักน้ำของกิจกรรมในด้านพืช ด้านปศุสัตว์และด้านประมง ทำให้มีความหลากหลายของชนิดพืชเพิ่มขึ้น โดยส่วนใหญ่เกษตรกรปลูกไม้ผล/ไม้ยืนต้น ปลูกพืชผัก ปลูกพืชไร่และปลูกข้าว เกษตรกรร้อยละ 75.64 มีการนำวัสดุเหลือใช้จากเศษใบไม้ กิ่งไม้ เศษอาหาร และมูลสัตว์ต่าง ๆ นำมาทำเป็นปุ๋ยหมัก/น้ำหมัก ทำให้ลดการเก็บขยะภายในครัวเรือน และค่าใช้จ่ายในการซื้อปุ๋ย เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ร้อยละ 32.23 มีลักษณะการทำเกษตรแบบอินทรีย์ ประสิทธิภาพโครงการ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีการพัฒนาทฤษฎีใหม่ไปสู่ขั้นที่ 2 และ 3 ในสัดส่วนน้อย มีเพียงบางส่วนที่มีการรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผลิต จำหน่าย และรวมกลุ่มเพื่อสร้างเครือข่ายเป็นวิสาหกิจชุมชน ด้านความยั่งยืน เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้จากการเน้นผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก เหลือจึงนำไปจำหน่าย แบ่งปัน เก็บไว้ทำพันธุ์ แปรรูป และการใช้ปัจจัยการผลิตของตนเองแทนการจัดซื้อ/จ้างจากภายนอก ซึ่งสามารถลดรายจ่ายให้กับครัวเรือนเกษตรกรได้โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยภายนอกในระดับหนึ่ง อีกทั้งยังช่วยให้มีแรงงานบางส่วนกลับเข้าสู่ภาคการเกษตรเพิ่มขึ้น ด้านการขยายผลมีการเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และแนวทางปฏิบัติของเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งเกษตรกรสามารถเป็นต้นแบบในการถ่ายทอดความรู้ทฤษฎีใหม่ให้กับเกษตรกรรายอื่นได้ หลังจากสิ้นสุดโครงการเกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 94.83 จะดำเนินกิจกรรมเกษตรทฤษฎีใหม่ต่อเนื่องในรูปแบบเกษตรผสมผสาน

ข้อเสนอแนะ ภาครัฐควรมีการส่งเสริมการทำเกษตรทฤษฎีใหม่อย่างต่อเนื่อง ด้านองค์ความรู้ ควรเพิ่มพูนทักษะด้านการผลิตและปัจจัยการผลิต การบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตร การแปรรูปผลผลิต รวมทั้งสนับสนุนการรวมกลุ่มในการทำกิจกรรมของเกษตรกรเพื่อเป็นการขยายผลจากการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ และนำไปสู่การพัฒนาเกษตรทฤษฎีใหม่ในขั้นที่ 3 ขึ้นก้าวหน้าได้

คำสำคัญ: การประเมินผล การประเมินผลลัพธ์ เกษตรทฤษฎีใหม่



## Abstract

The evaluation of the New Theory in Agriculture Project: A Case Study of Group A farmers in 2017, the objective of the study was to evaluate the results of the project with group A farmers, which was the model group for expanding new agricultural products. A sample was selected from random sampling according to the list of target populations of 77 provinces, total of 446 samples were obtained, consisting of group A farmers who participated in the project in 2017, agricultural philosopher/model farmer/chairman of the Agricultural Learning Center, and Officers of the Ministry of Agriculture and Cooperatives at the provincial level. Primary data were collected using questionnaires. This evaluation focuses on evaluating the issues based on the IEST model of the CIPPIEST Model, which consists of Impacts, Effectiveness, Sustainability, and Transportability before and after starting the project

The results of the evaluation showed that relating to the impact on the economy, farmers had more income from selling their products in the New Theory Agriculture plots. After participating in the project, the net return from New Theory Agriculture was 7,024.29 baht per year, and the debt 33.97% of households was reduced, an average of 6,814.84 baht per year, or a 43.89 % of farmers had increased in saving money average 4,010.34 baht per year. Relating with the social perspective of the New Theory Agriculture, the other farmers were more interested and began to change to the New Theory Agriculture. Consequently, 13.49 % of households workers migrated back to work in the local area for farming. In terms of reducing and ceasing the vices, 6.29% of households behavior was changed by reducing their expenses on vices about 434 baht per household per month or 5,206.56 baht per year. For the relating with the environment, farmers took more supported activities in the field of crops. livestock and fishery this increasing the varieties of plant species. Most of the farmers grew fruit/perennial plants, vegetables, field crops, and rice., and 75.64% of farmers used waste materials from leaves, twigs, food waste, and manure to make compost/compost that reduced household wastes management costs and the cost to purchase fertilizers, and for 32.23% of farmers who participated in the project had organic farming characteristics. However, the effectiveness a small percentage of farmers participated in the project developed the New Theory Agriculture to stage 2 and 3. Only some groups were organized to exchange learning, produce, sell, and join groups to create networks as community enterprises. For sustainability, farmers could be self-reliant by focusing mainly on produce for household consumption. If there were any left, therefore, they were sold, shared, kept for breeding, processing, and using their inputs instead of external procurement/employment. This could reduce expenses for agricultural householding without relying on external factors. It also allows some workers to return to the agricultural sector more. As for the related

with the expansion, there was a dissemination of knowledge about the concepts, theories, and practicing of New Theory Agriculture which farmers could be a model to educate the knowledge of the New Theory Agriculture to other farmers. After joining the project, the majority of farmers, as 94.83 percent, would be continued their New Theory Agriculture activities in integrated farming.

This evaluation suggested that the government should be promoted the New Theory Agriculture continually, knowledge to increase production skills and inputs water management for agriculture processing of product as well as focus on supporting the integration of farmers' activities to expand the results of the New Theory Agriculture and lead to the development of New Theory Agriculture in the 3rd step, the advanced step.

Keywords: Evaluation, Evaluation of results, New Theory Agriculture

## คำนำ

โครงการส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ (5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง) เป็นโครงการต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี 2560 - 2562 การประเมินผลโครงการในครั้งนี้ให้ความสนใจเกษตรกรกลุ่ม A ซึ่งนับเป็นกลุ่มที่มีศักยภาพ ที่เป็นต้นแบบ และขยายผลการส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่หลังจากสิ้นสุดการดำเนินงานโครงการตามแผนแล้ว มีผลกระทบ ประสิทธิภาพ ความยั่งยืน และการขยายผลอย่างไร เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการดำเนินงานโครงการในระยะต่อไป

รายงานฉบับนี้ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานโครงการที่ร่วมให้ข้อมูล ทำให้รายงานการประเมินผลโครงการสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผู้ที่เกี่ยวข้องจะได้รับประโยชน์จากเอกสารรายงานการประเมินผลฉบับนี้ จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ศูนย์ประเมินผล  
สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร  
พฤศจิกายน 2564





## สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ค
Abstract	จ
คำนำ	ช
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ฎ
สารบัญภาพ	ฐ
<b>บทที่ 1 บทนำ</b>	<b>1</b>
1.1 ความสำคัญของงานประเมินผล	1
1.2 วัตถุประสงค์ของงานประเมินผล	2
1.3 ขอบเขตของการประเมินผล	2
1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ	3
1.5 วิธีการประเมินผล	3
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากงานประเมินผล	9
<b>บทที่ 2 การตรวจเอกสาร แนวคิดและทฤษฎี</b>	<b>9</b>
2.1 การตรวจเอกสาร	9
2.2 แนวคิดและทฤษฎี	11
<b>บทที่ 3 สภาพทั่วไปของกลุ่มเป้าหมายของโครงการ</b>	<b>25</b>
3.1 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรกลุ่ม A ในโครงการ	25
3.2 พื้นที่การเกษตร และลักษณะการถือครองที่ดินของเกษตรกร	27
3.3 แหล่งน้ำในพื้นที่เข้าร่วมโครงการ	28
3.4 การใช้พื้นที่การเกษตรในแปลงที่เข้าร่วมโครงการ	28
3.5 การเป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบัน ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ	29
<b>บทที่ 4 ผลการประเมิน</b>	<b>31</b>
4.1 ผลกระทบ (Impacts)	31
4.2 ประสิทธิภาพ (Effectiveness)	40
4.3 ความยั่งยืน (Sustainability)	43
4.4. การขยายผล (Transportability)	49
4.5 สรุปผลการประเมินผลโครงการตามตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมินผล	51
<b>บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ</b>	<b>55</b>
5.1 สรุป	55
5.2 ข้อเสนอแนะ	58
<b>บรรณานุกรม</b>	<b>59</b>
<b>ภาคผนวก</b>	<b>61</b>
ภาคผนวกที่ 1 รายละเอียดโครงการ	63
ภาคผนวกที่ 2 แบบสอบถาม	71



## สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1.1 ประเด็น ตัวชี้วัด และเกณฑ์การวัด ของการประเมินผลโครงการ	5
ตารางที่ 1.2 จำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการประเมินผล	8
ตารางที่ 3.1 เพศ อายุ และระดับการศึกษา ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ	25
ตารางที่ 3.2 อาชีพหลักของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ	26
ตารางที่ 3.3 อาชีพรองของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ	26
ตารางที่ 3.4 สมาชิกในครัวเรือน การใช้แรงงาน และประสบการณ์ในการทำการเกษตร	27
ตารางที่ 3.5 พื้นที่การเกษตร การถือครองที่ดิน และเอกสารสิทธิ์ของเกษตรกร	27
ตารางที่ 3.6 แหล่งน้ำในพื้นที่เข้าร่วมโครงการ	28
ตารางที่ 3.7 การใช้พื้นที่การเกษตรในแปลงที่เข้าร่วมโครงการ	29
ตารางที่ 3.8 การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบันของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ	29
ตารางที่ 4.1 รายได้ ค่าใช้จ่าย และผลตอบแทนสุทธิทางการเกษตรของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ	32
ตารางที่ 4.2 ภาวะหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกร	33
ตารางที่ 4.3 การออมเงินของครัวเรือนเกษตรกร	33
ตารางที่ 4.4 การลด ละ เลิก อดบายนุขของครัวเรือนเกษตรกร	35
ตารางที่ 4.5 ลักษณะการเกื้อกูลกันของกิจกรรมในแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่	37
ตารางที่ 4.6 ความหลากหลายของชนิดพืชที่เกษตรกรปลูก	38
ตารางที่ 4.7 สัดส่วนพื้นที่ในแปลงที่เข้าร่วมโครงการ	40
ตารางที่ 4.8 การกระจายผลผลิตในแปลงที่เข้าร่วมโครงการ	41
ตารางที่ 4.9 ลักษณะการผลิตในแปลงของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ	41
ตารางที่ 4.10 การรวมกลุ่มของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ	42
ตารางที่ 4.11 สัดส่วนการพึ่งพาตนเองจากผลผลิต และการใช้ปัจจัยการผลิต	44
ตารางที่ 4.12 ความเพียงพอของปริมาณน้ำ และการบริโภคในครัวเรือน	45
ตารางที่ 4.13 การมีปัจจัยการผลิตใช้ในครัวเรือน	46
ตารางที่ 4.14 ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการทำเกษตรทฤษฎีใหม่	49
ตารางที่ 4.15 การดำเนินการเกษตรทฤษฎีใหม่หลังสิ้นสุดโครงการ	50
ตารางที่ 4.16 สรุปผลการประเมินผลโครงการ ตามตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมินผล	51



## สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในงานประเมินผลโครงการส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ (5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง) กรณีศึกษา : เกษตรกรกลุ่ม A ปี 2560	4
ภาพที่ 2.1 แนวคิดพื้นฐานของ Stufflebeam	12
ภาพที่ 2.2 องค์ประกอบหลักของรูปแบบการประเมิน CIPP Model และความสัมพันธ์ กับโครงการ	14
ภาพที่ 2.3 การปรับปรุงรูปแบบการประเมินผล CIPPIEST Model	15
ภาพที่ 2.4 หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	16
ภาพที่ 4.1 การเคลื่อนย้ายแรงงานของครัวเรือน	34
ภาพที่ 4.2 การยอมรับของสังคมในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่	35
ภาพที่ 4.3 การเกื้อกูลกันของกิจกรรมการเกษตรทฤษฎีใหม่	36
ภาพที่ 4.4 การนำวัสดุเหลือใช้มาทำปุ๋ย/น้ำหมักชีวภาพ	39
ภาพที่ 4.5 ลักษณะการทำเกษตรของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ	39
ภาพที่ 4.6 การพัฒนาเกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 ขั้นที่ 2 และขั้นที่ 3	43
ภาพที่ 4.7 การมีงานทำหลังจากเข้าร่วมโครงการ	46
ภาพที่ 4.8 การนำปัจจัยการผลิตที่ได้รับจากการสนับสนุนมาใช้ประโยชน์	47
ภาพที่ 4.9 การนำองค์ความรู้ที่ได้รับจากการอบรมของโครงการมาปฏิบัติ	48
ภาพที่ 4.10 การศึกษาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการทำเกษตรทฤษฎีใหม่	48
ภาพที่ 4.11 การเผยแพร่ ขยายผลองค์ความรู้ของเกษตรกร	50



# บทที่ 1

## บทนำ

### 1.1 ความสำคัญของงานประเมินผล

การพัฒนาการเกษตรเป็นเป้าหมายที่สำคัญของการพัฒนาประเทศ ส่งผลให้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทุกฉบับให้ความสำคัญกับภาคเกษตร จึงนำไปสู่แนวคิดการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน (Sustainable Agriculture Development) ที่เป็นแนวทางการพัฒนาการเกษตรในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 และยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ซึ่งในยุทธศาสตร์ที่ 1 การสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร มีแนวทางการพัฒนา คือ ส่งเสริมและเร่งขยายผลแนวคิดการทำเกษตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยพัฒนาการผลิตในระบบเกษตรกรรมยั่งยืน กระบวนการและสหกรณ์ จึงได้น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในแผนพัฒนาการเกษตร ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 จนถึงปัจจุบัน โดยเน้นการพัฒนาให้มีความเข้มแข็งและมีคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม ลดการใช้ปัจจัยภายนอก ให้เกษตรกรสามารถดำรงชีวิตและประกอบอาชีพการเกษตรได้อย่างยั่งยืน จึงได้จัดทำโครงการส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ (5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง) ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 ขึ้น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกษตรกรที่มีความสนใจสมัครเข้าร่วมโครงการจากพื้นที่อำเภอต่าง ๆ ทั่วประเทศ จำนวน 882 อำเภอ 77 จังหวัด ได้น้อมนำหลักเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปรับใช้ในพื้นที่ของตนเองอย่างเหมาะสม ให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ของเกษตรกรตามภูมิสังคมของแต่ละพื้นที่ โดยมุ่งหวังจะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ อันเกิดจากการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ครอบครัว และชุมชน โดยการสร้างอาชีพอย่างเหมาะสมกับทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า โดยมีเป้าหมายเกษตรกรเข้าร่วมโครงการปีละ 70,000 ราย ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 – 2562 มีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 210,206 ราย

เกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นรูปแบบหนึ่งของแนวทางการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน เน้นการจัดสรรทรัพยากรน้ำในไร่นาให้เกิดประโยชน์สูงสุด จัดสรรพื้นที่ในการเพาะปลูกเพื่อบริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก เหลือจึงจำหน่าย มีการสร้างผลผลิตอาหารที่พอเพียงและหลากหลายสำหรับเป็นแหล่งสร้างรายได้ที่มั่นคงแก่ครัวเรือน สร้างความมั่นคงทางอาหาร เกิดการพึ่งพาตนเองและลดการพึ่งพาจากภายนอก ในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ จะเน้นเกษตรกรรายย่อยที่มีพื้นที่ทำกินน้อย มีแหล่งน้ำในไร่นาไว้ใช้ประโยชน์ในการทำเกษตร มีพื้นที่ทำนาข้าวซึ่งเป็นอาหารหลัก มีผลผลิตพืชผักสวนครัว ผลไม้ และเลี้ยงสัตว์ไว้บริโภคภายในครัวเรือน มีการทำกิจกรรมการเกษตรที่หลากหลาย เกษตรกรใช้ทรัพยากรในพื้นที่ของตนเองเต็มที่มีประสิทธิภาพ ช่วยเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดิน และเกิดความสมดุลในระบบนิเวศ ทำให้เกษตรกรมีรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตที่เหลือจากการบริโภคเป็นรายได้ให้แก่ครัวเรือน บางส่วนนำไปแจกจ่ายให้แก่เพื่อนบ้านเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันทางสังคมให้แก่ชุมชนอีกทางหนึ่ง โครงการส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ (5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ถวายในหลวง) ปี 2560 มีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ 70,034 ราย การดำเนินงานมีการประเมินศักยภาพเกษตรกรและจัดกลุ่มเกษตรกร โดยพิจารณาจากข้อมูลแหล่งน้ำ ที่ดิน แรงงาน และพฤติกรรมของเกษตรกรเข้าร่วมโครงการฯ แบ่งกลุ่มเกษตรกรเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่ม A 17,534 ราย กลุ่ม B 39,584 ราย และกลุ่ม C 12,916 ราย โดยกลุ่ม A หมายถึง เกษตรกรที่สามารถพัฒนาตนเองสู่เกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 และสามารถเป็น



ต้นแบบได้ กลุ่ม B หมายถึง เกษตรกรที่มีแนวโน้มจะประสบผลสำเร็จในเกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 และเป็นเกษตรกรที่ต้องได้รับการพัฒนาเพิ่มเติมให้สามารถเป็นเกษตรทฤษฎีใหม่ และกลุ่ม C หมายถึง เกษตรกรที่ยังขาดศักยภาพในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 และเป็นเกษตรกรที่ต้องได้รับการพัฒนาเต็มรูปแบบเพื่อให้เกิดการพึ่งพาตนเอง

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร โดยศูนย์ประเมินผล พิจารณาเห็นว่าโครงการดังกล่าวอยู่ภายใต้โครงการการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนที่รัฐบาลให้ความสำคัญอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน และมีความสอดคล้องกับแนวทางการขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืน จึงได้ประเมินผลโครงการส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ (5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง) ของเกษตรกรกลุ่ม A ปี 2560 ขึ้น เนื่องจากเกษตรกรกลุ่ม A เป็นเกษตรกรที่ประสบผลสำเร็จในเกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 และเป็นเกษตรกรที่สามารถเป็นต้นแบบได้ ทั้งนี้ เพื่อประเมินผลลัพธ์ของเกษตรกรกลุ่ม A หลังจากเข้าร่วมโครงการมาระยะหนึ่งแล้ว ว่ามีผลกระทบ ประสิทธิภาพ ความยั่งยืน และการขยายผลในการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่อย่างไร รวมทั้งปัญหา อุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการฯ เพื่อนำมาปรับปรุงแนวทางการดำเนินงานโครงการฯ และส่งเสริมเกษตรกรให้บรรลุผลการพัฒนาตนเองสู่เกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 และขั้นที่ 3 ตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ได้ต่อไป

## 1.2 วัตถุประสงค์ของงานประเมินผล

เพื่อประเมินผลลัพธ์ของโครงการที่เกิดกับเกษตรกรกลุ่ม A

## 1.3 ขอบเขตของการประเมินผล

1.3.1 **พื้นที่เป้าหมาย** พื้นที่ดำเนินงานโครงการส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ (5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง) ปี 2560 ครอบคลุม 77 จังหวัด

### 1.3.2 กลุ่มประชากรเป้าหมาย

1) เกษตรกรกลุ่ม A ที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ (5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง) ปี 2560

2) ปราชญ์เกษตร/เกษตรกรต้นแบบ/ประธาน ศพก.

3) เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการ ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ของสำนักงานเกษตรและสหกรณ์ในระดับจังหวัด และเจ้าหน้าที่หน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในระดับจังหวัด ได้แก่ สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรมการข้าว กรมปศุสัตว์ กรมประมง กรมหม่อนไหม กรมวิชาการเกษตร กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ กรมพัฒนาที่ดิน และสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

1.3.3 **ระยะเวลาของข้อมูล** ข้อมูลผลผลิตทางการเกษตรของเกษตรกรกลุ่ม A ที่เข้าร่วมโครงการปี 2560 โดยข้อมูลก่อนเข้าร่วมโครงการ เป็นข้อมูลปีเพาะปลูก 2559/60 และข้อมูลหลังเข้าร่วมโครงการเป็นข้อมูลปีเพาะปลูก 2563/64

## 1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ

**1.4.1 เกษตรทฤษฎีใหม่** หมายถึง ระบบการเกษตรที่มีกิจกรรมการผลิตหลายชนิดในพื้นที่ขนาดเล็ก ประมาณ 10 – 15 ไร่ โดยมีการแบ่งสัดส่วนพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วน (1) พื้นที่กักเก็บน้ำ ประมาณ 30% (2) พื้นที่ปลูกข้าว ประมาณ 30% (3) พื้นที่ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น ประมาณ 30% และ (4) พื้นที่สิ่งปลูกสร้าง ประมาณ 10% เช่น ที่อยู่อาศัย โรงเรือนเลี้ยงสัตว์ ยุ้งฉาง เป็นต้น โดยสามารถปรับสัดส่วนพื้นที่ และเพิ่มเติมกิจกรรมการผลิตได้ตามความเหมาะสมของสภาพพื้นที่ ทั้งนี้ วัตถุประสงค์ของเกษตรทฤษฎีใหม่ต้องการให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองให้ได้มากที่สุด เพื่อให้เกิดความมั่นคงด้านอาหารและการบริหารจัดการที่ดินและน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับการทำเกษตรในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด

แนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ

1) เกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 คือ การลดค่าใช้จ่าย โดยการสร้างสิ่งอุปโภคบริโภคให้เพียงพอในที่ดินของตนเอง เพื่อสร้างระบบภูมิคุ้มกันจากผลกระทบจากภายนอก

2) เกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 คือ การรวมพลังในรูกุ่มของชาวบ้าน เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้นำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมให้หลากหลาย

3) เกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 3 คือ การสร้างเครือข่ายกลุ่มอาชีพหรือขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้หลากหลาย โดยประสานความร่วมมือกับภาครัฐกิจ ภาคองค์กรพัฒนาเอกชน และภาคราชการ ในด้านเงินทุนการตลาด การผลิตการจัดการ และข่าวสารข้อมูล

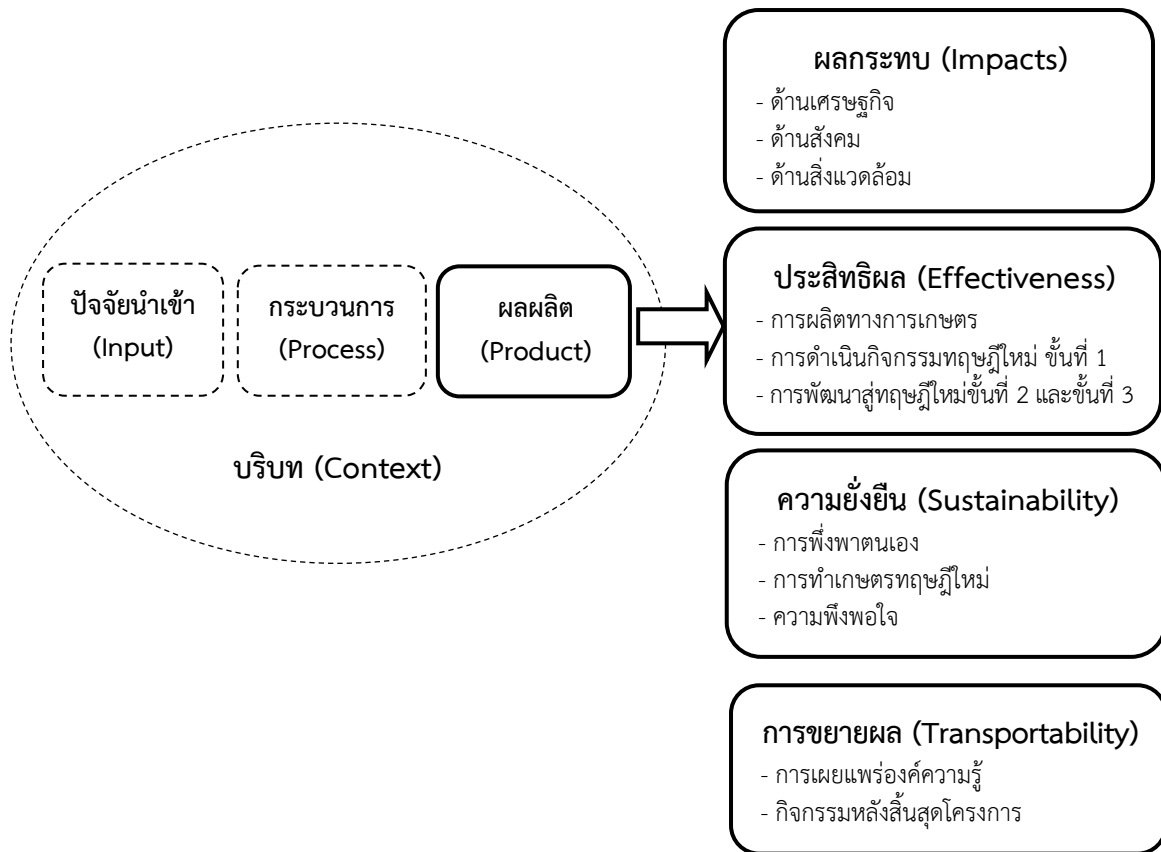
**1.4.2 5 ประสาน** หมายถึง การอาศัยความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ดังนี้ (1) เกษตรกร (2) ปราชญ์เกษตร/เกษตรกรต้นแบบ/ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง (3) ภาครัฐ (4) ภาคเอกชน (5) สถาบันการศึกษา

**1.4.3 เกษตรกรต้นแบบ/ปราชญ์เกษตร** หมายถึง ปราชญ์ชาวบ้านของสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่สามารถเป็นแบบอย่างที่ดี/สามารถสื่อสาร/มีจิตอาสา หรือเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ที่สามารถเป็นแบบอย่างที่ดี/สามารถสื่อสาร/มีจิตอาสา

## 1.5 วิธีการประเมินผล

การประเมินผลในครั้งนี้มีกรอบแนวคิดในงานประเมินผล ประเด็นและตัวชี้วัด การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

**1.5.1 กรอบแนวคิดในงานประเมินผล** ใช้แนวคิดการประเมินในรูปแบบ CIPPIEST Model ของStufflebeam and Shinkfield (2007) ในการประเมินผลครั้งนี้เป็นการพิจารณาในส่วนของ การประเมินผลผลิต หรือผลลัพธ์หลังจากสิ้นสุดการดำเนินงานโครงการตามแผนแล้ว ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลักในการประเมินผลครั้งนี้ เพื่อพิจารณาผลกระทบ (I : Impacts) ประสิทธิภาพ (E : Effectiveness) ความยั่งยืน (S : Sustainability) และการขยายผล ( T:Transportability) ซึ่งสามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการประเมินผลโครงการส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ (5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง) กรณีศึกษา : เกษตรกรกลุ่ม A ปี 2560 ได้ดังนี้ (ภาพที่ 1.1)



ที่มา : จากการศึกษา

**ภาพที่ 1.1** กรอบแนวคิดในงานประเมินผลโครงการส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่  
(5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง)  
กรณีศึกษา : เกษตรกรกลุ่ม A ปี 2560

1) รูปแบบของงานประเมินผล

จากแนวคิดของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam's CIPP Model) และมีการพัฒนาต่อยอดประยุกต์เป็น CIPPIEST Model โดยการศึกษาในครั้งนี้เน้นการประเมินในส่วนของผลผลิตหรือผลลัพธ์ ประเด็นต่อยอดรูปแบบ IEST ได้แก่ I: Impacts ผลกระทบ E: Effectiveness ประสิทธิภาพ S: Sustainability ความยั่งยืน และ T: Transportability การขยายผล

2) ประเภทของงานประเมินผล

การประเมินผลครั้งนี้เป็นงานประเมินผลเพื่อตัดสินหรือการประเมินผลภาพรวม (Summative Evaluations) เพื่อช่วยในการตัดสินใจว่าโครงการนี้ ควรจะมีการขยายผลไปยังพื้นที่อื่น ๆ ขยายกลุ่มเป้าหมาย หรือควรจะถูกนำมาใช้เป็น “ต้นแบบ (Model)” ให้กับโครงการที่มีความคล้ายคลึงกัน ให้สามารถตามรอยได้หรือไม่ อย่างไร

3) แผนแบบของงานประเมินผล

การประเมินผลครั้งนี้เป็นการเปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นจริงกับเป้าหมายที่โครงการได้ระบุไว้ หรือผลที่คาดหวังเปรียบเทียบก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ

### 1.5.2 ประเด็นและตัวชี้วัด

จากรูปแบบการประเมินผลดังกล่าว นำมาสร้างประเด็นและตัวชี้วัดการประเมินผลโครงการส่งเสริมเกษตรกรทฤษฎีใหม่ โดยใช้การเปรียบเทียบเป้าหมายหรือเกณฑ์การประเมินจากโครงการดังนี้ (ตารางที่ 1.1)

ตารางที่ 1.1 ประเด็น ตัวชี้วัด และเกณฑ์การวัด ของการประเมินผลโครงการ

ประเด็น	ตัวชี้วัด	เกณฑ์การวัด
<b>1. ผลกระทบ (Impacts)</b>		
1.1 ด้านเศรษฐกิจ	- จำนวนรายได้จากการจำหน่ายผลผลิต - ร้อยละของเกษตรกรที่มีรายได้จากการจำหน่ายผลผลิต - ผลตอบแทนสุทธิทางการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกร - ร้อยละของเกษตรกรที่มีหนี้สินลดลงจากการทำเกษตร - ร้อยละของเกษตรกรที่มีการออม	เพิ่มขึ้นจากปี 2560 ไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 เพิ่มขึ้นจากปี 2560 ไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 ไม่น้อยกว่าร้อยละ 10
1.2 ด้านสังคม	- ร้อยละของครัวเรือนเกษตรกรที่มีแรงงานคิ่งถิ่น - ร้อยละของครัวเรือนเกษตรกรที่มีการลด ละเลิกอบายมุข - ร้อยละของเกษตรกรในชุมชนที่ให้การยอมรับในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่	ไม่น้อยกว่าร้อยละ 5 ไม่น้อยกว่าร้อยละ 5 ไม่น้อยกว่าร้อยละ 50
1.3 ด้านสิ่งแวดล้อม	- ร้อยละของครัวเรือนเกษตรกรที่มีการเกื้อกูลกันของกิจกรรมการเกษตร - ร้อยละของครัวเรือนเกษตรกรที่มีความหลากหลายของชนิดพืชที่ปลูก - ร้อยละของครัวเรือนเกษตรกรที่มีการนำวัสดุเหลือใช้มาทำปุ๋ย/น้ำหมักชีวภาพ - ร้อยละของครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรโดยไม่ใช้สารเคมี	อย่างน้อย 2 กิจกรรม ไม่น้อยกว่า 2 ชนิด ไม่น้อยกว่าร้อยละ 30 ไม่น้อยกว่าร้อยละ 30
<b>2. ประสิทธิภาพ (Effectiveness)</b>		
2.1 การผลิตทางการเกษตร	- สัดส่วนของการใช้พื้นที่ในแปลงทฤษฎีใหม่ - ร้อยละของเกษตรกรที่มีการบริโภคผลผลิตของตนเอง - ร้อยละของเกษตรกรที่มีการเก็บไว้ทำพันธุ์ใช้เอง - ร้อยละของเกษตรกรที่มีการแบ่งปันผลผลิต - ร้อยละของเกษตรกรที่มีการจำหน่ายผลผลิต - ร้อยละของเกษตรกรที่มีการแปรรูปผลผลิต	เพิ่มขึ้นจากปี 2560 ไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 ไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ไม่น้อยกว่าร้อยละ 20
2.2 การดำเนินกิจกรรมการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ ชั้นที่ 1	- ร้อยละของเกษตรกรที่ทำการผลิตให้พอกิน - ร้อยละของเกษตรกรที่ทำการผลิตให้พอกินและพอแบ่ง - ร้อยละของเกษตรกรที่ทำการผลิตให้พอกิน พอแบ่ง และมีรายได้เสริม	ไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ไม่น้อยกว่าร้อยละ 20
2.3 การพัฒนาสู่ทฤษฎีใหม่ ชั้นที่ 2 และชั้นที่ 3	- ร้อยละของเกษตรกรที่มีการรวมกลุ่มเพื่อดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม - ร้อยละของเกษตรกรที่มีการรวมกลุ่มสร้างเครือข่ายกลุ่มอาชีพ - ร้อยละของเกษตรกรที่มีการพัฒนาทฤษฎีใหม่ไปสู่ชั้นที่ 2 และ 3	ไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 ไม่น้อยกว่าร้อยละ 20

## ตารางที่ 1.1 (ต่อ)

ประเด็น	ตัวชี้วัด	เกณฑ์การวัด
<b>3. ความยั่งยืน (Sustainability)</b>		
3.1 การพึ่งพาตนเอง	- จำนวนรายจ่ายที่ลดลงจากการพึ่งพาตนเอง - ร้อยละของครัวเรือนเกษตรกรที่มีการลดรายจ่ายจากการพึ่งพาตนเอง - สัดส่วนของครัวเรือนเกษตรกรที่มีการพึ่งพาตนเอง - ร้อยละของครัวเรือนเกษตรกรที่มีการบริโภคเพียงพอ - ร้อยละของครัวเรือนเกษตรกรที่มีปัจจัยการผลิตใช้ในครัวเรือน - ร้อยละของเกษตรกรที่มีงานทำในพื้นที่	เพิ่มขึ้นจากปี 2560 ไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 เพิ่มขึ้นจากปี 2560 ไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ไม่น้อยกว่าร้อยละ 50
3.2 การทำเกษตรทฤษฎีใหม่	- ร้อยละของเกษตรกรที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่อย่างต่อเนื่อง	ไม่น้อยกว่าร้อยละ 60
3.3 ความพึงพอใจ	- ความพึงพอใจต่อการทำเกษตรทฤษฎีใหม่	ตั้งแต่ระดับมากขึ้นไป
<b>4. การขยายผล (Transportability)</b>		
4.1 การเผยแพร่องค์ความรู้	- ระดับความรู้/ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ - ร้อยละของเกษตรกรที่มีการเผยแพร่องค์ความรู้ หรือขยายผลไปสู่เกษตรกรรายอื่น	ตั้งแต่ 7 คะแนนขึ้นไป ไม่น้อยกว่าร้อยละ 30
4.2 กิจกรรมหลังสิ้นสุดโครงการ	- ร้อยละของเกษตรกรที่มีการทำเกษตรทฤษฎีใหม่หลังจากสิ้นสุดโครงการ	ไม่น้อยกว่าร้อยละ 50

**1.5.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล**

1) วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ในการประเมินผลครั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งมีคำถามทั้งคำถามปลายปิด (Close - ended Question) และคำถามปลายเปิด (Open - ended - Question)

2) แหล่งข้อมูล การประเมินผลครั้งนี้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูล 2 แหล่ง ดังนี้

2.1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการใช้แบบสอบถาม โดยสัมภาษณ์เกษตรกรกลุ่ม A ที่เข้าร่วมโครงการ ปี 2560 ปราชญ์เกษตร/เกษตรกรต้นแบบ/ประธานศพก. และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการ โดยกำหนดขนาดตัวอย่างและวิธีการสุ่มตัวอย่าง ดังนี้

**2.1.1) การกำหนดขนาดตัวอย่าง**

(1) จังหวัดตัวอย่าง เนื่องจากมีเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการตามจังหวัดต่าง ๆ รวม 77 จังหวัด การกำหนดขนาดจังหวัดตัวอย่างโดยใช้กฎแห่งความชัดเจน (Rule of Thumb) (Neuman, 1991) กำหนดขนาดตัวอย่างที่ ร้อยละ 30 ได้จำนวนจังหวัดตัวอย่างทั้งหมด 23 จังหวัด และแบ่งตามสัดส่วนจังหวัดในแต่ละภาค

(2) เกษตรกรกลุ่ม A กำหนดขนาดตัวอย่างเกษตรกร โดยประยุกต์ใช้กฎแห่งความชัดเจน (Rule of Thumb) ซึ่งเป็นการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างในลักษณะของอัตราส่วนที่คิดเป็นร้อยละ ดังนี้ (Neuman, 1991)

ประชากรน้อยกว่า 1,000 จำนวนตัวอย่างไม่น้อยกว่า ร้อยละ 30  
 ประชากรเท่ากับ 1,001 - 10,000 จำนวนตัวอย่างไม่น้อยกว่า ร้อยละ 10  
 ประชากรเท่ากับ 10,001 - 150,000 จำนวนตัวอย่างไม่น้อยกว่า ร้อยละ 1  
 ประชากรมากกว่า 150,000 จำนวนตัวอย่างไม่น้อยกว่า ร้อยละ 0.025  
 การประเมินผลครั้งนี้เนื่องจากมีเกษตรกรกลุ่ม A ที่เข้าร่วมโครงการ  
 17,534 ราย กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้เกณฑ์ ร้อยละ 2 ได้จำนวนเกษตรกรกลุ่ม A เป็นตัวอย่าง  
 ทั้งหมด 351 ราย และแบ่งตามสัดส่วนเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการในแต่ละภาค

#### 2.1.2) แผนการสุ่มตัวอย่าง

(1) จังหวัดตัวอย่าง สุ่มจังหวัดตัวอย่างโดยแบ่งตามสัดส่วนจังหวัดใน  
 แต่ละภาค ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่ายแบบไม่ทดแทน (Simple random Sampling without replacement)  
 ได้จังหวัดตัวอย่างทั้งหมด 23 จังหวัด ภาคเหนือ 5 จังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 6 จังหวัด ภาคกลาง  
 8 จังหวัด และภาคใต้ 4 จังหวัด

(2) ตัวอย่างเกษตรกรกลุ่ม A ที่เข้าร่วมโครงการ ทำการสุ่มจากบัญชี  
 รายชื่อเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่ายแบบไม่ทดแทน (Simple random  
 Sampling without replacement) โดยได้ตัวอย่างเกษตรกรกลุ่ม A ที่เข้าร่วมโครงการ 285 ราย  
 จัดสรรลงตามสัดส่วนในจังหวัดที่ตกเป็นตัวอย่างแต่ละภาคได้ภาคเหนือ 62 ราย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ  
 122 ราย ภาคกลาง 60 ราย และภาคใต้ 41 ราย เนื่องจากในช่วงของการเก็บรวบรวมข้อมูลเกิดสถานการณ์  
 การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid - 19) ทำให้ไม่สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้  
 ตามขนาดประชากรตัวอย่างที่กำหนดไว้

(3) ประชาชนเกษตรกร/เกษตรกรต้นแบบ/ประธาน ศพก. ในระดับจังหวัด  
 โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จากจังหวัดที่ตกเป็นตัวอย่าง  
 จังหวัดละ 1 ราย รวมประชาชนเกษตรกร/เกษตรกรต้นแบบ/ประธาน ศพก. ที่เป็นตัวอย่าง 23 ราย

(4) เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการ ประกอบด้วย  
 เจ้าหน้าที่ของสำนักงานเกษตรและสหกรณ์ในระดับจังหวัดที่รับผิดชอบโครงการ โดยใช้วิธีการสุ่ม  
 ตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ในจังหวัดที่ตกเป็นตัวอย่าง จังหวัดละ 1 ราย รวมทั้งสิ้น  
 23 ราย และเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในระดับจังหวัดที่รับผิดชอบโครงการ  
 โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายแบบไม่ใส่คืน (Simple Random Sampling without Replacement)  
 ในจังหวัดที่ตกเป็นตัวอย่างจังหวัดละ 5 หน่วยงาน หน่วยงานละ 1 ราย รวมทั้งสิ้น 115 ราย (ตารางที่ 1.2)

ตารางที่ 1.2 จำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการประเมินผล

รายการ	หน่วย: ราย				รวม
	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคกลาง	ภาคใต้	
1. เกษตรกรกลุ่ม A					
1.1 ขนาดประชากร	3,715	8,068	3,701	2,050	17,534
1.2 ตัวอย่าง	62 <sup>1/</sup>	122 <sup>2/</sup>	60 <sup>3/</sup>	41	285
2. ประชาชนเกษตรกร/เกษตรกรต้นแบบ/ประธาน ศพก.	5	6	8	4	23
3. เจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด	5	6	8	4	23
4. เจ้าหน้าที่หน่วยงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	25	30	40	20	115
<b>รวม</b>	<b>97</b>	<b>164</b>	<b>116</b>	<b>69</b>	<b>446</b>

หมายเหตุ: <sup>1/</sup> ภาคเหนือรวบรวมข้อมูลตัวอย่างเกษตรกรกลุ่ม A ที่เข้าร่วมโครงการ ได้เพียง 62 ราย (ร้อยละ 83.78) จากเกษตรกรตัวอย่างที่กำหนด

<sup>2/</sup> ภาคตะวันออกเฉียงเหนือรวบรวมข้อมูลตัวอย่างเกษตรกรกลุ่ม A ที่เข้าร่วมโครงการ ได้เพียง 122 ราย (ร้อยละ 75.31) จากเกษตรกรตัวอย่างที่กำหนด

<sup>3/</sup> ภาคกลางรวบรวมข้อมูลตัวอย่างเกษตรกรกลุ่ม A ที่เข้าร่วมโครงการ ได้เพียง 60 ราย (ร้อยละ 81.08) จากเกษตรกรตัวอย่างที่กำหนด

ที่มา: จากการคำนวณ

2.2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากเอกสารโครงการรายงานความก้าวหน้าการดำเนินงานของหน่วยงาน และข้อมูลจากเอกสารรายงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

### 1.5.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

1) การวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เพื่ออธิบายประกอบค่าตัวแปรต่าง ๆ ซึ่งแสดงด้วยค่าสถิติอย่างง่าย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และค่าผลรวม เพื่อนำเสนอรายงานเป็นคำอธิบายประกอบตารางข้อมูล

2) การวัดทัศนคติโดยใช้มาตราวัดแบบลิเคิร์ต (Likert Scale) เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจ โดยแบ่งเป็นช่วงระดับค่าคะแนนสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ค่าคะแนน	ค่าเฉลี่ย	ความหมายผลการประเมิน
1	1.00 - 1.80	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง/น้อยที่สุด
2	1.81 - 2.60	ไม่เห็นด้วย/น้อย
3	2.61 - 3.40	ไม่แน่ใจ/ปานกลาง
4	3.41 - 4.20	เห็นด้วย/มาก
5	4.21 - 5.00	เห็นด้วยอย่างยิ่ง/มากที่สุด

### 1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากงานประเมินผล

1.6.1 ใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจของผู้บริหารในการดำเนินงานต่อไป

1.6.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการประเมินผลใช้เป็นข้อมูลเพื่อการปรับปรุงการดำเนินงานในระยะต่อไป

## บทที่ 2

### การตรวจเอกสาร แนวคิดและทฤษฎี

#### 2.1 การตรวจเอกสาร

2.1.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่เกี่ยวกับการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติ

จากการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินการเกษตรทฤษฎีใหม่ ภายใต้โครงการ 5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ถวายเป็นหลวง ปีงบประมาณ 2561 ของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2562ก) พบว่า เกษตรกร ที่เข้าร่วมโครงการฯ และได้รับการประเมินศักยภาพเป็นเกษตรกรกลุ่ม A มีปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ คือ การเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร และการมีระบบการบริหารจัดการน้ำ ซึ่งเป็นตัวแปรที่ส่งผลกระทบต่อโอกาสที่รายจ่ายในครัวเรือนจะลดลงมากกว่าร้อยละ 30 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.10 สำหรับทัศนคติของเกษตรกรเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ 3 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมนั้น อยู่ในระดับมาก โดยความคาดหวังของเกษตรกรต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ ต้องการจัดหาเจ้าหน้าที่มาให้ความรู้แก่เกษตรกรในด้านต่างๆ และภาครัฐจะต้องมีความต่อเนื่องในการให้ความสนับสนุน และตอบสนองความต้องการและภูมิปัญญาของชุมชน โดยเฉพาะเรื่องระบบการบริหารจัดการน้ำและการตลาด สำหรับการลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนนั้น พบว่า เกษตรกรที่ทำการเกษตรทฤษฎีใหม่สามารถลดค่าใช้จ่ายในการบริโภคอาหารของครัวเรือน และค่าใช้จ่ายในการใช้สารเคมีได้มากกว่าร้อยละ 30 เนื่องจากสามารถปลูกข้าว พืช ผัก ผลไม้ไว้ใช้เป็นอาหารในครัวเรือน และใช้สารชีวภาพแทนสารเคมี ซึ่งหากเกษตรกรผ่านการลดค่าใช้จ่ายดังกล่าวจะสามารถก้าวเข้าสู่เกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นต่อไป และจากผลการศึกษาเชิงคุณภาพจากการสนทนากลุ่ม พบว่า การมีทัศนคติที่ดีในการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ การติดตามและประเมินผลจากภาครัฐ และความช่วยเหลือจากโครงการ 5 ประสานฯ อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน จะทำให้การทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ประสบความสำเร็จ

จากการประเมินผลโครงการส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ (5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายเป็นหลวง) ปี 2561 ของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2562ข) พบว่า เกษตรกรฯ ปี 2561 มีการนำความรู้เรื่องเกษตรทฤษฎีใหม่หรือหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้เพิ่มขึ้นร้อยละ 10.80 และจัดทำบัญชีเป็นประจำเพิ่มขึ้นร้อยละ 6.37 และมีการปรับเปลี่ยนโดยการเพิ่มพื้นที่แหล่งน้ำพื้นที่ทำนา และลดพื้นที่ปลูกพืช ที่อยู่อาศัยและเลี้ยงสัตว์ลง มีรายได้จากการจำหน่ายผลผลิต 4,463.42 บาทต่อไร่ ด้านการพึ่งพาตนเองสามารถลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน และต้นทุนการผลิตโดยการพึ่งพาตนเอง 1,597.95 บาทต่อไร่ และร้อยละ 12.19 มีค่าใช้จ่ายไม่จำเป็นของครัวเรือนลดลง 798.95 บาทต่อเดือน จากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมค่าใช้จ่าย ด้านคุณภาพชีวิต ร้อยละ 20.92 มีเงินออมเพิ่มขึ้น และร้อยละ 11.64 มีหนี้สินลดลง ด้านความยั่งยืนของโครงการเกษตรกรฯ ปี 2561 ร้อยละ 21.05 สามารถพัฒนาแปลงสู่เกษตรทฤษฎีใหม่เต็มรูปแบบได้เพิ่มขึ้น ร้อยละ 5.12 และเกษตรกรร้อยละ 37.67 มีค่าใช้จ่ายในครัวเรือนลดลง และร้อยละ 48.61 มีการขยายผลการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ทั้งนี้ เพื่อให้การขับเคลื่อนการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลยิ่งขึ้น ควรสนับสนุนงบประมาณให้สอดคล้องกับความต้องการปัจจัยการผลิตของเกษตรกร การกำหนดเป้าหมายและสนับสนุนปัจจัยการผลิต และการส่งเสริมองค์ความรู้ ควรเป็นไปตามศักยภาพของพื้นที่ ความพร้อมและความต้องการของเกษตรกร รวมทั้งการจัดกลุ่มของเกษตรกรควรคำนึงถึงการปรับพื้นที่ตามองค์ประกอบของเกษตร



ทฤษฎีใหม่ และให้ความสำคัญถึงการบริหารจัดการน้ำและการใช้พื้นที่ให้มีประสิทธิภาพการผลิต ทำให้พอกิน ทำให้พอแบ่ง และทำให้มีรายได้เสริมเพิ่มขึ้น โดย สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2561) ได้ประเมินผลโครงการส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ (5 ประสานสืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ถวายในหลวง) ปี 2560 พบว่า เกษตรกรมีการนำความรู้เรื่องเกษตรทฤษฎีใหม่ หรือหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันเพิ่มขึ้นร้อยละ 17.65 เกษตรกรร้อยละ 91.77 มีการนำปัจจัยการผลิตที่ได้รับการสนับสนุนจากโครงการมาใช้ประโยชน์ทั้งหมด และเกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนสัดส่วนการใช้พื้นที่ โดยการเพิ่มพื้นที่แหล่งน้ำ และพื้นที่อยู่อาศัย/เลี้ยงสัตว์ เพื่อให้มีแหล่งน้ำให้เพียงพอสำหรับการเกษตร และเพิ่มการเลี้ยงสัตว์เพื่อการบริโภคมากขึ้น ทำให้เกษตรกรร้อยละ 84.55 มีน้ำเพียงพอใช้ในการเกษตรทั้งปี ส่วนการพึ่งพาตนเอง เกษตรกรนำผลผลิตที่ได้จากแปลงเกษตรที่เข้าร่วมโครงการมาใช้ในครัวเรือนเพิ่มขึ้น ร้อยละ 1.97 เกษตรกร ร้อยละ 16.84 มีค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นลดลง ด้านการเพิ่มรายได้เกษตรกรมีผลตอบแทนสุทธิลดลง 557 บาทต่อครัวเรือน เนื่องจากอยู่ในช่วงการลงทุนปรับพื้นที่ทำการเกษตรทฤษฎีใหม่กิจกรรมหลักที่ทำยังไม่เกิดผลผลิต ด้านคุณภาพชีวิตของเกษตรกรร้อยละ 22.04 มีหนี้สินลดลงและร้อยละ 23.32 มีการออมเพิ่มขึ้น

จะเห็นได้จากการตรวจเอกสารดังกล่าว ได้พิจารณาประเด็นการศึกษาที่เกี่ยวข้อง เช่น การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และหลักเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปรับใช้ในชีวิต การพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกร การลดรายจ่าย การเพิ่มรายได้ในครัวเรือนหลังจากการเข้าร่วมโครงการ การสนับสนุนปัจจัยต่าง ๆ และด้านการตลาดเพื่อรองรับผลผลิตของเกษตรกร ทิศนคติของเกษตรกร และเจ้าหน้าที่ที่มีต่อโครงการ ปัญหาและอุปสรรคจากการดำเนินงานที่ผ่านมาที่มีความคล้ายคลึงกับโครงการ เพื่อเป็นแนวทางประกอบการประเมินผลต่อไป

2.1.2 เครื่องมือในการประเมินโครงการ โดยใช้รูปแบบ CIPP Model หรือใช้แนวคิดของ สตีลเฟิลบีม

**एमगाणुर्णु गललनमलल (2560)** ได้ศึกษาการดำเนินงานและแนวทางการพัฒนาของโครงการอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ (เพื่อนช่วยเพื่อน) ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ตามกรอบแนวคิดและทฤษฎีของสตีลเฟิลบีม (CIPPIEST Model) ประกอบด้วยผลกระทบประสิทธิผล ความยั่งยืน การถ่ายทอดส่งต่อและแนวทางการพัฒนาโครงการ พบว่า โครงการได้ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุทั้งทางร่างกายและทางจิตใจ ด้านประสิทธิภาพ (E=Effectiveness) พบว่าผู้เข้าร่วมโครงการฯ มีความพึงพอใจในการดำเนินโครงการอยู่ในระดับดีถึงดีมาก ส่วนของครอบครัวส่วนใหญ่จะมีส่วนร่วมในการสำรวจเท่านั้นด้านความยั่งยืน (S=Sustainable) คือ การขยายจำนวนจิตอาสาของกลุ่มวัยผู้สูงอายุที่แข็งแรง (อผส.) จะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอนาคตแต่การขยายจำนวนจิตอาสาเยาวชนยังไม่ประสบความสำเร็จ ด้านการถ่ายทอด (T=Transportation) คือ มีอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุดำเนินการถ่ายทอดส่งต่อความรู้สู่ชุมชนทำให้มีผู้สูงอายุบางส่วนที่รับรู้ถึงความสำเร็จของโครงการฯ ส่วนการเผยแพร่ความรู้และความสำเร็จของโครงการฯ กับหน่วยงานต่าง ๆ นั้น องค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาหลวงจะเป็นผู้ที่ถ่ายทอดส่งต่อเอง แต่ยังไม่พบว่ามีถ่ายทอดส่งต่อความรู้เกี่ยวกับความสำเร็จของโครงการฯ ไปสู่ครอบครัว และส่วนของแนวทางการพัฒนาโครงการ คือโครงการฯ นี้ไม่ประสบความสำเร็จในการขยายจิตอาสาเยาวชน ดังนั้น ควรมีการปรับเปลี่ยนเวลาในการเยี่ยมใหม่ หรือปรับเปลี่ยนกลุ่มจิตอาสาเยาวชนเป็นกลุ่มจิตอาสาอื่น ๆ ทดแทน และยังพบว่า ควรมีการจัดเครือข่ายความร่วมมือกับโรงพยาบาลและเจ้าที่ทางด้านสุขภาพ เพื่อลงพื้นที่ไปให้คำแนะนำและความรู้เกี่ยวกับโรคต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ เพื่อเป็นการเสริมสร้างสุขภาพที่ดีต่อไป และ**อัญชลี ประกายเกียรติ**

(2554) ได้ประเมินโครงการพัฒนาคุณภาพนักเรียนด้วยระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสตรีวัดอัมพรสวรรค์ด้วยใช้รูปแบบการประเมินซีบีบี (CIPP Model) ผลการวิจัย พบว่า การประเมินด้านบริบท มีวัตถุประสงค์ของโครงการมีความสอดคล้องเหมาะสมอยู่ในระดับมาก การประเมินด้านปัจจัยนำเข้า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก การประเมินด้านกระบวนการ พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก การประเมินด้านผลผลิต พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และการประเมินด้านผลกระทบ พบว่า อยู่ในระดับดีมาก

## 2.2 แนวคิดและทฤษฎี

### 2.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินผลโครงการ

การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ เพื่อสรุปผลว่าโครงการนั้น ๆ ได้บรรลุวัตถุประสงค์/เป้าหมาย และมีประสิทธิภาพเพียงใด (ประชุม รอดประเสริฐ, 2539)

การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการที่ก่อให้เกิดสารสนเทศในการปรับปรุงโครงการ และสารสนเทศในการตัดสินใจตัดสินผลสัมฤทธิ์ของโครงการ (สมหวัง พิริยานุวัฒน์, 2544)

การประเมินโครงการ หมายถึง การพิสูจน์ว่าโครงการได้ผลผลิต (Product) และผลลัพธ์ (Outcome) ตามที่คาดหวังหรือไม่ มากน้อยเพียงใด มีปัญหาอุปสรรคเรื่องอะไรบ้าง ดังนั้นการประเมินโครงการคือการใช้วิธีการของการวิจัยที่จะวัดประสิทธิภาพของโครงการหรือแผนปฏิบัติการ (มณีนภา ชุตติบุตร, ม.ป.ป.)

จากความหมายดังกล่าวแล้วอาจสรุปได้ว่า การประเมินโครงการหมายถึง กระบวนการในการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลของการดำเนินโครงการ และพิจารณาปัจจัยให้ทราบถึงจุดเด่นหรือจุดด้อยของโครงการนั้นอย่างมีระบบแล้วตัดสินใจว่าจะปรับปรุงแก้ไขโครงการนั้นเพื่อการดำเนินงานต่อไป หรือจะยุติการดำเนินงานโครงการนั้น

ประเภทของงานประเมินผลที่แบ่งตามจุดมุ่งหมาย/จุดเน้นของงานประเมินผล (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2556) แบ่งเป็น

1) งานประเมินผลเพื่อพัฒนา หรือการประเมินความก้าวหน้า (Formative Evaluations) คือ งานประเมินผลเพื่อเรียนรู้ และปรับปรุงกระบวนการในการบริหารจัดการโครงการ (แผนปฏิบัติการ และทรัพยากรต่าง ๆ) โดยงานประเมินผลประเภทนี้ส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นระหว่างที่โครงการกำลังดำเนินการอยู่ ผลที่ได้จากงานประเมินผล จะมีส่วนช่วยในการตรวจสอบว่า โครงการได้ดำเนินการไปตามแผนปฏิบัติงานหรือไม่ อย่างไร จะสามารถบรรลุผลตามที่ได้วางแผนไว้หรือไม่ ประเด็นหรือจุดเน้นสำคัญจะเป็นการประเมินเกี่ยวกับปัจจัยนำเข้า (Inputs) กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Outputs)

2) งานประเมินผลเพื่อตัดสินหรือการประเมินผลภาพรวม (Summative Evaluations) คือ งานประเมินผลเพื่อตัดสินคุณค่า ความสำคัญ และความคุ้มค่าของโครงการ โดยทำการวิเคราะห์ว่าโครงการประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลวอย่างไร ผลของงานประเมินผลประเภทนี้ จะช่วยในการตัดสินใจว่าโครงการนี้ ควรจะมีการขยายผลไปยังพื้นที่อื่น ๆ ขยายกลุ่มเป้าหมาย หรือควรจะถูกนำมาใช้เป็น “ต้นแบบ (Model)” ให้กับโครงการที่มีความคล้ายคลึงกัน ให้สามารถตามรอยได้หรือไม่ อย่างไร งานประเมินผลประเภทนี้ มักจะทำในขณะที่โครงการกำลังจะสิ้นสุดลง หรือได้สิ้นสุดไปแล้ว ซึ่งเป็นการประเมินผลหลังสิ้นสุดโครงการ (Ex-post Evaluations) ประเด็นหรือจุดเน้นสำคัญจะเป็นการประเมินเกี่ยวกับผลลัพธ์ (Outcomes) ผลสัมฤทธิ์ (Results) ผลกระทบ (Impacts)

## 2.2.2 แนวคิดการประเมินผลของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam's CIPP Model)

Daniel L. Stufflebeam (1971) และคณะ ได้เขียนหนังสือทางการประเมินออกมาหนึ่งเล่ม ชื่อ “Educational Evaluation and decision Making” หนังสือเล่มนี้ ได้เป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวาง เพราะให้แนวคิดและวิธีการทางการวัดและประเมินผลได้อย่างน่าสนใจและทันสมัยด้วย นอกจากนี้ สตัฟเฟิลบีมได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับการประเมินและรูปแบบของการประเมินอีกหลายเล่มอย่างต่อเนื่อง จึงกล่าวได้ว่า ท่านผู้นี้เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทฤษฎีการประเมิน จนเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป ซึ่งในปัจจุบัน เรียกว่า CIPP Model

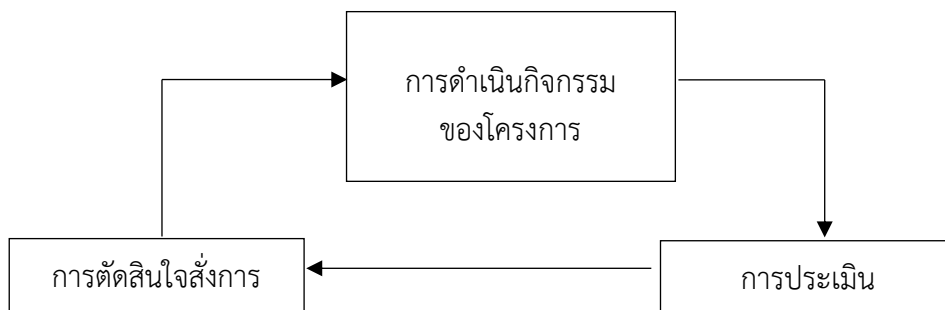
Stufflebeam ได้ให้นิยามคำว่า การประเมิน คือ กระบวนการของการระบุ หรือกำหนด ข้อมูลที่ต้องการ รวมถึงการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล และนำข้อมูลที่จัดเก็บมาแล้ว มาจัดทำให้เกิด เป็นสารสนเทศที่มีประโยชน์ เพื่อนำเสนอสำหรับใช้เป็นทางเลือกในการประกอบการตัดสินใจต่อไป จากนิยามดังกล่าว มีสาระสำคัญที่สามารถขยายความเห็นเป็นข้อ ๆ ดังนี้

การประเมิน เป็นกิจกรรมที่มีลักษณะเป็นกระบวนการ คือ มีความต่อเนื่องกันในการ ดำเนินงานอย่างครบวงจร และย้อนกลับมาสู่รอบใหม่ของวงจรด้วย

กระบวนการประเมิน จะต้องมีการระบุ หรือบ่งชี้ข้อมูลที่ต้องการ มีการเก็บรวบรวม ข้อมูลตามที่ได้ระบุไว้ หรือบ่งชี้ไว้ และจะต้องมีการนำเอาข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาแล้วนั้นมาจัดทำให้เป็น สารสนเทศ

สารสนเทศที่ได้มานั้น จะต้องมีความหมายและมีประโยชน์ และสารสนเทศดังกล่าว จะต้องได้รับการนำเสนอเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจในการกำหนดทางเลือกใหม่ หรือแนวทาง ดำเนินการใด ๆ ต่อไป

แนวคิดของ Stufflebeam มีลักษณะที่เน้นการแบ่งแยกบทบาทของการทำงานระหว่าง ฝ่ายประเมินกับฝ่ายบริหารออกจากกันอย่างเด่นชัด กล่าวคือ ฝ่ายประเมิน มีหน้าที่ระบุ จัดหา และ นำเสนอสารสนเทศให้กับฝ่ายบริหาร ส่วนฝ่ายบริหาร มีหน้าที่เรียกหาข้อมูล และนำผลการประเมินที่ได้ ไปใช้ประกอบการตัดสินใจเพื่อดำเนินกิจกรรมใด ๆ ที่เกี่ยวข้องแล้วแต่กรณี ทั้งนี้ ส่วนที่เป็นรายละเอียด ของการประเมินผลตามนิยามของ Stufflebeam นั้น สามารถถ่ายทอดออกเป็นแนวคิดพื้นฐาน ดังแสดง ในภาพที่ 2.1 (Worthen & Sanders, 1973:134)



ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2556)

ภาพที่ 2.1 แนวคิดพื้นฐานของ Stufflebeam

1) รูปแบบการประเมินแบบ CIPP Model เป็นการประเมินภาพรวมของโครงการตั้งแต่บริบท (Context) ปัจจัยป้อน (Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Product) โดยแบ่งประเด็นการประเมินผลออกเป็น 4 ประเภท คือ

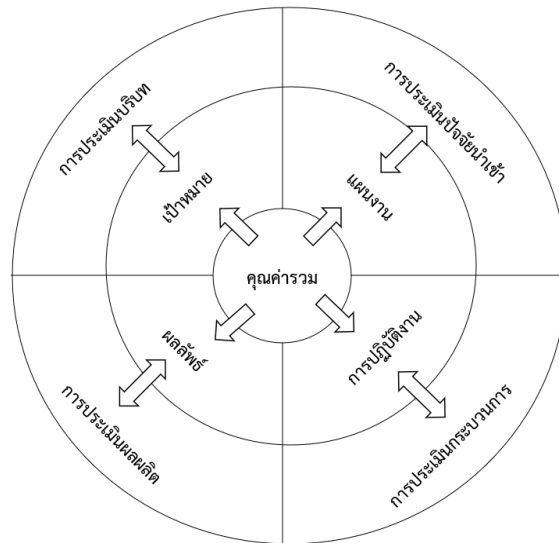
1.1) การประเมินด้านบริบทหรือสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation: C) เป็นการประเมินให้ได้ข้อมูลสำคัญเพื่อช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ ความเป็นไปได้ของโครงการ เป็นการตรวจสอบว่าโครงการที่จะทำสนองปัญหาหรือความต้องการจำเป็นที่แท้จริงหรือไม่ และเป็นโครงการที่มีความเป็นไปได้ในแง่ของโอกาสที่จะได้รับการสนับสนุนจากองค์กรต่าง ๆ หรือไม่ เป็นต้น ซึ่งการประเมินสภาวะแวดล้อมจะช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องโครงการควรจะทำในสภาพแวดล้อมใด ต้องการจะบรรลุเป้าหมายอะไร หรือต้องการบรรลุวัตถุประสงค์เฉพาะอะไร

1.2) การประเมินปัจจัยเบื้องต้นหรือปัจจัยป้อน (Input Evaluation: I) เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาถึงความเป็นไปได้ของโครงการ ความเหมาะสม และความพอเพียงของทรัพยากรที่จะใช้ในการดำเนินโครงการ เช่น งบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ เวลา รวมทั้งเทคโนโลยีและแผนการดำเนินงาน เป็นต้น ซึ่งการประเมินผลแบบนี้จะทำโดยใช้เอกสารหรืองานวิจัยที่มีผู้ทำไว้แล้ว หรือใช้วิธีการวิจัยนำร่องเชิงทดลอง (Pilot Experimental Project) ตลอดจนอาจให้ผู้เชี่ยวชาญมาทำงานให้ อย่างไรก็ตามการประเมินผลนี้จะต้องสำรวจสิ่งที่มีอยู่เดิมก่อนว่ามีอะไรบ้าง และตัดสินใจว่าจะใช้วิธีการใด ใช้แผนการดำเนินงานแบบไหน และต้องใช้ทรัพยากรจากภายนอกหรือไม่

1.3) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation: P) เป็นการประเมินระหว่างการดำเนินงานโครงการ เพื่อหาข้อบกพร่องของการดำเนินโครงการที่จะใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนา แก้ไขปรับปรุง ให้การดำเนินการช่วงต่อไปมีประสิทธิภาพมากขึ้น และเป็นการตรวจสอบกิจกรรม เวลา ทรัพยากรที่ใช้ในโครงการ ภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการ โดยมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานทุกขั้นตอน การประเมินกระบวนการนี้จะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการค้นหาจุดเด่นหรือจุดแข็ง (Strengths) และจุดด้อย (Weakness) ของนโยบาย/แผนงาน/โครงการ มักจะไม่สามารถศึกษาได้ภายหลังจากสิ้นสุดโครงการแล้ว ซึ่งการประเมินกระบวนการจะมีบทบาทสำคัญในเรื่องการให้ข้อมูลย้อนกลับเป็นระยะ ๆ เพื่อการตรวจสอบการดำเนินของโครงการโดยทั่วไป การประเมินกระบวนการมีจุดมุ่งหมาย คือ เพื่อการหาข้อบกพร่องของโครงการในระหว่างที่มีการปฏิบัติการ หรือการดำเนินงานตามแผนนั้น เพื่อหาข้อมูลต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของโครงการ และเพื่อการเก็บข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการดำเนินงานของโครงการ

1.4) การประเมินผลผลิต (Product Evaluation: P) เป็นการประเมินเพื่อเปรียบเทียบผลผลิตที่เกิดขึ้นกับวัตถุประสงค์ของโครงการ หรือความต้องการ/เป้าหมายที่กำหนดไว้ รวมทั้งการพิจารณาในประเด็นของการยุบ เลิก ขยาย หรือปรับเปลี่ยนโครงการและการประเมินผล เรื่องผลกระทบ (Impact) และผลลัพธ์ (Outcomes) ของนโยบาย/แผนงาน/โครงการ โดยอาศัยข้อมูลจากการประเมินสภาวะแวดล้อม ปัจจัยเบื้องต้นและกระบวนการร่วมด้วย

จะเห็นได้ว่าการประเมินแบบ CIPP เป็นการประเมินที่ครอบคลุมองค์ประกอบของระบบทั้งหมด ซึ่งผู้ประเมินจะต้องกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินที่ครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน กำหนดประเด็นของตัวแปรหรือตัวชี้วัด กำหนดแหล่งข้อมูลผู้ให้ข้อมูล กำหนดเครื่องมือการประเมิน วิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล กำหนดแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล และเกณฑ์การประเมินที่ชัดเจน (ภาพที่ 2.2)



ที่มา : รัตนะ บัวสนธ์ (2556)

## ภาพที่ 2.2 องค์ประกอบหลักของรูปแบบการประเมิน CIPP Model และความสัมพันธ์กับโครงการ

ต่อมาได้มีการปรับรูปแบบการประเมินผลรูปแบบของ CIPP Model เป็นรูปแบบ CIPPIEST Model โดยปรับขยายการประเมินผลผลิต (Product Evaluation) ออกเป็นการประเมินผลกระทบ (Impact Evaluation) การประเมินประสิทธิผล (Effectiveness Evaluation) การประเมินความยั่งยืน (Sustainability Evaluation) และการประเมินการขยายผล (Transportability Evaluation) ซึ่งส่วนขยายของมิติการประเมินที่เพิ่มขึ้นนี้มีความหมายครอบคลุมรวมถึงการประเมินผลผลิตเดิม และการประเมินผลลัพธ์ (รัตนะ บัวสนธ์, 2556)

2) รูปแบบการประเมินแบบ CIPPIEST Model โดยแบ่งประเด็นการประเมินผลออกเป็น 4 ประเภท คือ

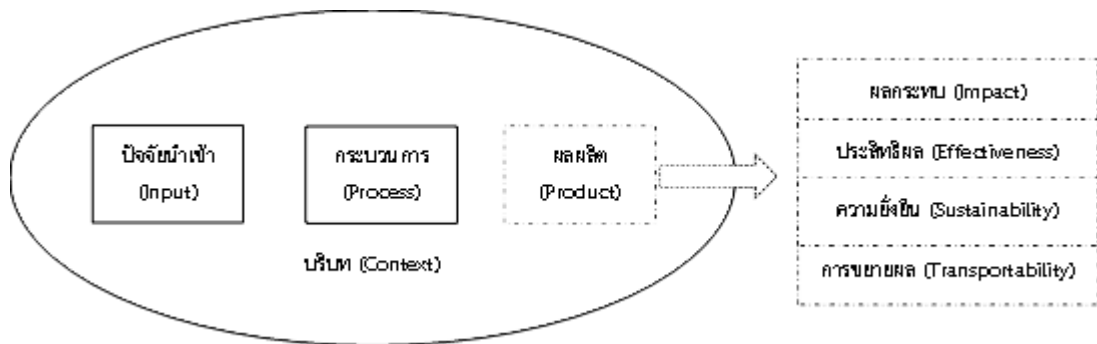
2.1) การประเมินผลกระทบ (Impact Evaluation: I ) เป็นการประเมินโดยตั้งคำถามว่า การดำเนินโครงการเกิดผลประโยชน์หรือไม่ คำถามนี้ชี้ให้เห็นว่าสิ่งที่ได้รับเกินไปกว่าที่กำหนดไว้ นั้นจะเป็นไปในทางบวกหรือทางลบก็ล้วนแต่เป็นผลกระทบทั้งสิ้น

2.2) การประเมินประสิทธิผล (Effectiveness Evaluation: E ) เป็นการประเมินโดยตั้งคำถามว่า โครงการหรือสิ่งแทรกแซง บรรลุตอบสนองความต้องการจำเป็นของกลุ่มผู้รับประโยชน์ได้อย่างครอบคลุมหรือไม่

2.3) การประเมินความยั่งยืน (Sustainability Evaluation: S ) เป็นการประเมินโดยตั้งคำถามว่า แนวทางการปฏิบัติอย่างเป็นระบบ หรือเป็นทางการเกี่ยวกับการนำโครงการไปใช้ให้ประสบผลสำเร็จอย่างยั่งยืนคืออะไร คำถามดังกล่าวมุ่งพิจารณาประเมินความคงอยู่หรือความต่อเนื่องในการทำโครงการที่ประสบผลสำเร็จไปใช้ รวมถึงวิธีการในการรักษาไว้ซึ่งความสำเร็จของโครงการดังกล่าว

2.4) การประเมินการขยายผล (Transportability Evaluation: T ) เป็นการประเมินโดยตั้งคำถามว่า มีการนำโครงการ หรือสิ่งแทรกแซงที่ประสบผลสำเร็จไปประยุกต์หรือปรับปรุงใช้ในที่อื่น ๆ หรือไม่

จะเห็นว่ามิติการประเมินที่เพิ่มขึ้นทั้ง 4 ด้านจากการขยายการประเมินผลผลิตตามรูปแบบการประเมิน CIPP เดิม นั้น แท้ที่จริงก็คือ การประเมินในส่วนที่สตีฟเฟิลบีมเรียกว่า “ผลลัพธ์” (Outcomes) ของโครงการนั่นเอง เพียงแต่เป็นการจำแนกและตั้งคำถามการประเมินให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนั้น วิธีการนำรูปแบบการประเมิน CIPPIEST ไปใช้จึงยังคงมีลักษณะเช่นเดียวกับการใช้รูปแบบการประเมิน CIPP ที่กล่าวผ่านมาไม่ว่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับคุณค่าของรูปแบบการประเมินทั้งที่เป็นการประเมินเป็นระยะ ๆ และการประเมินสรุปรวม (ภาพที่ 2.3)



ที่มา: ทีปทัศน์ ชินตาปัญญากุล และคณะ (2560)

ภาพที่ 2.3 การปรับปรุงรูปแบบการประเมินผล CIPPIEST Model

### 3) สรุปรูปแบบการประเมินแบบ CIPP และ CIPPIEST

รูปแบบการประเมิน CIPP และ CIPPIEST ที่นำมาใช้ในการประเมินสิ่งที่ได้รับการประเมินควรใช้ ประเมินเป็นระยะ ๆ และประเมินสรุปรวมโดยใช้เทคนิควิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างหลากหลาย สอดคล้องกับประเด็นย่อย ๆ ที่ต้องการประเมินในแต่ละมิติ รวมทั้งใช้ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ สำหรับนำมาวิเคราะห์สรุปตีความผลการประเมิน ทั้งนี้ แหล่งที่มาของข้อมูลในการประเมินต้องเก็บรวบรวม หรือได้มาอย่างหลากหลาย ครอบคลุมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดทั้งที่เป็นทีมผู้ปฏิบัติงานในโครงการ ผู้รับผลประโยชน์จากโครงการ ผู้บริหารหรือผู้เป็นเจ้าของโครงการ รวมทั้งข้อมูลจากเอกสาร บันทึกต่าง ๆ ประกอบด้วยกัน

#### 2.2.3 แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาว่าด้วยการดำรงอยู่และการปฏิบัติตนของประชาชน โดยเริ่มต้นจากระดับครอบครัวเป็นสำคัญโดยคำว่า “ความพอเพียง” นั้นหมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดีพอสมควรต่อผลกระทบใด ๆ ที่เกิดจากความเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกโดยต้องอาศัยความรู้ความรอบคอบและความระมัดระวังในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนการดำเนินการตลอดจนการใช้คุณธรรมประกอบการวางแผนการตัดสินใจและการกระทำทุกขั้นตอนจะเห็นได้ว่าการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือการพัฒนาซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางที่คำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีโดยอาศัยความรู้และคุณธรรมในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน (ปราโมทย์ มลคล้า, 2551)

1) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีองค์ประกอบ 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ดังนี้

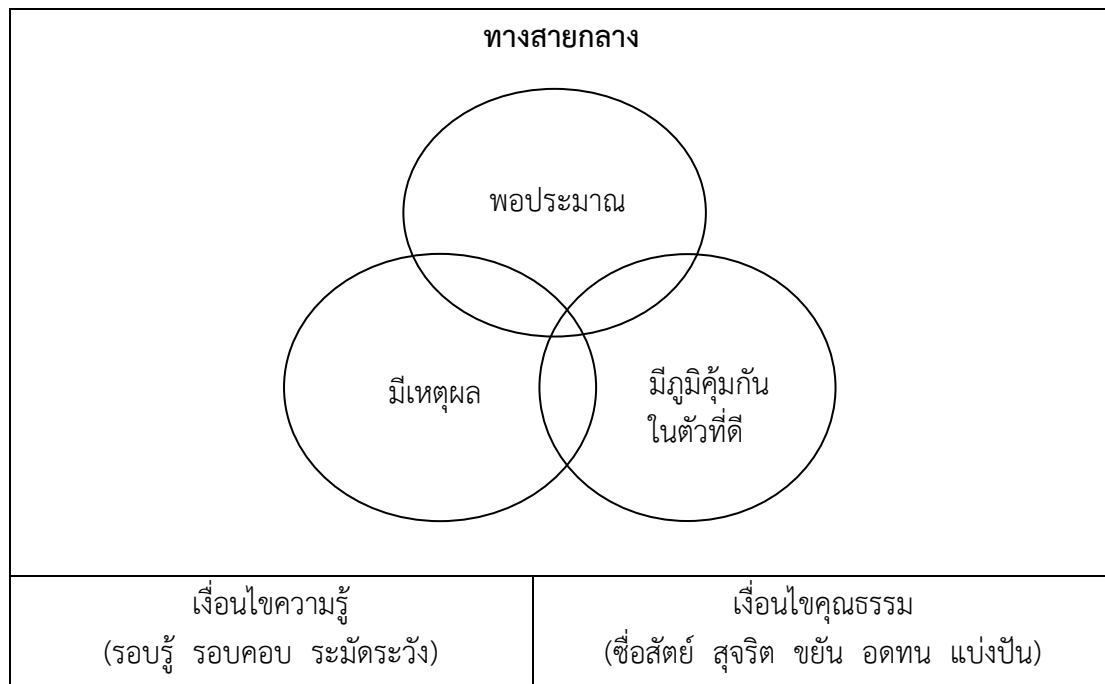
1.1) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

1.2) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

1.3) การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต

1.4) เงื่อนไขความรู้ คือ ความรอบรู้ที่เหมาะสมในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน ซึ่งประกอบด้วยความรู้ทั้งในงานที่ทำและสภาวะแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับงานที่ทำทั้งหมดมีสติหรือความระลึกรู้และมีปัญหาหรือความรู้ชัด

1.5) เงื่อนไขคุณธรรม คือ ความซื่อสัตย์สุจริตซึ่งเป็นเครื่องกำกับทิศทางของการใช้ความรู้เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่พึงประสงค์ความอดทนตลอดจนความเพียรและสติปัญญาในการดำเนินชีวิตเพื่อใช้ในการประกอบการงานเพื่อความตั้งใจไม่ละเลยไม่ทอดทิ้งเป็นความเพียรที่มีลักษณะกล้าแข็งไม่ขาดสาย มีความหนักแน่น อดทน ไม่ท้อถอยทำให้การดำเนินงานรุดหน้าเรื่อยไป (ภาพที่ 2.4)



ที่มา: ปราโมทย์ มลคล้ำ (2551)

ภาพที่ 2.4 หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ทุกคนสามารถนำเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตได้ ไม่ใช่เฉพาะในหมู่คนจน หรือเกษตรกร โดยต้อง “ระเบิดจากข้างใน” คือการเกิดจิตสำนึก มีความศรัทธา เชื่อมมั่น เห็นคุณค่า และนำไปปฏิบัติด้วยตนเอง แล้วจึงขยายไปสู่ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ต่อไป

## 2) การประยุกต์ใช้ระดับบุคคลและครอบครัว

2.1) เสริมสร้างคนให้มีการเรียนรู้วิชาการและทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็น เพื่อให้สามารถรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ

2.2) เสริมสร้างคุณธรรม จนมีความเข้าใจและตระหนักถึงคุณค่าของการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม

2.3) อยู่ร่วมกับระบบนิเวศอย่างสมดุล ละเว้นการประพดมิชอบ ไม่ตระหนี่ เป็นผู้ให้ เกื้อกูล แบ่งปัน มีสติยั้งคิดพิจารณาอย่างรอบคอบก่อนที่จะตัดสินใจหรือกระทำการใด ๆ

2.4) ฝึกคิดและกระทำบนพื้นฐานของควมมีเหตุผล พอเหมาะพอประมาณกับสถานภาพ บทบาท และหน้าที่ของแต่ละบุคคลในแต่ละสถานการณ์ จนสามารถทำตนให้เป็นที่พึงของตนเองได้ และเป็นที่พึงของผู้อื่นได้ในที่สุด

### แนวทางการปฏิบัติ

- หาปัจจัยสี่มาเลี้ยงตนเองและครอบครัว จากการประกอบสัมมาชีพ
- รู้ข้อมูลรายรับ - รายจ่าย ประหยัดแต่ไม่ใช่ตระหนี่ ลด-ละ-เลิก อบายมุข
- สอนให้เด็กรู้จักคุณค่า รู้จักใช้ และรู้จักออมเงินและสิ่งของเครื่องใช้
- ดูแลรักษาสุขภาพ
- มีการแบ่งปันภายในครอบครัว ชุมชน และสังคมรอบข้าง
- การรักษาวัฒนธรรม ประเพณี การอยู่ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม

## 3) การประยุกต์ใช้ระดับชุมชน

3.1) ชุมชนพอเพียง ประกอบด้วย บุคคลและครอบครัวต่าง ๆ ที่เฝ้าหาความก้าวหน้าบนพื้นฐานของปรัชญาแห่งความพอเพียง

3.2) มีความรู้และคุณธรรมเป็นกรอบในการดำเนินชีวิตจนสามารถพึ่งตนเองได้

3.3) รวมกลุ่มกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่สอดคล้องเหมาะสมกับสถานภาพภูมิสังคมของแต่ละชุมชน

3.4) ใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด ผ่านการร่วมแรง ร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมทำ

3.5) แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับบุคคลหลายสถานภาพ ในสิ่งที่จะสร้างประโยชน์สุขของคนส่วนรวม และความก้าวหน้าของชุมชนอย่างมีเหตุผล โดยอาศัยสติ ปัญญา ความสามารถของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง บนพื้นฐานของความซื่อสัตย์สุจริต อดกลั้นต่อการกระทบกระทั่ง

3.6) ขยันหมั่นเพียร และมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือแบ่งปันกันระหว่างสมาชิกในชุมชน จนนำไปสู่ความสามัคคีของคนในชุมชนซึ่งเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีของชุมชน

3.7) พัฒนาเครือข่ายระหว่างชุมชนต่าง ๆ เช่น การรวมกลุ่มอาชีพ องค์กรการเงิน สวัสดิการชุมชน



3.8) ช่วยกันดูแลรักษาความสงบ ความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย รวมทั้งการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนมาสร้างประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม

#### 4) การประยุกต์ใช้ในในกลุ่มเกษตรกร

4.1) เกษตรกรพอเพียงต้องพึ่งตนเองได้ มีการรวมกลุ่ม และเชื่อมโยงเครือข่ายในด้านต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความก้าวหน้าไปอย่างสมดุลกับสภาพแวดล้อมในแต่ละท้องถิ่น

4.2) มีการประยุกต์ใช้ความรู้ ภูมิปัญญาและทรัพยากรด้านต่าง ๆ ที่มีอยู่อย่างเหมาะสมบนพื้นฐานของคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตขยันหมั่นเพียรเอื้อเฟื้อแบ่งปัน และใช้สติปัญญาในการตัดสินใจและดำเนินชีวิต

4.3) การประยุกต์ใช้ที่ชัดเจนได้แก่ เกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งมี 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เป็นแนวทางการจัดการพื้นที่เกษตรกรรมในระดับครอบครัวที่สอดคล้องสมดุลกับระบบนิเวศ เพื่อให้พออยู่ พอกิน สมควรแก่สภาพในระดับที่ประหยัดและเลี้ยงตนเอง/ครอบครัวได้

ขั้นตอนที่ 2 การรวมกลุ่มในรูปแบบสหกรณ์ ร่วมมือกันในการผลิต การจัดการตลาด และพัฒนาสวัสดิการของชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ เป็นการสร้างความสามัคคีภายในท้องถิ่น และเตรียมความพร้อมก่อนก้าวสู่โลกภายนอก

ขั้นตอนที่ 3 ติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภายนอกเพื่อจัดหาทุน วิชาการ ความรู้ เทคโนโลยี จากธุรกิจเอกชน เช่น ธนาคาร บริษัท ห้างร้าน ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐ มูลนิธิต่าง ๆ มาช่วยในการลงทุนและพัฒนาคุณภาพชีวิต

#### 5) การประยุกต์ใช้ในในกลุ่มเจ้าหน้าที่ของรัฐ

5.1) เจ้าหน้าที่ของรัฐ ต้องเริ่มต้นสร้างความพอเพียงให้เกิดขึ้นในการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคลก่อน โดยตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนในการเป็นผู้ให้บริการแก่สังคม และร่วมเสริมสร้างสภาวะแวดล้อมที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมและอยู่ร่วมกับระบบนิเวศได้อย่างสมดุล

5.2) มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต มีสติยั้งคิด ใช้ปัญญาพิจารณาอย่างรอบคอบในการดำเนินชีวิต

5.3) ปฏิบัติหน้าที่บนพื้นฐานของความมีเหตุผล พอประมาณกับศักยภาพของแต่ละบุคคล ในแต่ละสถานการณ์ และหมั่นเสริมสร้างความรู้ให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เพื่อจะได้มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี

5.4) การเตรียมนโยบาย แผนงาน หรือโครงการต่าง ๆ ต้องสอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นการพัฒนาที่สร้างความสมดุลในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ให้เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ โดยมุ่งให้ประชาชน/ชุมชนสามารถพึ่งตนเอง และสามารถเป็นที่พึ่งของสังคม/ ประเทศชาติได้ในที่สุด

5.5) เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ควรสั่งการ หรือชี้นำประชาชน/ ชุมชนมากเกินไป แต่ควรสนับสนุนให้ประชาชน/ ชุมชนสามารถช่วยตนเอง กำหนดทิศทางการพัฒนาหรือแผนงาน ที่ยืนอยู่บนขาตนเอง พึ่งพาตนเองได้ แล้วให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมาช่วยสนับสนุนให้แผนงาน กิจกรรมนี้เป็นจริงขึ้นมาตามหลักการพัฒนา “ช่วยเหลือประชาชน/ ชุมชนเพื่อให้เขาช่วยตัวเองได้”

## 2.2.4 แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่

### 1) ความเป็นมาแห่งพระราชดำริ “ทฤษฎีใหม่”

ทฤษฎีใหม่ เป็นทฤษฎีแห่งการจัดการน้ำและที่ดิน เพื่อสนับสนุนการเกษตรในเขตพื้นที่แห้งแล้ง ซึ่งอาศัยแต่เพียงน้ำฝนในการทำการเกษตร “หลักสำคัญคือว่า ต้องมีน้ำบริโภค น้ำใช้น้ำเพื่อการเพาะปลูกเพราะชีวิตอยู่ที่นั่น ถ้ามีน้ำคนอยู่ได้ ถ้าไม่มีน้ำคนอยู่ไม่ได้ ไม่มีไฟฟ้าคนอยู่ได้ แต่ถ้ามีไฟฟ้าไม่มีน้ำคนอยู่ไม่ได้” (พระราชดำรัส. 17 มีนาคม 2529) และในพระราชดำรัสเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2537 ทรงเล่าถึงที่มาของชื่อ “ทฤษฎีใหม่” ไว้ว่า “นอกจากสระน้ำในที่นี้แล้ว จะต้องมียังเก็บน้ำที่ใหญ่กว่าอีกแห่งหนึ่ง เพื่อเสริมสระน้ำ ... ฉะนั้นในบริเวณนั้นจะเกิดเป็นบริเวณที่พัฒนาแบบใหม่ถึงเรียกว่า “ทฤษฎีใหม่”

แนวพระราชดำรัสข้างต้นแสดงให้เห็นถึงแนวคิดที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงยึดเป็นหลักการให้ความช่วยเหลือพสกนิกรในชนบทอันเป็นพื้นฐานในการคิดค้น “ทฤษฎีใหม่” ซึ่งเป็นการ “ปฏิบัติเพื่อหาน้ำให้ราษฎร... การทำเกษตรทฤษฎีใหม่นี้ไม่ใช่เป็นของง่าย ๆ แล้วแต่ที่แล้วแต่โอกาส และแล้วแต่งบประมาณ... บางแห่งขุดสระน้ำแล้วไม่มีน้ำ แม้จะมีฝนน้ำก็อยู่ไม่ได้ เพราะมันรั่วหรือบางที่ก็เป็นพื้นที่รับน้ำไม่ได้ ทฤษฎีใหม่จึงต้องมีที่ที่เหมาะสม ด้วย...” (พระราชดำรัส. 4 ธันวาคม 2538)

การจัดสัดส่วนของพื้นที่ พระองค์ทรงยึดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของทฤษฎีใหม่เป็นหลัก กล่าวคือ ในการคิด “ทฤษฎีใหม่” พระองค์มีจุดมุ่งหมายที่จะให้เป็นแนวปฏิบัติสำหรับเกษตรกรรายย่อยที่มีพื้นที่ทำกินจำกัด โดยมีเป้าหมายขั้นต้นที่จะให้เกษตรกรสามารถเลี้ยงตัวเองได้ (Self sufficiency) ในระดับที่ประหยัดก่อน โดยเฉพาะให้มีความมั่นคงในเรื่องอาหาร (Food security) คือ ให้สามารถผลิตข้าวได้เพียงพอต่อการบริโภค

ทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ คือ แนวทางการพัฒนาการเกษตรอย่างเป็นขั้นตอน 3 ขั้น ที่ยึดหลักการพึ่งตนเองเรียกได้ว่าเป็นทฤษฎีใหม่ โดยมุ่งเน้นให้เกษตรกรสามารถเลี้ยงตนเองได้อย่างพอเพียงในระดับประหยัดหรือพอมีพอกินก่อนเป็นขั้นที่หนึ่ง แล้วจึงก้าวเข้าสู่ขั้นที่สอง คือการรวมกลุ่มกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์เพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อาทิ การผลิต การตลาด สวัสดิการ การศึกษา เป็นต้น เพื่อสร้างชุมชนให้เข้มแข็งโดยสมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตน และท้ายสุดเมื่อกลุ่มหรือชุมชนมีความเข้มแข็งแล้ว จึงสร้างความเข้มแข็งในระดับประเทศโดยติดต่อร่วมมือกับแหล่งเงิน แหล่งพลังงาน แหล่งตลาด เพื่อสร้างเครือข่ายในการขยายขอบเขตกิจกรรมในด้านต่าง ๆ ให้นำไปสู่การลดต้นทุน การเพิ่มผลประโยชน์ของกลุ่มให้มากขึ้น และพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้น

เกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นเกษตรที่ยั่งยืนรูปแบบหนึ่งนอกเหนือจากเกษตรผสมผสาน วนเกษตร เกษตรอินทรีย์ และเกษตรธรรมชาติ ซึ่งเน้นการจัดการระบบการผลิตทางการเกษตรที่สามารถคงอัตราการผลิตระดับสูงให้ได้ในระยะยาว โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์พร้อมกับคำนึงถึงดุลยภาพของสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังจะให้ความสำคัญกับการผลิตที่ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพของผู้ผลิตและผู้บริโภค อันจะนำไปสู่การผลิตที่ยั่งยืนและรักษาอาชีพเกษตรกรกรมให้เป็นอาชีพที่มั่นคงสำหรับเกษตรกรต่อไป (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2544)

ทฤษฎีใหม่ ในเชิงวิชาการจะมีลักษณะเป็นความคิดชุดหนึ่ง (A set of idea) แนวความคิด (Concepts) หลักการ (Methods) ที่มีความเป็นวิทยาศาสตร์ซึ่งสามารถอธิบายให้เห็นการปฏิบัติจริงได้ โดยเป็นระบบความคิดใหม่ที่ไม่เคยมีผู้คิดมาก่อนเป็นระบบความคิดที่แตกต่าง และ

ก้าวพ้นเขตแดนความคิด หรือวิธีการคิดที่เคยมีมาเป็นแนวพระราชดำริที่มีความยิ่งใหญ่ทางความคิด 9 ประการ (ชัยอนันต์ สมุทรวณิช, 2541) มีดังนี้

(1) เป็นแนวคิดที่ก้าวพ้นเขตแดนความคิดแบบตะวันตก ซึ่งมีอิทธิพลอย่างมากต่อทฤษฎี และวิธีการปฏิบัติทางการพัฒนาปัจจุบัน

(2) เป็นแนวคิดที่ร่วมนำ (Co-existing) ก้าวพ้นเขตแดนความคิดแบบวิภาษวิธี (Dialectical) ที่เน้นการต่อสู้และขัดแย้งกันระหว่างความแตกต่างของพลังต่าง ๆ หรือการครอบงำที่ทำให้คนส่วนใหญ่ต้องพึ่งพาอาศัยคนส่วนน้อย การพึ่งพาเป็นสิ่งที่ไม่พึ่งปรารถนาและจำต้องปลดปล่อยออกไป โดยพระราชดำริได้หันมาเน้นการยอมรับการดำรงอยู่ร่วมกันของสิ่งที่แตกต่างกัน เช่น เกษตรกรแบบพึ่งตนเอง สามารถดำรงอยู่ร่วมกับการผลิตทางการเกษตรอุตสาหกรรม โดยไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนเกษตรแบบพอเพียงไปเป็นการผลิตรูปแบบอื่น แต่ระบบต่าง ๆ สามารถดำรงอยู่ได้อย่างพึ่งพาอาศัยกัน และกันอย่างมีดุลยภาพ ไม่ครอบงำกันและกัน แต่เพิ่มพลังให้กัน

(3) เป็นแนวคิดที่ปฏิบัติให้เห็นจริงได้

(4) เป็นทฤษฎีที่มีความง่าย ไม่ซับซ้อน คนในทุกระดับสามารถเข้าใจได้ เข้าถึง และนำไปทำให้เห็นผลจริงทางปฏิบัติได้

(5) เป็นทฤษฎีที่ผสานทุกส่วนเข้าด้วยกัน (Integrating) เกิดจากการนำเอาประสบการณ์ของประเทศไทย และลักษณะทางสภาพแวดล้อมวิถีชีวิตและลักษณะเด่นของความเป็นไทยเป็นพื้นฐานในการนำมารวมกันขึ้นเป็นทฤษฎีใหม่ที่ครอบคลุมมิติต่าง ๆ ทั้งในแง่กาลเทศะ กว้างและลึก

(6) เป็นแนวความคิดที่สมสมัยและเหมาะสมกับจังหวะเวลา ในการเตือนให้ผู้มีบทบาทในการกำหนดนโยบายการพัฒนาประเทศมีสติและระมัดระวังในการดำเนินนโยบายต่าง ๆ โดยคำนึงถึงผลลัพธ์ที่อาจเกิดขึ้นจากปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ สอดคล้องกับสถานการณ์ของสังคมไทยที่กำลังประสบปัญหาอยู่

(7) เป็นแนวคิดที่แฝงไว้ซึ่งปรัชญาในการดำรงชีพและดำรงชาติ มีลักษณะเป็นทฤษฎีแบบองค์รวม (Holistic theory) มิใช่เป็นเพียงทฤษฎีทางเศรษฐกิจหรือด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ

(8) เป็นแนวคิดที่มีพลังในการกระตุ้นผู้ยากไร้ เพราะผู้ปฏิบัติสามารถมีความสุขได้ตามอัตภาพที่เหมาะสมกับสถานะของตน

(9) เป็นแนวคิดที่ปลอดจากการเมือง ผลประโยชน์และอุดมการณ์ จึงเป็นแนวคิดที่มีความเป็นสากล

2) แนวทางการพัฒนาตามแนวทางทฤษฎีใหม่แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ

ทฤษฎีใหม่ขั้นต้น เป็นการจัดสรรพื้นที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วน คือ

ส่วนแรก : ไร่ยลละ 30 ให้ทำการขุดสระกักเก็บน้ำไว้ใช้โดยการรองรับจากน้ำฝน ราษฎรจะสามารถนำน้ำนี้ไปใช้ในการเกษตรได้ตลอดปี ทั้งยังสามารถเลี้ยงปลาและปลูกพืชน้ำ พืชริมสระ เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวอีกทางหนึ่งด้วย

ส่วนที่สอง : ไร่ยลละ 30 ปลูกข้าวในฤดูฝน เพื่อใช้เป็นอาหารหลักสำหรับครอบครัวได้เพียงพอตลอดปี ซึ่งจะช่วยให้ลดค่าใช้จ่ายและสามารถพึ่งตนเองได้

ส่วนที่สาม : ไร่ยลละ 30 ปลูกพืชไร่หรือพืชสวนตามแต่สภาพของพื้นที่ และภาวะตลาด เพื่อใช้เป็นอาหารประจำวัน หากเหลือจากบริโภคก็นำไปจำหน่าย

ส่วนที่สี่ : ไร่ยลละ 10 ที่อยู่อาศัยและโรงเรือน ถนนหนทาง คันคูดินหรือคูคลองตลอดจนปลูกพืชสวนครัวและเลี้ยงสัตว์

หลักการสำคัญของทฤษฎีใหม่ขั้นต้น คือ การลดค่าใช้จ่ายโดยการสร้างสิ่งอุปโภคบริโภคให้เพียงพอในที่ดินของตนเอง เสมือนเป็นการสร้างระบบภูมิคุ้มกันผลกระทบจากภายนอก

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 เมื่อเกษตรกรเข้าใจหลักการและได้ปฏิบัติในที่ดินของตนเองจนได้ผล แล้วก็ก้าวไปสู่ขั้นที่สอง การรวมพลังกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ ร่วมแรงร่วมใจกันดำเนินการในด้านต่าง ๆ ได้แก่

- (1) ด้านการผลิต ขึ้นหาพันธุ์พืช เตรียมดิน ซลประทาน ฯลฯ เพื่อการเพาะปลูก
- (2) ด้านการตลาด เตรียมลานตากข้าว ยุ้ง เครื่องสีข้าว การจำหน่ายผลผลิต และร่วมจำหน่ายผลผลิต
- (3) การเป็นอยู่ เกษตรกรต้องมีความเป็นอยู่ที่ดี โดยมีปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต เช่น น้ำ ข้าวปลาอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ฯลฯ ที่เพียงพอ
- (4) สวัสดิการ แต่ละชุมชนควรมีสวัสดิการและบริการที่จำเป็น เช่น สาธารณสุข เงินกู้ เพื่อประโยชน์ในการทำกิจกรรม ฯลฯ
- (5) การศึกษา ชุมชนควรมีบทบาทในการส่งเสริมการศึกษา เช่น กองทุนเพื่อการศึกษา ฯลฯ
- (6) สังคมและศาสนา ชุมชนควรเป็นที่รวมกันในการพัฒนาสังคมและจิตใจ โดยมีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว

หลักการสำคัญของเกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นที่สอง คือ รวมพลังในรูปกลุ่มของชาวบ้านเพื่อทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมให้หลากหลาย

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 3 เมื่อดำเนินการผ่านขั้นที่สองแล้ว เกษตรกรหรือกลุ่มเกษตรกรจะพัฒนาก้าวหน้าไปสู่ขั้นที่สามต่อไป คือ การติดต่อประสานงานเพื่อจัดหาทุนหรือแหล่งเงิน เช่น ธนาคาร บริษัท ร้านสหกรณ์ มาช่วยในการลงทุนและพัฒนาคุณภาพชีวิต ฯลฯ

- ทั้งนี้ ทั้งฝ่ายเกษตรกร และฝ่ายธนาคารกับบริษัท จะได้รับผลประโยชน์ ดังนี้
- เกษตรกรขายข้าวในราคาสูง (ไม่ถูกกดราคา)
  - ธนาคารกับบริษัทซื้อข้าวอุปโภคบริโภคในราคาต่ำ (ซื้อข้าวเปลือกโดยตรงจากเกษตรกรและมาสีเอง)
  - เกษตรกรซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคในราคาต่ำ (เป็นร้านสหกรณ์ ราคาขายส่ง)
  - ธนาคารกับบริษัท จะสามารถกระจายบุคลากร เพื่อไปดำเนินการในกิจกรรมต่าง ๆ ให้เกิดผลดียิ่งขึ้น

หลักการสำคัญของเกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 3 คือ การสร้างเครือข่ายกลุ่มอาชีพหรือขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้หลากหลาย โดยประสานความร่วมมือกับภาคธุรกิจ ภาคองค์กรพัฒนาเอกชน และภาครัฐราชการ ในด้านเงินทุนการตลาด การผลิตการจัดการ และข่าวสารข้อมูล

### 3) ประโยชน์และความสำคัญของเกษตรทฤษฎีใหม่สรุปได้ดังนี้

3.1) สามารถลดและแก้ไขปัญหาภัยแล้งได้หลักการของเกษตรทฤษฎีใหม่ก็คือการขุดสระน้ำเพื่อกักเก็บน้ำในช่วงที่มีฝนตกสำหรับเก็บไว้ใช้ในการเกษตรในเวลาที่ยากแล้ง ซึ่งจะทำให้เกษตรกรโดยเฉพาะเกษตรกรในเขตน้ฝนของภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีน้ำไว้ใช้ในการเกษตรในยามที่ยากแล้ง

3.2) ทำให้การใช้พื้นที่การเกษตรมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นจากหลักการเกษตรทฤษฎีใหม่ที่มีการจัดสรรพื้นที่ปลูกพืชอย่างเหมาะสม และเกษตรกรมีอาหารไว้บริโภคอย่างเพียงพอตลอดทั้งปี

3.3) ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นเนื่องจากเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นระบบการเกษตรที่จัดให้มีแหล่งน้ำสำหรับการเกษตรมีการจัดสรรพื้นที่สำหรับปลูกพืชหลายชนิดอย่างเหมาะสม และหมุนเวียนปลูกพืชได้ตลอดทั้งปีเป็นการใช้ประโยชน์จากพื้นที่อย่างคุ้มค่า ดังนั้น สิ่งที่ตามมาก็คือเกษตรกรมีรายได้จากผลผลิตผลการเกษตรหลายชนิดและมีรายได้หมุนเวียนตลอดทั้งปี และยังทำให้มีงานทำตลอดทั้งปี ไม่ต้องไปหางานทำต่างถิ่น ช่วยแก้ปัญหาการว่างงานในท้องถิ่นที่เป็นการว่างงานตามฤดูกาลได้เป็นอย่างดี

3.4) ทำให้ปัญหาสังคมลดลงกรณีที่เกษตรกรทำเกษตรทฤษฎีใหม่ จะทำให้เกษตรกรมีงานทำอยู่กับบ้านตนเอง มีเวลาอบรมเลี้ยงดูบุตรหลาน ทำให้ปัญหาด้านที่อยู่อาศัย ครอบครัวขาดความอบอุ่นปัญหาเสพติดปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้จะลดน้อยลง

3.5) สามารถลดการสูญเสียเงินตราต่างประเทศได้เพราะเน้นการใช้แรงงานภายในครอบครัวถ้ามีแรงงานเพียงพอสำหรับการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ จะไม่พึ่งเครื่องจักรและอุปกรณ์จากภายนอกหรือต่างประเทศมากนัก และมักจะเน้นการใช้เทคโนโลยีและภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก และการใช้สารสกัดจากธรรมชาติในการป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูพืชทำให้เป็นการลดการสูญเสียเงินตราต่างประเทศได้

3.6) ทำให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศมั่นคงยิ่งขึ้นเนื่องจากมีงานทำมีอาหารบริโภคมีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพ จึงทำให้เกษตรกรมีกำลังใจในการจับจ่ายใช้สอยตามอัตรา ดังนั้น เมื่อเกษตรกรซึ่งเป็นฐานของประเทศมีความมั่นคงก็จะทำให้ประเทศชาติมั่นคง ระบบเศรษฐกิจของประเทศส่วนรวมก็จะมั่นคงตามมาด้วย

3.7) ทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร เป็นทฤษฎีที่สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม เมื่อนำทฤษฎีนี้ไปปฏิบัติอย่างจริงจังรวมทั้งยึดหลักการพัฒนาประเทศตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเคร่งครัด จะทำให้ประชากรจะมีแต่ความสมบูรณ์พูนสุขไม่มีปัญหาการว่างงาน และขาดแคลนอาหารบริโภค ปัญหาต่าง ๆ ของสังคมก็จะลดน้อยลงประเทศชาติก็จะมั่นคงแข็งแรง ลดการพึ่งพาจากภายนอกหรือต่างประเทศ ดังนั้น การพัฒนา การเกษตรตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนี้ จะเป็นการพัฒนาประเทศชาติที่ยั่งยืนตลอดไป

## 2.2.5 การวัดทัศนคติ

Rensis Likert (1932) ผู้อำนวยการของ Social Science Research Centre ของมหาวิทยาลัยมิชิแกน คิดค้นวิธีการนี้ เมื่อ ค.ศ. 1935 การวัดทัศนคติตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert) เป็นการวิเคราะห์ค่าความคิดเห็นหลังจากนำไปทดลองใช้แล้ว เป็นวิธีการวัดตัวแปรที่นิยมใช้กันทั่วไปในงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์ โดยเฉพาะการวัดทัศนคติของบุคลากรด้านต่าง ๆ เพราะทำได้ง่าย และได้ผลดีพอสมควร วิธีการได้มาซึ่งเครื่องมือวัดของ Likert มีขั้นตอนในการปฏิบัติ ดังนี้

1) ผู้วิจัยต้องเขียนข้อความหรือข้อซักถามเกี่ยวกับตัวชี้วัดที่ต้องการวัดจำนวนหนึ่ง โดยการเขียนให้มีจำนวนข้อคำถามมากกว่าที่ต้องการใช้จริงประมาณครึ่งหนึ่งของข้อคำถามนั้น ให้เขียนปนกันทั้งที่มองในด้านดีและในด้านไม่ดี แต่ไม่ควรมีข้อคำถามที่มีความหมายกลาง ๆ

2) กำหนดระดับของการแสดงความคิดเห็นในแต่ละข้อความว่า เห็นด้วยหรือไม่ เช่น แบ่งออกเป็น 5 ระดับ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ดังนี้

3) การกำหนดระดับคะแนนสามารถกำหนดได้หลายระดับ ซึ่งโดยทั่วไปมักนิยมใช้ 5 ระดับ

5 คะแนน	สำหรับเห็นด้วยอย่างยิ่ง
4 คะแนน	สำหรับเห็นด้วย
3 คะแนน	สำหรับไม่แน่ใจ
2 คะแนน	สำหรับไม่เห็นด้วย
1 คะแนน	สำหรับไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ต่อจากนั้นกำหนดเกณฑ์คะแนนเป็นช่วง ๆ ซึ่งมีวิธีคำนวณหาช่วงของคะแนนดังนี้

$$\text{ช่วงคะแนน} = \frac{\text{คะแนนมาก} - \text{คะแนนน้อย}}{\text{จำนวนระดับ}}$$

โดยที่ คะแนนมาก คือ คะแนนที่กำหนดมากที่สุด ในที่นี้ เท่ากับ 5 คะแนน  
คะแนนน้อย คือ คะแนนที่กำหนดน้อยที่สุด ในที่นี้ เท่ากับ 1 คะแนน

จำนวนระดับ คือ จำนวนระดับการวัด ในที่นี้ เท่ากับ 5 ระดับ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง  
เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ดังนั้น

$$\text{ช่วงคะแนน} = \frac{5 - 1}{5} = 0.8$$

ในการประเมินผลครั้งนี้ ได้นำมาตรวัดทัศนคติของลิเคิร์ตมาประยุกต์ใช้ โดยการกำหนด  
ข้อถามแต่ละข้อตามประเด็นที่ต้องการทราบ โดยผู้ตอบจะมีทางเลือกในการตอบได้หลายระดับ จากนั้นนำ  
คำตอบที่ได้มาทำการคำนวณหาค่าคะแนนจากผู้ตอบทั้งหมด เพื่อให้ทราบถึงระดับทัศนคติภาพรวมใน  
แต่ละประเด็นข้อถาม และสามารถอธิบายผลได้ ดังนี้

ค่าคะแนน	ค่าเฉลี่ย	ความหมายผลการประเมิน
1	1.00 - 1.80	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง/น้อยที่สุด
2	1.81 - 2.60	ไม่เห็นด้วย/น้อย
3	2.61 - 3.40	ไม่แน่ใจ/ปานกลาง
4	3.41 - 4.20	เห็นด้วย/มาก
5	4.21 - 5.00	เห็นด้วยอย่างยิ่ง/มากที่สุด



### บทที่ 3 สภาพทั่วไปของกลุ่มเป้าหมายของโครงการ

#### 3.1 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรกลุ่ม A ในโครงการ

##### 3.1.1 เพศ อายุ และระดับการศึกษา

เกษตรกรร้อยละ 58.02 เป็นเพศชาย และร้อยละ 41.98 เป็นเพศหญิง โดยเกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 58 ปี ด้านการศึกษาเกษตรกร ร้อยละ 47.64 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 17.45 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และร้อยละ 12.74 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยร้อยละ 14.62 มีการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า ซึ่งนับว่ามีจำนวนไม่น้อย (ตารางที่ 3.1)

ตารางที่ 3.1 เพศ อายุ และระดับการศึกษา ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ

รายการ	เฉลี่ย
<b>1. เพศ</b>	<b>100.00</b>
1.1 ชาย	58.02
1.2 หญิง	41.98
<b>2. อายุ (ปี)</b>	<b>58</b>
<b>3. ระดับการศึกษา</b>	<b>100.00</b>
3.1 ประถมศึกษา	47.64
3.2 มัธยมศึกษาตอนต้น	12.74
3.3 มัธยมศึกษาตอนปลาย	17.45
3.4 ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.)	5.66
3.5 ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) / อนุปริญญา	1.89
3.6 ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	12.26
3.7 ปริญญาตรีขึ้นไป	2.36

ที่มา: จากการสำรวจ

##### 3.1.2 การประกอบอาชีพของเกษตรกร

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่ ร้อยละ 92.28 ประกอบอาชีพหลักด้านเกษตรกรรม เช่น การทำนา ปลูกพืชไร่ ปลูกสวน ไม้ยืนต้น การเลี้ยงสัตว์ และการประมง รองลงมา เกษตรกรร้อยละ 3.51 ทำงานประจำ เช่น ข้าราชการ ลูกจ้าง ฯลฯ และร้อยละ 2.11 ประกอบอาชีพธุรกิจการค้า เช่น ค้าขาย ทำธุรกิจส่วนตัว (ตารางที่ 3.2)



ตารางที่ 3.2 อาชีพหลักของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ

หน่วย: ร้อยละ

รายการ	เฉลี่ย
1. เกษตรกรรม	92.28
2. งานประจำ	3.51
3. ประกอบธุรกิจการค้า	2.11
4. รับจ้างทั่วไป	1.40
5. อื่น ๆ	0.70

ที่มา: จากการสำรวจ

ทั้งนี้ เกษตรกรร้อยละ 43.51 มีอาชีพรองที่มีโอกาสสร้างรายได้ด้วย โดยร้อยละ 13.68 ประกอบอาชีพธุรกิจการค้า ร้อยละ 9.47 ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป และเกษตรกรร้อยละ 6.67 ทำเกษตรกรรมเป็นอาชีพรอง เช่น พืชสวน ไม้ยืนต้น การเลี้ยงสัตว์ และการประมง ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีอาชีพรองเนื่องจากการทำเกษตรใช้ระยะเวลาอยู่กับแปลงนาน จึงไม่มีเวลาทำอาชีพอื่น (ตารางที่ 3.3)

ตารางที่ 3.3 อาชีพรองของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ

หน่วย: ร้อยละ

รายการ	เฉลี่ย
<b>1. มีอาชีพรอง</b>	<b>43.51</b>
1.1 เกษตรกรรม	6.67
1.2 งานประจำ	2.81
1.3 รับจ้างทางการเกษตร	5.97
1.4 ประกอบธุรกิจการค้า	13.68
1.5 รับจ้างทั่วไป	9.47
1.6 อื่นๆ เช่น ธุรกิจส่วนตัว	4.91
<b>2. ไม่มีอาชีพรอง</b>	<b>56.49</b>
<b>รวม</b>	<b>100.00</b>

ที่มา: จากการสำรวจ

3.1.3 สมาชิกในครัวเรือน แรงงาน และประสบการณ์ในการทำการเกษตร

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน เฉลี่ย 4 ราย โดยมีสมาชิกที่อยู่ในวัยแรงงาน 3 ราย เป็นแรงงานในภาคการเกษตร 2 ราย และแรงงานนอกภาคเกษตร 1 ราย เกษตรกรมีประสบการณ์ในการทำการเกษตร เฉลี่ย 28 ปี (ตารางที่ 3.4)

ตารางที่ 3.4 สมาชิกในครัวเรือน การใช้แรงงาน และประสบการณ์ในการทำการเกษตร

หน่วย: ราย

รายการ	เฉลี่ย
1. สมาชิกในครัวเรือน	4
2. แรงงานในครัวเรือน	3
2.1 แรงงานในภาคเกษตร	2
2.2 แรงงานนอกภาคเกษตร	1
3. ประสบการณ์ในการทำการเกษตร (ปี)	28

ที่มา: จากการสำรวจ

3.2 พื้นที่การเกษตร และลักษณะการถือครองที่ดินของเกษตรกร

เกษตรกรมีพื้นที่การเกษตร เฉลี่ย 28.05 ไร่/ราย โดยเป็นพื้นที่เข้าร่วมโครงการ 10.15 ไร่/ราย ลักษณะการถือครองที่ดินของพื้นที่เข้าร่วมโครงการ เกษตรกร ร้อยละ 94.97 มีกรรมสิทธิ์ที่ดินของตนเอง เฉลี่ย 9.64 ไร่/ราย ที่เหลือร้อยละ 2.66 เป็นพื้นที่ได้ทำฟรี เช่น ที่ดินของพ่อ/แม่/ญาติพี่น้อง ที่ป่าที่สาธารณะ เฉลี่ย 0.27 ไร่/ราย และร้อยละ 2.37 เป็นพื้นที่เช่าเฉลี่ย 0.24 ไร่/ราย สำหรับประเภทเอกสารสิทธิ์ของพื้นที่ที่เข้าร่วมโครงการ พบว่า พื้นที่ส่วนใหญ่ร้อยละ 77.90 เป็นโฉนดที่ดินเฉลี่ย 7.56 ไร่/ราย รองลงมาร้อยละ 12.74 เป็น ส.ป.ก.4-01 เฉลี่ย 1.81 ไร่/ราย และร้อยละ 4.87 เป็น น.ส.3 เฉลี่ย 0.37 ไร่/ราย ตามลำดับ (ตารางที่ 3.5)

ตารางที่ 3.5 พื้นที่การเกษตร การถือครองที่ดิน และเอกสารสิทธิ์ของเกษตรกร

รายการ	จำนวน (ไร่/ราย)	ร้อยละ
1. ขนาดพื้นที่การเกษตร		
1.1 พื้นที่การเกษตรทั้งหมด	28.05	
1.2 พื้นที่เข้าร่วมโครงการ	10.15	
2. การถือครองที่ดินของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ		100.00
2.1 ของตนเอง	9.64	94.97
2.2 เช่า	0.24	2.37
2.3 ได้ทำฟรี	0.27	2.66
3. ประเภทเอกสารสิทธิ์ของพื้นที่เข้าร่วมโครงการ		100.00
3.1 โฉนด	7.56	77.90
3.2 ส.ป.ก. 4-01	1.81	12.74
3.3 นส. 2	0.34	2.62
3.4 นส.3	0.37	4.87
3.5 ภบท.5	0.07	1.87

ที่มา: จากการสำรวจ

### 3.3 แหล่งน้ำในพื้นที่เข้าร่วมโครงการ

เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 91.04 มีแหล่งน้ำในพื้นที่เข้าร่วมโครงการ ซึ่งแหล่งน้ำที่เกษตรกรใช้ในการทำการเกษตรในพื้นที่มีหลายแหล่งนอกเหนือจากการใช้น้ำฝน ได้แก่ เกษตรกร ร้อยละ 68.82 ใช้น้ำจากบ่อขุดเอง รองลงมา ร้อยละ 16.13 ใช้น้ำจากบ่อขุดโดยกรมพัฒนาที่ดิน ร้อยละ 9.68 ใช้น้ำจากบ่อบาดาล ร้อยละ 8.24 ใช้น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ ร้อยละ 4.30 ใช้น้ำจากแหล่งน้ำชลประทาน และร้อยละ 5.02 ใช้น้ำจากแหล่งน้ำอื่น ๆ ได้แก่ บ่อขุดโดย ส.ป.ก. และร่องสวน (ตารางที่ 3.6)

ตารางที่ 3.6 แหล่งน้ำในพื้นที่เข้าร่วมโครงการ

รายการ	ร้อยละ
<b>1. แหล่งน้ำในพื้นที่</b>	<b>100.00</b>
1.1 มีแหล่งน้ำ	91.04
1.2 ไม่มีแหล่งน้ำ	8.96
<b>2. ประเภทแหล่งน้ำที่เกษตรกรใช้ในแปลง<sup>1/</sup></b>	
2.1 บ่อขุดเอง	68.82
2.2 บ่อขุดโดย พต.	16.13
2.3 แหล่งน้ำธรรมชาติ	8.24
2.4 แหล่งน้ำชลประทาน	4.30
2.5 บ่อบาดาล	9.68
2.6 อื่น ๆ เช่น บ่อขุดโดย ส.ป.ก. ร่องสวน	5.02

หมายเหตุ: <sup>1/</sup>ประเภทแหล่งน้ำเกษตรกรมีได้มากกว่า 1 ประเภท

ที่มา: จากการสำรวจ

### 3.4 การใช้พื้นที่การเกษตรในแปลงที่เข้าร่วมโครงการ

เกษตรทฤษฎีใหม่ คือ ระบบการเกษตรที่เน้นการจัดสรรทรัพยากรน้ำในไร่นาให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยเกษตรกรมีการแบ่งพื้นที่สำหรับใช้ทำกิจกรรมเกษตรต่าง ๆ จำแนกเป็น 4 องค์กรประกอบ ได้แก่ พื้นที่แหล่งน้ำ พื้นที่ปลูกข้าว พื้นที่ปลูกพืช และพื้นที่อยู่อาศัยและเลี้ยงสัตว์ จากการสำรวจ พบว่าเกษตรกรมีพื้นที่เข้าร่วมโครงการ เฉลี่ย 10.15 ไร่/ราย โดยแบ่งพื้นที่ทำกิจกรรมเป็น 4 องค์กรประกอบ ดังนี้ (ตารางที่ 3.7)

- 3.4.1 พื้นที่แหล่งน้ำ เกษตรกรมีพื้นที่แหล่งน้ำเฉลี่ย 1.20 ไร่/ราย
- 3.4.2 พื้นที่ปลูกข้าว เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ มีการใช้พื้นที่ในการปลูกข้าว 2.94 ไร่/ราย
- 3.4.3 พื้นที่ปลูกพืช เกษตรกรมีการใช้พื้นที่เพื่อการปลูกพืช 5.40 ไร่/ราย
- 3.4.4 พื้นที่อยู่อาศัยและเลี้ยงสัตว์ พบว่า เกษตรกรมีพื้นที่อยู่อาศัยและเลี้ยงสัตว์ 0.61 ไร่/ราย โดยเกษตรกรมีพื้นที่อยู่อาศัยเฉลี่ย 0.38 ไร่/ราย และพื้นที่เลี้ยงสัตว์เฉลี่ย 0.23 ไร่/ราย

ตารางที่ 3.7 การใช้พื้นที่การเกษตรในแปลงที่เข้าร่วมโครงการ

รายการ	จำนวน (ไร่/ราย)
<b>1.พื้นที่เข้าร่วมโครงการ</b>	<b>10.15</b>
1.1 แหล่งน้ำ	1.20
1.2 ปลูกข้าว	2.94
1.3 ปลูกพืช	5.40
1.4 ที่อยู่อาศัยและเลี้ยงสัตว์	0.61
1) พื้นที่อยู่อาศัย/ที่พัก	0.38
2) พื้นที่เลี้ยงสัตว์	0.23

ที่มา: จากการสำรวจ

### 3.5 การเป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบัน ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ

เกษตรกรได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบันต่าง ๆ โดยร้อยละ 52.69 เป็นสมาชิกกลุ่มสหกรณ์ การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. (สกต.) ร้อยละ 45.88 เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร เช่น กลุ่มเกษตรกร ผู้เลี้ยงสัตว์ กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผัก/ไม้ผล กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา ร้อยละ 27.60 เป็นสมาชิกกลุ่ม วิสาหกิจชุมชน/เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ร้อยละ 17.20 เป็นสมาชิกของสหกรณ์ภาคการเกษตร และ ร้อยละ 16.49 เป็นอาสาสมัครเกษตรกร (ตารางที่ 3.8)

ตารางที่ 3.8 การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบันของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ

รายการ	ร้อยละ
1. ธ.ก.ส./ สกต.	52.69
2. กลุ่มเกษตรกร	45.88
3. วิสาหกิจชุมชน/เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน	27.60
4. สหกรณ์ภาคการเกษตร	17.20
5. อาสาสมัครเกษตรกร	16.49
6. กลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน	10.04
7. กลุ่มส่งเสริมอาชีพเกษตรกร	9.68
8. กองทุนหมู่บ้าน	6.45
9. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	5.73
10. อื่น ๆ เช่น สหกรณ์นอกภาคการเกษตร เครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่ กลุ่มแปลงใหญ่	13.26

หมายเหตุ: เกษตรกรเข้าร่วมการเป็นสมาชิกองค์กร/สถาบัน ได้มากกว่า 1 กลุ่ม

ที่มา: จากการสำรวจ



## บทที่ 4 ผลการประเมิน

จากการประเมินผลโครงการส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ (5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ทั่วไทย) ปี 2560 (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2561) ได้พิจารณาตามประเด็นตัวชี้วัดการประเมินผล ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า (Inputs) กิจกรรมของแผนงาน (Program activities) ผลผลิต (Outputs) และผลลัพธ์ (Outcomes) ในส่วนของการประเมินผลในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลลัพธ์ของโครงการ โดยพิจารณาตามประเด็น และตัวชี้วัดการประเมินผลในประเด็นต่อยอดตามรูปแบบ IEST ของ CIPPIEST Model ซึ่งประกอบด้วย ผลกระทบ (Impacts) ประสิทธิภาพ (Effectiveness) ความยั่งยืน (Sustainability) และการขยายผล (Transportability) โดยเปรียบเทียบผลก่อนและหลังมีโครงการ มีรายละเอียด ดังนี้

### 4.1 ผลกระทบ (Impacts)

#### 4.1.1 ด้านเศรษฐกิจ

##### 1) รายได้ ค่าใช้จ่าย และผลตอบแทนสุทธิ

เกษตรกรมีมูลค่าผลผลิตที่ได้จากการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ในแปลงปีละ 18,116.71 บาทต่อครัวเรือน เมื่อเทียบกับก่อนเข้าร่วมโครงการเพิ่มขึ้นปีละ 5,110.21 บาทต่อครัวเรือน เมื่อพิจารณาเฉพาะในส่วนของรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรในแปลงที่เข้าร่วมโครงการ พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 81.72 มีรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตในแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่เพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นผลผลิตที่เหลือจากการบริโภคภายในครัวเรือน เช่น ข้าว ผลไม้ พืชผักสวนครัว ไข่ไก่ ไข่เนื้อ และ ปลา โดยเกษตรกรมีรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตปีละ 14,554 บาทต่อครัวเรือน หรือเพิ่มขึ้นจากก่อนเข้าร่วมโครงการปีละ 4,581.69 บาทต่อครัวเรือน

ในส่วนของค่าใช้จ่ายการผลิตทางการเกษตร พบว่า หลังเข้าร่วมโครงการ เกษตรกรมีค่าใช้จ่ายการผลิตทางการเกษตรปีละ 11,092.42 บาทต่อครัวเรือน จำแนกเป็นต้นทุนที่ได้มาจากการซื้อ/จ้างจากภายนอกปีละ 8,826.15 บาทต่อครัวเรือน และการใช้ต้นทุนของตนเองปีละ 2,266.27 บาทต่อครัวเรือน เมื่อเทียบกับก่อนเข้าร่วมโครงการ มีค่าใช้จ่ายการผลิตทางการเกษตรเพิ่มขึ้นปีละ 5,800.99 บาทต่อครัวเรือน เนื่องจากเกษตรกรมีการลงทุนปัจจัยการผลิตในแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่เพิ่มขึ้น ประกอบกับราคาที่สูงขึ้นเช่น ค่าพันธุ์พืช ค่าพันธุ์สัตว์ ค่าปุ๋ย/ยา/อาหารสัตว์ ค่าจ้างแรงงาน และ ค่าน้ำมัน/ไฟฟ้าในการทำเกษตร

ผลตอบแทนสุทธิจากการทำเกษตรในแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีผลตอบแทนสุทธิเฉลี่ยปีละ 7,024.29 บาทต่อครัวเรือน เมื่อเทียบกับก่อนเข้าร่วมโครงการ เกษตรกรมีผลตอบแทนสุทธิลดลงจากเดิมปีละ 690.78 บาทต่อครัวเรือน เนื่องจากปีที่ผ่านมาเกษตรกรประสบปัญหาภัยแล้ง ขาดแคลนน้ำ และเกษตรกรบางส่วนประสบปัญหาน้ำท่วม ส่งผลให้มีค่าใช้จ่ายทางการเกษตรเพิ่มขึ้นมากกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการ ประกอบกับการผลิตที่หลากหลายชนิด และมีปัจจัยการผลิตที่จัดหาจากภายนอกมีราคาเพิ่มขึ้น (ตารางที่ 4.1)

ตารางที่ 4.1 รายได้ ค่าใช้จ่าย และผลตอบแทนสุทธิทางการเกษตรของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ

หน่วย: บาท/ครัวเรือน

รายการ	ก่อนเข้าร่วมโครงการ	หลังเข้าร่วมโครงการ	การเปลี่ยนแปลง (+ เพิ่ม/ - ลด)
<b>1. มูลค่าผลผลิต</b>	<b>13,006.50</b>	<b>18,116.71</b>	<b>5,110.21</b>
1.1 การจำหน่าย/รายได้	9,972.31	14,554.00	4,581.69
1.2 การบริโภค	1,140.31	1,425.51	285.20
1.3 การเก็บไว้ทำพันธุ์	1,644.61	1,521.53	-123.08
1.4 การแบ่งปัน	249.27	473.56	224.29
1.5 การแปรรูป	-	142.11	142.11
<b>2. ค่าใช้จ่ายในการผลิต</b>	<b>5,291.43</b>	<b>11,092.42</b>	<b>5,800.99</b>
2.1 จัดซื้อ/จ้างจากภายนอก	3,805.92	8,826.15	5,020.23
2.2 ใช้ของตนเอง	1,485.51	2,266.27	780.76
<b>3. ผลตอบแทนสุทธิ (1 - 2)</b>	<b>7,715.07</b>	<b>7,024.29</b>	<b>-690.78</b>

ที่มา: จากการสำรวจ

## 2) ภาวะหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกร

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการทุกราย มีการทำเกษตรทฤษฎีใหม่โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยเกษตรกรกลุ่ม A ยังมีรายได้จากการจำหน่ายผลผลิต ถึงแม้ผลตอบแทนสุทธิจะลดลงจากเดิม แต่เกษตรกรสามารถลดรายจ่ายจากการใช้ปัจจัยการผลิตของตนเองเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นการพึ่งพาตนเองเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ภาวะหนี้สินภายในครัวเรือนลดลง เกษตรกรร้อยละ 73.48 มีหนี้สินของครัวเรือน และร้อยละ 26.52 ไม่มีหนี้สิน หลังจากเข้าร่วมโครงการ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 36.87 มีหนี้สินเท่าเดิม และร้อยละ 33.97 มีหนี้สินลดลง ซึ่งลดจำนวนหนี้สินได้เพิ่มขึ้นจากเดิมปีละ 6,814.84 บาทต่อครัวเรือน โดยเกษตรกรที่มีหนี้สินลดลง ร้อยละ 23.85 สามารถชำระหนี้ได้ตรงเวลาจากหนี้สินทางการเกษตรที่เป็นปกติของเกษตรกรที่มีการหมุนเวียนชำระหนี้ทุกปี และเกษตรกรร้อยละ 10.12 สามารถมีเงินชำระหนี้ในจำนวนที่มากขึ้น ซึ่งเกษตรกรบางส่วนมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นจากการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรมาชำระหนี้ ทั้งนี้ ยังมีเกษตรกร ร้อยละ 2.64 มีหนี้สินเพิ่มขึ้น เนื่องจากเป็นหนี้สินระยะยาวของเกษตรกรที่กู้ยืมมาเพื่อทำการเกษตรอย่างต่อเนื่อง การนำเงินมาลงทุนปรับพื้นที่เพื่อทำการเกษตร การซื้อปัจจัยการผลิต และมีเกษตรกรบางส่วนประสบปัญหาภัยแล้ง ขาดแคลนน้ำ ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรได้รับความเสียหาย จึงได้รับผลผลิตลดลงประกอบกับราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ เป็นต้น (ตารางที่ 4.2)

ตารางที่ 4.2 ภาวะหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกร

หน่วย: บาท/ครัวเรือน

รายการ	สัดส่วนของ ครัวเรือน (ร้อยละ)	ก่อนเข้าร่วม โครงการ	หลังเข้าร่วม โครงการ	การเปลี่ยนแปลง (+ เพิ่ม/ - ลด)
<b>1. มีหนี้สิน</b>	<b>73.48</b>			
1.1 เท่าเดิม	36.87	258,482.04	258,482.04	-
1.2 เพิ่มขึ้น	2.64	286,964.29	300,795.97	13,831.68
1.3 ลดลง	33.97	61,284.52	54,469.68	-6,814.84
1) ข้าราชการได้ตรงเวลา	23.85			
2) มีเงินข้าราชการได้มากขึ้น	10.12			
<b>2. ไม่มีหนี้สิน</b>	<b>26.52</b>			
<b>เฉลี่ย</b>	<b>100.00</b>	<b>202,243.62</b>	<b>204,582.56</b>	<b>2,338.94</b>

ที่มา: จากการสำรวจ

3) การออมเงินของครัวเรือนเกษตรกร

หลังจากเข้าร่วมโครงการมาระยะหนึ่งแล้ว เกษตรกรมีการทำกิจกรรมการเกษตรในแปลงทฤษฎีใหม่มากขึ้น มีการพึ่งพาตนเอง โดยการบริโภคภายในครัวเรือน และใช้ปัจจัยการผลิตของตนเอง รวมถึงมีรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตในแปลงเพิ่มขึ้น แต่ไม่มากกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการ อย่างไรก็ตามเกษตรกรมีการใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงลดการใช้จ่ายฟุ่มเฟือยลง จากการสำรวจพบว่า เกษตรกรร้อยละ 78.49 มีเงินออม โดยเกษตรกรร้อยละ 43.89 มีเงินออมเพิ่มขึ้น ซึ่งมีเงินออมเพิ่มขึ้นจากเดิมปีละ 4,010.34 บาทต่อครัวเรือน เนื่องจากหลังเข้าร่วมโครงการเกษตรกรมีกิจกรรมในแปลงทฤษฎีใหม่ที่มีการเกื้อกูลกันมากขึ้น สามารถลดค่าใช้จ่ายจากการนำผลผลิตมาบริโภคในครัวเรือน และจำหน่ายเพื่อเป็นรายได้เสริม ทำให้เกษตรกร มีรายได้จากการทำเกษตรเพิ่มขึ้น จึงมีเงินเหลือเก็บออมเพื่อใช้จ่ายในครัวเรือนเพิ่มขึ้น และเกษตรกรร้อยละ 34.60 มีเงินออมเท่าเดิม เนื่องจากเกษตรกรมีการออมเงินเป็นปกติตั้งแต่ก่อนเข้าร่วมโครงการ นอกจากนี้ยังมีเกษตรกรร้อยละ 21.51 ที่ยังไม่มีเงินออม เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายหมุนเวียนอย่างต่อเนื่อง บางส่วนต้องนำเงินไปชำระหนี้สินทางการเกษตร และเกษตรกรบางรายต้องส่งบุตรหลานเข้ารับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น จึงไม่มีเงินออม (ตารางที่ 4.3)

ตารางที่ 4.3 การออมเงินของครัวเรือนเกษตรกร

หน่วย: บาท/ครัวเรือน

รายการ	สัดส่วนของ ครัวเรือน (ร้อยละ)	ก่อนเข้าร่วม โครงการ	หลังเข้าร่วม โครงการ	การเปลี่ยนแปลง (+ เพิ่ม/ - ลด)
<b>1. มีเงินออม</b>	<b>78.49</b>			
1.1 เท่าเดิม	34.60	7,290.56	7,290.56	-
1.2 เพิ่มขึ้น	43.89	9,137.26	13,147.60	4,010.34
<b>2. ไม่มีเงินออม</b>	<b>21.51</b>			
<b>เฉลี่ย</b>	<b>100.00</b>	<b>8,213.91</b>	<b>10,219.08</b>	<b>2,005.17</b>

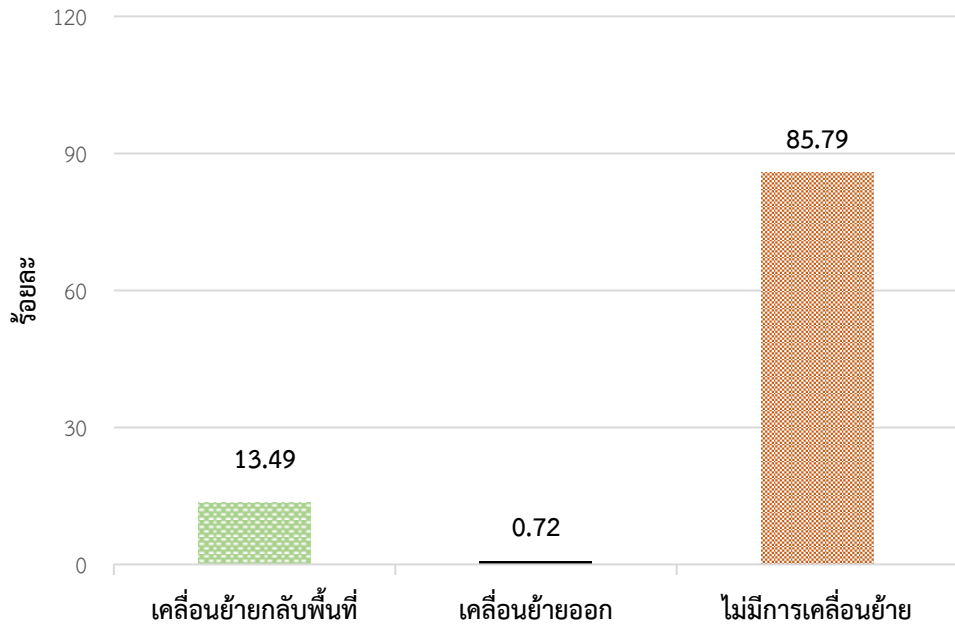
ที่มา: จากการสำรวจ



### 4.1.2 ด้านสังคม

#### 1) การเคลื่อนย้ายแรงงานของครัวเรือน

การเคลื่อนย้ายแรงงานในภาคเกษตรของครัวเรือนเกษตรในโครงการ พบว่า ครัวเรือนที่มีสมาชิกทำงานนอกพื้นที่/นอกภาคการเกษตร มีสมาชิกเคลื่อนย้ายกลับภูมิลำเนา และ บางส่วนออกไปทำงานนอกพื้นที่ โดยหลังเข้าร่วมโครงการ พบว่า ครัวเรือนเกษตรร้อยละ 13.49 มีสมาชิกในครัวเรือนเคลื่อนย้ายแรงงานกลับภูมิลำเนาเดิม เนื่องจากการทำเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นการ จัดสรรพื้นที่ทำการเกษตรให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีกิจกรรมการเกษตรที่หลากหลาย และมีรายได้ตลอดทั้งปี จึงทำให้สมาชิกในครัวเรือนได้ย้ายกลับเข้ามาทำงานในพื้นที่เพื่อทำการเกษตร แต่มีบางครัวเรือนคิดเป็น ร้อยละ 0.72 มีสมาชิกย้ายออกไปทำงานนอกพื้นที่/นอกภาคการเกษตรเนื่องจากเข้าสู่วัยแรงงาน ต้องการหาประสบการณ์ และหารายได้เพิ่มให้ครัวเรือน และร้อยละ 85.79 ไม่มีการเคลื่อนย้าย (ภาพที่ 4.1)



ที่มา: จากการสำรวจ

ภาพที่ 4.1 การเคลื่อนย้ายแรงงานของครัวเรือน

#### 2) การลด ละ เลิก อบายมุขของครัวเรือน

หลังจากเข้าร่วมโครงการ เกษตรกรร้อยละ 6.29 มีค่าใช้จ่ายในด้านอบายมุขของ ครัวเรือนลดลง โดยมีค่าใช้จ่ายลดลงจากเดิม ครัวเรือนละ 433.88 บาทต่อเดือน หรือครัวเรือนละ 5,206.56 บาทต่อปี เนื่องจากเกษตรกรใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ส่งผลให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนพฤติกรรมลดการใช้จ่ายในอบายมุขลง ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นของครัวเรือน ได้แก่ ค่าเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ เช่น สุรา เบียร์ ไวน์ ค่าใช้จ่ายบุหรี ยาสูบ ยาเส้น และค่าใช้จ่ายในการพนันเสี่ยงโชค ทั้งนี้ ยังมีครัวเรือนเกษตรส่วนใหญ่ที่ยังไม่ลดพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มที่มี แอลกอฮอล์ และสูบบุหรี ยาเส้น ยาสูบอยู่ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ควรส่งเสริมการทำ กิจกรรมให้เกษตรกรลด ละ เลิก อบายมุข ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดค่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือยของครัวเรือน และส่งเสริมการใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันให้มากขึ้น เป็นต้น (ตารางที่ 4.4)

ตารางที่ 4.4 การลด ละ เลิก อบรมของครัวเรือนเกษตรกร

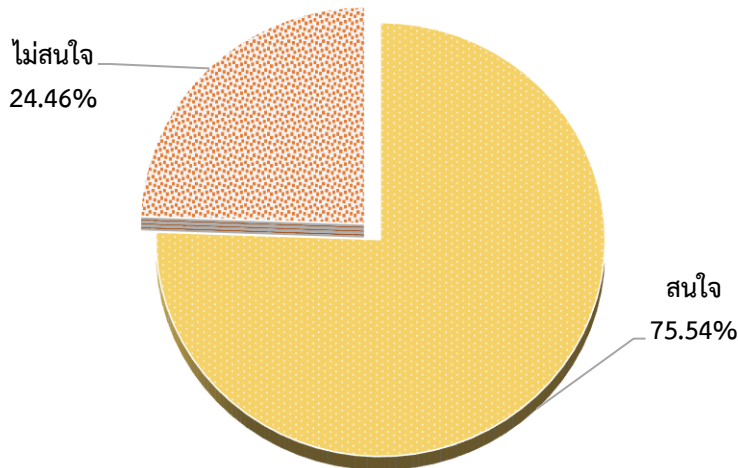
หน่วย: บาท/ครัวเรือน

รายการ	สัดส่วนของครัวเรือน (ร้อยละ)	ก่อนเข้าร่วมโครงการ	หลังเข้าร่วมโครงการ	การเปลี่ยนแปลง (+ เพิ่ม/ - ลด)
1. เท่าเดิม	93.11	658.47	658.47	-
2. เพิ่มขึ้น	0.6	500.00	650.00	150.00
3. ลดลง	6.29	1,253.70	819.82	-433.88
<b>เฉลี่ย</b>	<b>100.00</b>	<b>804.06</b>	<b>709.43</b>	<b>-94.63</b>

ที่มา: จากการสำรวจ

3) การยอมรับของสังคมในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีการทำเกษตรทฤษฎีใหม่อย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดสรรพื้นที่ทางการเกษตรให้เกิดประโยชน์สูงสุด ได้แก่ พื้นที่แหล่งน้ำ พื้นที่ปลูกข้าว พื้นที่ปลูกพืชพื้นที่อยู่อาศัยและเลี้ยงสัตว์ ซึ่งทำให้เกษตรกรมีแหล่งน้ำของตนเองสำหรับการเกษตร มีการผลิตปัจจัยการผลิตทางการเกษตรใช้เอง และการเพาะปลูกเพื่อการบริโภคในครัวเรือน เหลือจึงจำหน่าย สามารถเพิ่มรายได้และลดค่าใช้จ่ายให้กับเกษตรกร ทั้งนี้ จากการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่งผลให้เกษตรกรรายอื่น ๆ ภายในชุมชน โดยเกษตรกรร้อยละ 75.54 มีความเห็นว่าเกษตรกรในชุมชนมีความสนใจและให้การยอมรับว่าการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ทำให้พึ่งพาตนเองได้ และร้อยละ 24.46 ยังไม่สนใจในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ เนื่องจากยังคงทำการเกษตรในรูปแบบเชิงเดี่ยว ซึ่งประชาชนเกษตรกรหรือเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานควรชี้แนะให้เกษตรกรรายอื่นในชุมชนเห็นถึงประโยชน์จากการทำเกษตรในรูปแบบผสมผสานมากกว่าการทำเกษตรแบบเชิงเดี่ยว (ภาพที่ 4.2)



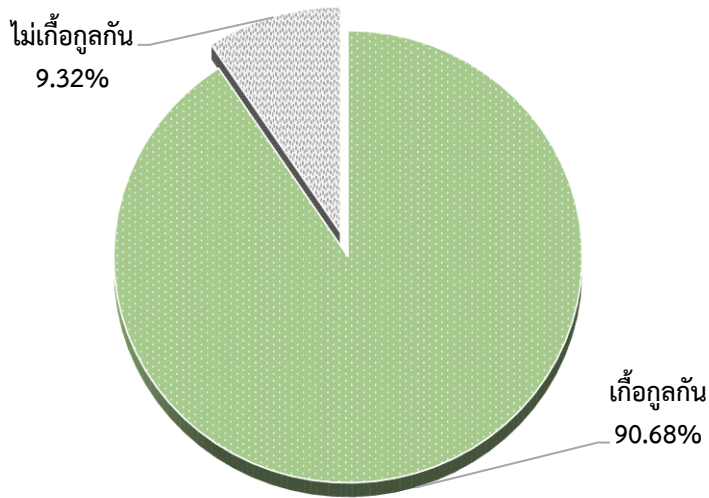
ที่มา: จากการสำรวจ

ภาพที่ 4.2 การยอมรับของสังคมในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่

### 4.1.3 ด้านสิ่งแวดล้อม

#### 1) การเกื้อกูลกันของกิจกรรมการเกษตรทฤษฎีใหม่

กิจกรรมการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ประกอบด้วย กิจกรรมด้านพืช ด้านปศุสัตว์ และด้านประมง ซึ่งเกษตรกรมีการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ หรือเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ หลายชนิดในพื้นที่เดียวกัน ทำให้เกิดการเกื้อกูลประโยชน์ต่อกัน หลังจากการเข้าร่วมโครงการของเกษตรกร พบว่า ร้อยละ 90.68 มีการเกื้อกูลของกิจกรรม โดยเกษตรกรมีกิจกรรมการปลูกพืชผสมผสานกันอย่างน้อย 2 ชนิด การปลูกพืชผสมผสานกับการเลี้ยงสัตว์ การปลูกพืชผสมผสานกับการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การเลี้ยงสัตว์ผสมผสานกับการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และการเกื้อกูลกัน 3 กิจกรรม ได้แก่ การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ (ภาพที่ 4.3)



ที่มา: จากการสำรวจ

ภาพที่ 4.3 การเกื้อกูลกันของกิจกรรมการเกษตรทฤษฎีใหม่

ในส่วนของการทำกิจกรรมในแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ มีการเพาะปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ สัตว์น้ำ หลากหลายชนิดในพื้นที่เดียวกัน โดยอาศัยการเกื้อกูลผลประโยชน์ต่อกัน ซึ่งมีการอยู่ร่วมกันระหว่างพืช ปศุสัตว์ ประมง โดยมีการเกื้อกูลของกิจกรรมในแปลง ดังนี้ (ตารางที่ 4.5)

(1) ด้านพืช เป็นการเกื้อกูลกันเฉพาะกิจกรรมการปลูกพืชอย่างน้อย 2 ชนิด ได้แก่ การปลูกข้าวและปลูกพืชผัก การปลูกข้าวและปลูกไม้ผล และปลูกไม้ผลกับไม้ยืนต้น โดยเกษตรกรแต่ละรายมีการทำกิจกรรมที่ทำให้เกิดการเกื้อกูลกันในหลายรูปแบบ ได้แก่ เกษตรกรร้อยละ 59.68 มีการเกื้อกูลกันของกิจกรรมโดยใช้ประโยชน์จากฟางข้าวคลุมแปลงผัก ไม้ผล เนื่องจากการควบคุมวัชพืชและป้องกันการเกิดวัชพืชต่าง ๆ จากบริเวณที่ไม่มีแดดส่อง เมื่อนำฟางข้าวมาคลุมหน้าดินจะช่วยรักษาความชื้นของดินทำให้หน้าดินไม่แห้ง แตก ทำให้ดินมีปริมาณอินทรีย์วัตถุในดินมากขึ้น ส่งผลให้ระบบนิเวศน์สมบูรณ์ ร่องลงมา ร้อยละ 55.73 มีการปลูกไม้ผลกับไม้ยืนต้นหรือพืชผัก โดยอาศัยร่มเงาช่วยกำจัดศัตรูพืชและแมลงศัตรูพืชไม่ให้ระบาดกับพืชชนิดอื่น ๆ และร้อยละ 15.02 มีการปลูกพืชแบบผสมผสานทั้งไม้ผล ไม้ยืนต้นและพืชผัก โดยพืชยืนต้นให้ร่มเงากับพืชที่ต้องการแสงแดดน้อย

(2) ด้านพืชและด้านปศุสัตว์ เกษตรกรมีการเกี่ยวมูลของกิจกรรม โดยเกษตรกรแต่ละรายมีการทำกิจกรรมที่ทำให้เกิดการเกี่ยวมูลกันหลายรูปแบบ ได้แก่ การนำมูลสัตว์มาทำปุ๋ยมากที่สุด ร้อยละ 66.01 โดยการนำมูล โค กระบือ สุกร เป็ด ไก่ มาทำปุ๋ยหมักหรือปุ๋ยสด เพื่อใส่ในพื้นที่นาแปลงไม้ผล พืชไร่ และพืชผัก เนื่องจากปุ๋ยจากมูลสัตว์จะช่วยลดการใช้สารเคมี และช่วยลดต้นทุนการผลิต รองลงมา ร้อยละ 24.90 มีการเกี่ยวมูลกันของกิจกรรมโดยใช้ฟางข้าว ข้าวเปลือก ใบ/ต้น/หัวมันสำปะหลัง เปลือกข้าวโพดเป็นอาหารสัตว์ และเกษตรกรร้อยละ 18.58 ใช้พืชผักเป็นอาหารให้สัตว์ ได้แก่ เป็ด ไก่ และสุกร

(3) ด้านพืชและสัตว์น้ำ เป็นการเกี่ยวมูลกันของกิจกรรมการปลูกพืชและการเลี้ยงสัตว์น้ำ โดยเกษตรกรร้อยละ 41.11 ใช้พืชผักในแปลงเป็นอาหารสัตว์น้ำ ได้แก่ ปลา เป็ด รองลงมา เกษตรกรร้อยละ 28.06 ใช้ฟางข้าวเป็นอาหารเลี้ยงสัตว์น้ำ โดยการนำฟางข้าวลงไปลอยแพเป็นชั้นๆ แต่ฟางข้าวที่มูบหรือในสระน้ำ ให้ฟางข้าวเปียกชุ่มแล้วเกิดแพลงตอนและลูกไร เพื่อเป็นอาหารปลา และเกษตรกรร้อยละ 6.32 ใช้ข้าวเปลือก/รำ เป็นอาหารปลา และเป็ด ซึ่งการเกี่ยวมูลกันของกิจกรรมจะช่วยลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ

(4) ด้านปศุสัตว์และสัตว์น้ำ การเกี่ยวมูลกันระหว่างกิจกรรมเกิดจากการเลี้ยงไก่บนบ่อกับการเลี้ยงปลา เพื่อให้มูลไก่เป็นอาหารปลา พบว่า เกษตรกรร้อยละ 6.72 มีการเลี้ยงไก่ร่วมกับปลา ร้อยละ 3.16 เลี้ยงเป็ดร่วมกับปลา และร้อยละ 0.79 เลี้ยงสุกรกับปลาเพื่อให้มูลสุกรเป็นอาหารปลา

(5) การเกี่ยวมูลกันทางด้านพืช ปศุสัตว์ และสัตว์น้ำ เกษตรกรร้อยละ 30.11 มีการเกี่ยวมูลกันแบบผสมผสาน 3 กิจกรรม ในด้านพืช ปศุสัตว์ และสัตว์น้ำ โดยการเลี้ยงโค/กระบือ สุกร ร่วมกันกับการปลูกข้าว/ปลูกผัก และเลี้ยงปลา จะเกิดการเกี่ยวมูลกันโดยนำมูลโค/กระบือ สุกร มาทำปุ๋ยเพื่อใส่ในแปลงนาข้าว ไม้ผล และพืชผัก และเมื่อแปลงข้าว/แปลงผักได้ผลผลิตจะใช้เป็นอาหารไก่ และสุกร และนำมูลไก่และมูลสุกรเป็นอาหารปลา

#### ตารางที่ 4.5 ลักษณะการเกี่ยวมูลกันของกิจกรรมในแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่

รายการ	ร้อยละ
<b>1. ด้านพืช</b>	
1.1 ใช้ฟางคลุมแปลงผัก/ไม้ผล	59.68
1.2 ปลูกไม้ผลกับไม้ยืนต้น/พืชผัก	55.73
1.3 ปลูกพืชแบบผสมผสาน	15.02
<b>2. ด้านพืชและปศุสัตว์</b>	
2.1 มูลสัตว์ทำปุ๋ย	66.01
2.2 ใช้ไม้ผลเป็นอาหารสัตว์	8.30
2.3 ใช้พืชไร่เป็นอาหารสัตว์	24.90
2.4 ใช้พืชผักเป็นอาหารสัตว์	18.58
<b>3. ด้านพืชและสัตว์น้ำ</b>	
3.1 ใช้พืชผักเป็นอาหาร	41.11
3.2 ใช้ฟางข้าวเป็นอาหาร	28.06
3.3 ใช้ข้าวเปลือก/รำเป็นอาหาร	6.32

## ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

รายการ	ร้อยละ
<b>4. ด้านปศุสัตว์และสัตว์น้ำ</b>	
4.1 เลี้ยงไก่กับปลา	6.72
4.2 เลี้ยงเป็ดกับปลา	3.16
4.3 เลี้ยงสุกรกับปลา	0.79
<b>5. ด้านพืช- ปศุสัตว์ - สัตว์น้ำ</b>	
5.1 ปลูกข้าว/ผัก เลี้ยงโค/กระบือ สุกร และเลี้ยงปลา	30.11

หมายเหตุ: ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

ที่มา: จากการสำรวจ

## 2) ความหลากหลายของชนิดพืชที่ปลูกในแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่

หลังจากเข้าร่วมโครงการ เกษตรกรมีจำนวนชนิดของพืชในแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่เพิ่มขึ้น จากเดิมก่อนเข้าร่วมโครงการมีจำนวน 2 ชนิด เป็น 6 ชนิด โดยส่วนใหญ่เกษตรกรร้อยละ 39.67 ปลูกไม้ผล/ไม้ยืนต้น เช่น มะม่วง กล้วย มะละกอ ฝรั่ง น้อยหน่า มะพร้าว มะนาว มะกรูด เป็นต้น รองลงมาเกษตรกร ร้อยละ 30.98 ปลูกพืชผัก เช่น พริก มะเขือ ข่า ตะไคร้ ผักบุ้ง ผักกาด ชะอม ผักชี ร้อยละ 27.05 ปลูกอ้อย ข้าวโพด มันสำปะหลัง และปลูกข้าวเพื่อไว้บริโภครวมทั้งจำหน่าย และร้อยละ 2.30 ปลูกไม้ดอก/ไม้ประดับ (ตารางที่ 4.6)

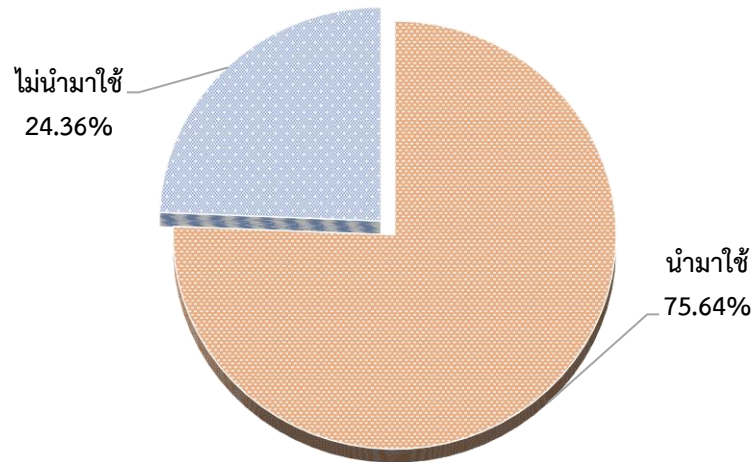
## ตารางที่ 4.6 ความหลากหลายของชนิดพืชที่เกษตรกรปลูก

รายการ	ก่อนเข้าร่วมโครงการ	หลังเข้าร่วมโครงการ	หน่วย: ร้อยละ
			การเปลี่ยนแปลง (+ เพิ่ม/ - ลด)
<b>1. ชนิดพืช (ชนิด)</b>	2	6	4
<b>2. พืชที่เกษตรกรปลูก</b>			
2.1 พืชไร่	36.92	27.05	-9.87
2.2 ไม้ผล/ไม้ยืนต้น	29.38	39.67	10.29
2.3 พืชผัก	29.82	30.98	1.16
2.4 ไม้ดอก/ไม้ประดับ	3.88	2.30	-1.58

ที่มา: จากการสำรวจ

## 3) การนำวัสดุเหลือใช้มาทำปุ๋ย/น้ำหมักชีวภาพ

การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นการทำเกษตรยั่งยืนรูปแบบหนึ่งมีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุด โดยคำนึงถึงคุณภาพของสิ่งแวดล้อมและให้ความสำคัญกับผลผลิตที่ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ จากการเข้าร่วมโครงการของเกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 75.64 มีการนำวัสดุเหลือใช้จากเศษใบไม้ กิ่งไม้ เศษอาหาร เช่น เศษข้าว เศษผัก เปลือกผลไม้ เปลือกไข่ ก้างปลา ขนมันปิ้ง ฯลฯ ที่เหลือจากการบริโภค และมูลสัตว์ต่าง ๆ เช่น มูลวัว มูลไก่ มูลสุกร นำมาทำเป็นปุ๋ยหมัก โดยอาศัยการย่อยสลายจากจุลินทรีย์ช่วยให้กระบวนการย่อยเศษอาหารกลายเป็นปุ๋ยหมัก ทำให้เกษตรกรสามารถลดค่าใช้จ่ายจากการซื้อปุ๋ย และการกำจัดขยะมูลฝอย ส่วนเกษตรกรร้อยละ 24.36 ยังไม่มีการนำวัสดุเหลือใช้ (ภาพที่ 4.4)

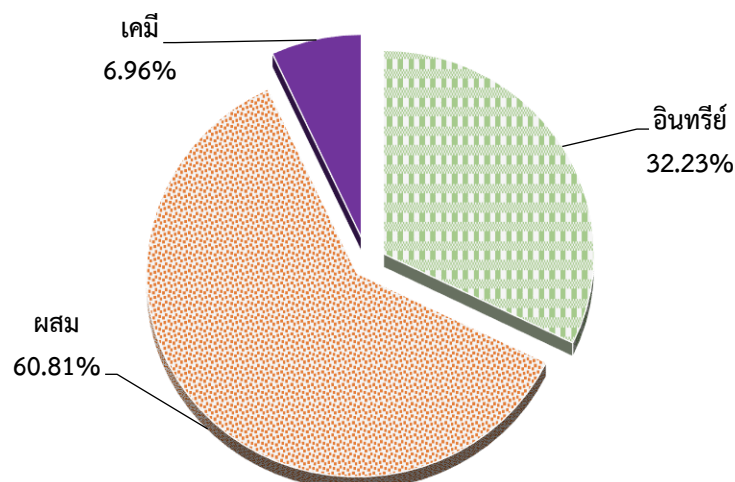


ที่มา: จากการสำรวจ

ภาพที่ 4.4 การนำวัสดุเหลือใช้มาทำปุ๋ย/น้ำหมักชีวภาพ

#### 4) การลดการใช้สารเคมี

การทำเกษตรที่ดีต้องมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ซึ่งการทำเกษตรโดยไม่ใช้สารเคมีจะช่วยปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมให้กลับคืนสู่สภาพได้ เนื่องจากไม่เบียดเบียนสร้างมลภาวะก่อมลพิษกับสภาพแวดล้อม โดยปล่อยให้เป็นไปตามสมดุลของธรรมชาติ เกิดความสมบูรณ์ทางชีวภาพในระบบนิเวศน์ หลังจากเข้าร่วมโครงการ เกษตรกรร้อยละ 32.23 มีลักษณะการทำเกษตรแบบอินทรีย์ ซึ่งเน้นการฟื้นฟูบำรุงดินด้วยอินทรีย์วัตถุ โดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในการทำเกษตร ได้แก่ ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก น้ำหมักชีวภาพ ซึ่งเป็นสารประกอบอินทรีย์ที่มาจากซากพืช ใบไม้ มูลสัตว์ เศษอาหาร นำมาหมักย่อยสลายจนเกิดสารอาหารที่พืชต้องการ ทำให้ลดต้นทุนจากการทำเกษตรได้ ทั้งนี้ เกษตรกรร้อยละ 60.81 มีลักษณะการทำเกษตรแบบผสม โดยเกษตรกรจะใช้ทั้งปุ๋ยเคมีและปุ๋ยอินทรีย์ โดยมีสัดส่วนการใช้ปุ๋ยอินทรีย์มากกว่าปุ๋ยเคมี และยังมีเกษตรกร ร้อยละ 6.96 มีลักษณะการทำเกษตรโดยใช้สารเคมีเป็นหลักอยู่ เนื่องจากเกษตรกรปลูกพืชไร่เป็นหลัก มีความเคยชินจากการใช้สารเคมี และยังคงทำการเกษตรในรูปแบบเดิม (ภาพที่ 4.5)



ที่มา: จากการสำรวจ

ภาพที่ 4.5 ลักษณะการทำเกษตรของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ

## 4.2 ประสิทธิภาพ (Effectiveness)

### 4.2.1 การผลิตตามระบบเกษตรทฤษฎีใหม่

#### 1) สัดส่วนการใช้พื้นที่ในแปลงที่เข้าร่วมโครงการ

เมื่อพิจารณาสัดส่วนการจัดสรรพื้นที่เพื่อทำกิจกรรมตามเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่เข้าร่วมโครงการของเกษตรกร ปี 2560 ตาม 4 องค์ประกอบ ในสัดส่วนของพื้นที่แหล่งน้ำ: พื้นที่ปลูกข้าว: พื้นที่ปลูกพืช: พื้นที่อยู่อาศัยและเลี้ยงสัตว์ พบว่า ก่อนเข้าร่วมโครงการเกษตรกรมีสัดส่วนการใช้พื้นที่ทำกิจกรรม 11.74: 44.41: 34.23: 9.62 และหลังจากเข้าร่วมโครงการแล้ว มีการปรับเปลี่ยนการใช้พื้นที่ทำกิจกรรมเป็น 11.83: 28.94: 53.20: 6.03 จะเห็นว่าเกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนโดยการเพิ่มพื้นที่แหล่งน้ำให้เพียงพอสำหรับการทำเกษตร และเพิ่มพื้นที่ในการปลูกพืชให้หลากหลายมากขึ้น โดยลดพื้นที่ปลูกข้าว พื้นที่อยู่อาศัย/เลี้ยงสัตว์ลง ซึ่งเกษตรกรมีการประยุกต์ใช้สัดส่วนพื้นที่ที่เข้าร่วมโครงการตามองค์ประกอบทฤษฎีใหม่ และใช้ประโยชน์พื้นที่ตามความเหมาะสมของตนเองให้เกิดความสมดุลของพื้นที่ (ตารางที่ 4.7)

ตารางที่ 4.7 สัดส่วนพื้นที่ในแปลงที่เข้าร่วมโครงการ

รายการ	หน่วย: ไร่/ละ		
	ก่อนเข้าร่วมโครงการ	หลังเข้าร่วมโครงการ	การเปลี่ยนแปลง (+ เพิ่ม/ - ลด)
1. พื้นที่แหล่งน้ำ	11.74	11.83	0.09
2. พื้นที่ปลูกข้าว	44.41	28.94	-15.47
3. พื้นที่ปลูกพืช	34.23	53.20	18.97
4. พื้นที่อยู่อาศัย/เลี้ยงสัตว์	9.62	6.03	-3.59

ที่มา: จากการสำรวจ

#### 2) การกระจายผลผลิตในแปลงที่เข้าร่วมโครงการ

ผลผลิตทางการเกษตรที่ได้รับจากแปลงที่เข้าโครงการ เกษตรกรแต่ละรายมีการกระจายใช้ประโยชน์ในหลายรูปแบบ โดยเกษตรกรร้อยละ 89.96 มีการนำผลผลิตมาบริโภคภายในครัวเรือนได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 2.21 เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการบริโภคของครัวเรือน และเน้นการพึ่งพาตนเองจากผลผลิตที่ครัวเรือนผลิตเอง เกษตรกรร้อยละ 65.23 มีการนำผลผลิตที่ได้ไปให้ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้านได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 7.45 เกษตรกรร้อยละ 94.27 มีการนำผลผลิตที่ได้จากการทำเกษตรไปจำหน่ายเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.02 และเกษตรกรร้อยละ 14.70 มีการเก็บผลผลิตไว้แปรรูปได้ เช่น การถนอมอาหาร การหมัก ดอง แช่เย็น จากการทำเกษตรทฤษฎีใหม่เกษตรกรจะนำผลผลิตที่ได้ไปจำหน่าย และบริโภคเป็นหลัก ทำให้เกษตรกรเก็บผลผลิตในแปลงมาเพาะพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์เองลดลง เช่น ไม้ผล พืชผัก ไข่ เป็ด ปลา เป็นต้น (ตารางที่ 4.8)

#### ตารางที่ 4.8 การกระจายผลผลิตในแปลงที่เข้าร่วมโครงการ

หน่วย: ร้อยละ

รายการ	ก่อนเข้าร่วมโครงการ	หลังเข้าร่วมโครงการ	การเปลี่ยนแปลง (+ เพิ่ม/ - ลด)
1. การบริโภคผลผลิต	87.75	89.96	2.21
2. การเก็บไว้ทำพันธุ์	43.54	41.22	-2.32
3. การแบ่งปันผลผลิต	57.78	65.23	7.45
4. การจำหน่ายผลผลิต	87.25	94.27	7.02
5. การแปรรูปผลผลิต	-	14.70	14.70

หมายเหตุ: เกษตรกรมีการกระจายผลผลิตได้มากกว่า 1 รูปแบบ

ที่มา: จากการสำรวจ

#### 4.2.2 การดำเนินกิจกรรมการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ ขั้นที่ 1

ลักษณะการทำกิจกรรมในแปลงเกษตร โดยแบ่งกิจกรรมออกเป็น 3 ชั้น ได้แก่ ชั้นที่ 1 ทำการผลิตให้พอกิน ชั้นที่ 2 ทำการผลิตให้พอกินและพอแบ่ง และชั้นที่ 3 ทำการผลิตให้พอกิน พอแบ่ง และมีรายได้เสริม จากการสำรวจ พบว่า หลังจากเข้าร่วมโครงการ เกษตรกรกลุ่ม A ร้อยละ 34.11 มีการทำการผลิตให้พอกินและพอแบ่งมากที่สุด รองลงมาร้อยละ 33.17 ทำให้พอกิน พอแบ่งปัน และมีรายได้เสริม และร้อยละ 32.72 ทำการผลิตให้พอกิน กล่าวคือ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการจากเดิมทำการผลิตเพื่อบริโภคภายในครัวเรือน ทำให้พอกินเป็นหลัก เหลือจึงจำหน่าย หลังจากการเข้าร่วมโครงการ เกษตรกรได้ดำเนินการตามแผนการผลิตของตนเอง โดยการนำผลผลิตที่ผลิตได้มาบริโภคภายในครัวเรือน และเก็บพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ไว้ในการผลิตครั้งต่อไป มีเหลือจึงแจกจ่ายให้กับญาติพี่น้อง เพื่อนเกษตรกร รวมทั้งนำผลผลิตที่ได้มาจำหน่ายเพื่อเป็นรายได้เสริมแก่ครัวเรือน (ตารางที่ 4.9)

#### ตารางที่ 4.9 ลักษณะการผลิตในแปลงของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ

รายการ	ร้อยละ
1. ทำให้พอกิน	32.72
2. ทำให้พอกินและพอแบ่ง	34.11
3. ทำให้พอกิน พอแบ่ง และมีรายได้เสริม	33.17

ที่มา: จากการสำรวจ

#### 4.2.3 การพัฒนาสู่ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 และขั้นที่ 3

หลักการของเกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 เป็นการรวมกลุ่ม รวมพลังในรูปสหกรณ์ และขั้นที่ 3 เป็นการจัดหาทุนพัฒนาคุณภาพชีวิต การรวมกลุ่มเพื่อดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม หลังจากเข้าร่วมโครงการ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 71.01 มีการรวมกลุ่ม โดยเกษตรกรร้อยละ 77.04 มีการรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการทำเกษตร เช่น การปลูกพืชผัก ไม้ผล การเลี้ยงสัตว์ การปรับปรุงบำรุงดิน รองลงมาเกษตรกร ร้อยละ 41.33 มีการรวมกลุ่มกันเพื่อผลิตปัจจัยการผลิต เช่น น้ำหมักปุ๋ยอินทรีย์ ร้อยละ 29.59 มีการรวมกลุ่มเพื่อสร้างเครือข่ายเป็นวิสาหกิจชุมชน เช่น กลุ่มจักรสาน ทอผ้าไหม ปลูกผักกางมุ้ง การทำขนม ฯลฯ ร้อยละ 26.53 มีการรวมกลุ่มกันเพื่อจำหน่ายผลผลิต เช่น กลุ่มยางพารา กลุ่มปลูกไม้ผล กลุ่มมันสำปะหลัง ผลผลิตที่ได้จากการแปรรูป และร้อยละ 21.43 มีการรวมกลุ่มเพื่อ



การแปรรูปผลผลิต เช่น กล้วยอบ กล้วยฉาบ ไข่เค็ม ผลไม้ดอง แฮ่อิม ปลาแดดเดียว เป็นต้น ซึ่งการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมของเกษตรกรจะช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนจากการร่วมแรงกันทำกิจกรรมต่าง ๆ มีการแบ่งปันผลผลิต การเกื้อกูลซึ่งกันและกันในการเกษตรทำให้สามารถผลิตปัจจัยการผลิตได้เพียงพอกับความต้องการ เกิดการพึ่งพากันเองภายในชุมชน มีการรวมผลผลิตไปจำหน่าย ทำให้มีรายได้เสริมอีกช่องทางหนึ่ง ส่งผลให้เกษตรกรมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นจากการมีปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต ในส่วนเกษตรกรที่ไม่มีการรวมกลุ่ม เนื่องจากอาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกลกัน จึงต่างคนต่างทำภายในครัวเรือน ไม่มีการรวมกลุ่ม (ตารางที่ 4.10)

ตารางที่ 4.10 การรวมกลุ่มของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ

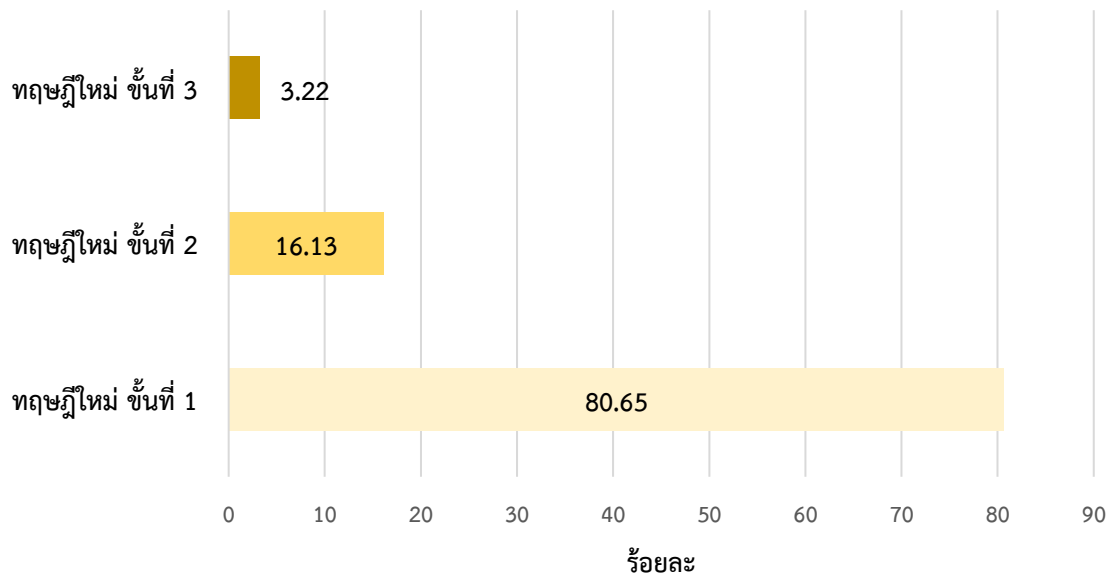
รายการ	ร้อยละ
<b>1. มีการรวมกลุ่ม<sup>1/</sup></b>	<b>71.01</b>
1.1 เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้	77.04
1.2 เพื่อการผลิตปัจจัยการผลิต	41.33
1.3 เพื่อการจำหน่ายผลผลิต	26.53
1.4 เพื่อการแปรรูปผลผลิต	21.43
1.5 เพื่อการสร้างเครือข่าย	29.59
1.6 อื่น ๆ	2.04
<b>2. ไม่มีการรวมกลุ่ม</b>	<b>28.99</b>

หมายเหตุ: <sup>1/</sup>การรวมกลุ่ม ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

ที่มา: จากการสำรวจ

#### สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ

จากการเข้าร่วมโครงการของเกษตรกร ตั้งแต่ปี 2560 - 2563 พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 80.65 มีการพัฒนาเกษตรทฤษฎีใหม่อยู่ในขั้นที่ 1 การพึ่งพาตนเองได้ เกษตรกรร้อยละ 16.13 มีการพัฒนาเกษตรทฤษฎีใหม่อยู่ในขั้นที่ 2 การรวมกลุ่ม/สหกรณ์/การตลาด/การผลิต และเกษตรกรร้อยละ 3.22 มีการพัฒนาเกษตรทฤษฎีใหม่อยู่ในขั้นที่ 3 ขั้นก้าวหน้า การสร้างเครือข่ายกลุ่มอาชีพตามลำดับ (ภาพที่ 4.6)



ที่มา: จากการสำรวจ

ภาพที่ 4.6 การพัฒนาเกษตรทฤษฎีใหม่ชั้นที่ 1 ชั้นที่ 2 และชั้นที่ 3

### 4.3 ความยั่งยืน (Sustainability)

#### 4.3.1 การพึ่งพาตนเอง

##### 1) การพึ่งพาตนเองของครัวเรือนเกษตรกร

การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกษตรกรพึ่งพาตนเองได้โดยการลดรายจ่ายจากการทำเกษตรในครัวเรือน ซึ่งส่วนใหญ่รายจ่ายของครัวเรือนเกษตรกรมาจากการบริโภคภายในครัวเรือน และค่าใช้จ่ายในการทำกิจกรรมการเกษตรในแปลงของเกษตรกร จากการดำเนินโครงการได้มีการสนับสนุนปัจจัยการผลิตให้แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ เพื่อเรียนรู้การทำเกษตรแบบพึ่งพาตนเองเบื้องต้น หลังจากการเข้าร่วมโครงการ พบว่าเกษตรกรสามารถลดรายจ่ายในครัวเรือนจากการพึ่งพาตนเองได้ปีละ 3,691.78 บาทต่อครัวเรือน โดยลดรายจ่ายจากการบริโภคผลผลิตทางการเกษตรของตนเองเพิ่มขึ้นจากเดิม ร้อยละ 20.69 ทำให้ลดรายจ่ายได้ปีละ 1,425.51 บาทต่อครัวเรือน เนื่องจากเกษตรกรเน้นการบริโภค พึ่งพาตนเองภายในครัวเรือนเป็นหลัก เหลือจากการบริโภคจึงแบ่งปันผลผลิตให้เพื่อนบ้าน เก็บไว้ทำพันธุ์ และจำหน่าย และลดรายจ่ายจากการใช้ปัจจัยการผลิตของตนเองเพิ่มขึ้นจากเดิม ร้อยละ 19.95 เช่น การเก็บพันธุ์ไว้ใช้เอง การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยชีวภาพ ฮอร์โมน ยาไล่แมลง น้ำส้มควันไม้ และการผลิตอาหารสัตว์ไว้ใช้เองแทนการซื้อจากข้างนอก รวมทั้งมีการใช้แรงงานในครัวเรือนแทนแรงงานจ้าง ทำให้ลดรายจ่ายได้ปีละ 2,266.27 บาทต่อครัวเรือน (ตารางที่ 4.11)

ตารางที่ 4.11 สัดส่วนการพึ่งพาตนเองจากผลผลิต และการใช้ปัจจัยการผลิต

หน่วย: ร้อยละ

รายการ	ก่อนเข้าร่วม โครงการ	หลังเข้าร่วม โครงการ	การเปลี่ยนแปลง (+ เพิ่ม/ - ลด)
<b>1. การกระจายผลผลิต</b>	<b>100.00</b>	<b>100.00</b>	-
1.1 บริโภค	8.77	29.46	20.69
1.2 ทำพันธุ์	12.64	13.50	0.86
1.3 แบ่งปัน	1.92	21.36	19.44
1.4 จำหน่าย	76.67	30.87	-45.80
1.5 แปรรูป	-	4.81	4.81
<b>2. การใช้ปัจจัยการผลิต</b>	<b>100.00</b>	<b>100.00</b>	-
2.1 จัดซื้อ/จ้างจากภายนอก	71.93	51.98	-19.95
2.2 ใช้ของตนเอง	28.07	48.02	19.95

ที่มา: จากการสำรวจ

## 2) ความเพียงพอของปริมาณน้ำ และการบริโภคในครัวเรือน

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ส่วนใหญ่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ ซึ่งในปี 2560 มีการส่งเสริมองค์ความรู้เชิงปฏิบัติให้แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ อาทิ การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ การบริหารจัดการน้ำ การทำบัญชีครัวเรือนหรือบัญชีฟาร์ม การจัดการฟาร์ม การดูแลโดยชีววิธี วิถีธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ การปรับปรุงบำรุงดิน และในปี 2561 เป็นต้นมา มีการสนับสนุนองค์ความรู้เชิงปฏิบัติการในหลักสูตรอื่น ๆ ตามความต้องการของเกษตรกรในพื้นที่ และเพิ่มการอบรมหลักสูตรกลาง การปรับแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นการจัดอบรมให้แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ เพื่อให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการนำหลักการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ภูมิสังคม การดำเนินชีวิต หลังจากเกษตรกรเข้าร่วมโครงการพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 94.32 มีปริมาณน้ำเพียงพอในช่วงฤดูฝน และร้อยละ 50.70 มีปริมาณน้ำไม่เพียงพอในช่วงฤดูแล้ง เนื่องจากเกษตรกรไม่สามารถจัดสรรพื้นที่ในการกักเก็บน้ำได้จากการขุดเจาะบ่อบาดาลแล้วไม่พบตาน้ำหรือแหล่งน้ำ ทำให้มีน้ำไม่เพียงพอกับการทำเกษตรในฤดูแล้ง ในส่วนของการนำความรู้เรื่องเกษตรทฤษฎีใหม่มาปรับใช้ในแปลงเกษตรของตนเอง และนำความรู้เรื่องหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ประโยชน์ ทำให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีอาหารไว้บริโภคในครัวเรือนหลากหลายมากขึ้นเพียงพอตลอดทั้งปี โดยเกษตรกรร้อยละ 92.31 มีการปลูกข้าวไว้บริโภคในครัวเรือนอย่างเพียงพอ ร้อยละ 96.55 มีผลผลิตจากไม้ผล พืชผักสวนครัวไว้บริโภคในครัวเรือน ร้อยละ 85.35 มีการเลี้ยงสัตว์ เช่น เป็ด ไก่ ไข่บริโภคในครัวเรือน และเกษตรกรที่มีการเลี้ยงสัตว์น้ำ เช่น ปลา กบ ร้อยละ 91.01 มีสัตว์น้ำเพียงพอสำหรับการบริโภคในครัวเรือน (ตารางที่ 4.12)

ตารางที่ 4.12 ความเพียงพอของปริมาณน้ำและการบริโภคในครัวเรือน

รายการ	ร้อยละ
<b>1. ปริมาณน้ำ</b>	
1.1 ปริมาณน้ำในฤดูฝน	
- เพียงพอ	94.32
- ไม่เพียงพอ	5.68
1.2 ปริมาณน้ำในฤดูแล้ง	
- เพียงพอ	49.30
- ไม่เพียงพอ	50.70
<b>2. ข้าว</b>	
2.1 เพียงพอ	92.31
2.2 ไม่เพียงพอ	7.69
<b>3. ไม้ผล/พืชผัก</b>	
3.1 เพียงพอ	96.55
3.2 ไม่เพียงพอ	3.45
<b>4. ปศุสัตว์</b>	
4.1 เพียงพอ	85.35
4.2 ไม่เพียงพอ	14.65
<b>5. สัตว์น้ำ</b>	
5.1 เพียงพอ	91.01
5.2 ไม่เพียงพอ	8.99

ที่มา: จากการสำรวจ

### 3) การมีปัจจัยการผลิตใช้ในครัวเรือน

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการปี 2560 จะได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิตเพื่อการพึ่งพาตนเองในเบื้องต้น ได้แก่ ไม้ผล เมล็ดพันธุ์ผัก สัตว์ปีก พันธุ์ปลา อาหารสัตว์ และวัสดุอุปกรณ์ในการผลิตน้ำหมักชีวภาพ ซึ่งปัจจัยการผลิตที่ได้ตรงตามความต้องการของเกษตรกร ปริมาณปัจจัยการผลิตที่ได้รับมีความเพียงพอ และช่วงเวลาแจกปัจจัยการผลิตมีความเหมาะสมต่อการทำเกษตรในแปลงส่งผลให้เกษตรกรได้เรียนรู้การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ด้วยตนเอง ทำให้เกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนแนวคิดการทำเกษตรจากเดิมที่เน้นการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเป็นการปลูกพืชแบบผสมผสานที่มีการเกื้อกูลกันมากขึ้น หลังจากเข้าร่วมโครงการ พบว่า ร้อยละ 91.04 เกษตรกรมีการใช้ปัจจัยการผลิตของตนเองในการทำเกษตร โดยเกษตรกรร้อยละ 80.29 มีการใช้แรงงานตนเองหรือในครัวเรือนทำการเกษตรแทนการจ้างแรงงานนอกครัวเรือน ทำให้เกษตรกรสามารถลดรายจ่ายในการจ้างแรงงาน รองลงมาเกษตรกรร้อยละ 63.08 มีการทำปุ๋ย/ยา/อาหารสัตว์ ใช้เองในแปลงทฤษฎีใหม่ ซึ่งส่วนใหญ่มาจากวัสดุเหลือใช้ในแปลง เช่น การทำปุ๋ยหมัก น้ำหมักชีวภาพจากมูลสัตว์และเศษอาหาร การทำสารไล่แมลงจากน้ำส้มควันไม้ การทำอาหารสัตว์จากเปลือกข้าว ใบมันสำปะหลัง เป็นต้น และเกษตรกรร้อยละ 51.97 มีการใช้พันธุ์พืช/สัตว์ ของตนเองจากการเพาะพันธุ์พืชและการเลี้ยงสัตว์เพื่อนำมาขยายพันธุ์เองแทนการซื้อพันธุ์จากภายนอก (ตารางที่ 4.13)

ตารางที่ 4.13 การมีปัจจัยการผลิตใช้ในครัวเรือน

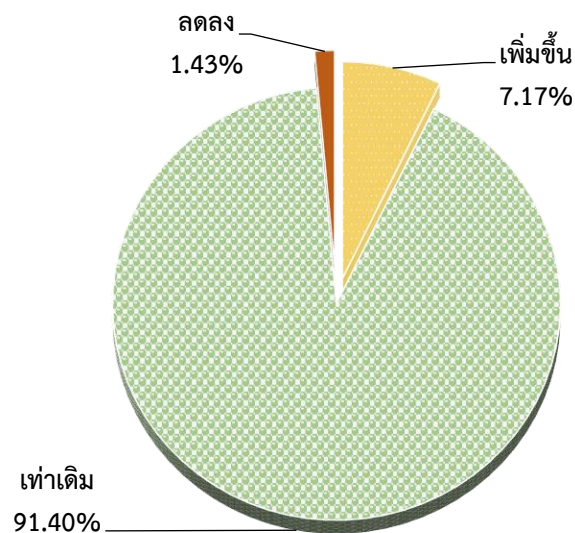
รายการ	ร้อยละ
1. มีปัจจัยการผลิต <sup>1/</sup>	91.04
1.1 พันธุ์พืช/สัตว์	51.97
1.2 ปุ๋ย/ยา/อาหารสัตว์	63.08
1.3 แรงงาน	80.29
1.4 อื่น ๆ	0.36
2. ไม่มีปัจจัยการผลิต	8.96

หมายเหตุ: <sup>1/</sup>การมีปัจจัยการผลิต ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

ที่มา: จากการสำรวจ

#### 4) การมีงานทำหลังจากเข้าร่วมโครงการ

การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ มีรูปแบบการทำเกษตรที่หลากหลายทำให้เกษตรกรมีงานทำตลอดทั้งปี ซึ่งจะช่วยแก้ปัญหาการเคลื่อนย้ายแรงงานจากชนบทเข้าสู่เมือง หลังจากการเข้าร่วมโครงการพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 91.40 มีงานทำในพื้นที่การเกษตรตั้งแต่ก่อนเข้าร่วมโครงการ เกษตรกรร้อยละ 7.17 มีงานทำในพื้นที่การเกษตรเพิ่มขึ้น เนื่องจากการทำเกษตรทฤษฎีใหม่มีหลายกิจกรรมในแปลงทำให้เกษตรกรมีการทำกิจกรรมการเกษตรในแปลงเพิ่มขึ้น ส่งผลให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยจากภายนอก และมีรายได้เสริมจากการทำเกษตรเพิ่มขึ้น และร้อยละ 1.43 มีเกษตรกรทำงานในพื้นที่การเกษตรลดลง เนื่องจากเกษตรกรมีอายุมากขึ้น (ภาพที่ 4.7)

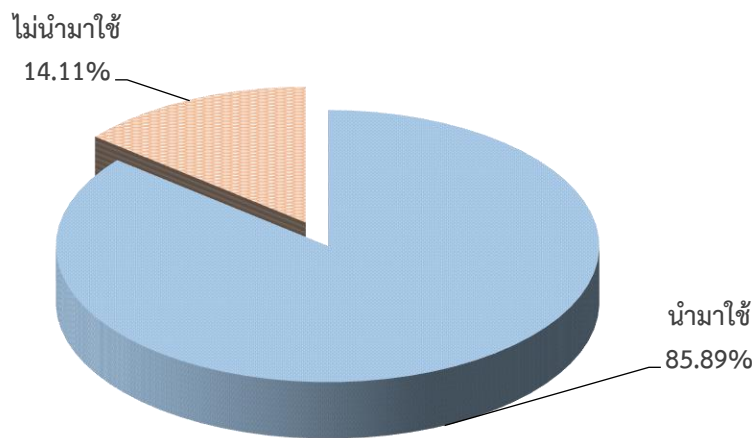


ที่มา: จากการสำรวจ

ภาพที่ 4.7 การมีงานทำหลังจากเข้าร่วมโครงการ

#### 4.3.2 ความต่อเนื่องการดำเนินกิจกรรมการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่

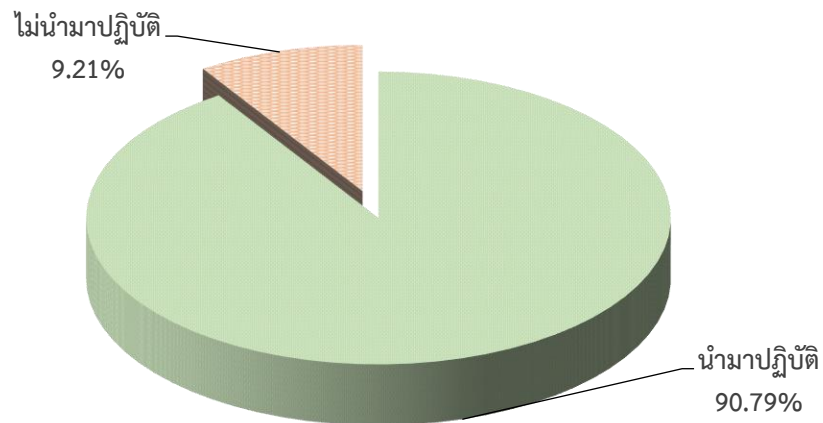
เกษตรกรทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 เป็นการจัดสรรพื้นที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน มีการลดรายจ่ายโดยการสร้างสิ่งอุปโภคและบริโภคให้เพียงพอในที่ดินของตนเอง เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันตนเอง ในส่วนของความต่อเนื่องการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร พบว่า หลังเข้าร่วมโครงการเกษตรกร ร้อยละ 85.89 ยังคงนำปัจจัยการผลิตที่ได้รับการสนับสนุนมาใช้ประโยชน์ โดยมีการลงทุนซื้อปัจจัยการผลิตจากภายนอก เพื่อนำมาต่อยอดการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ในแปลงอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ ไม้ผล สัตว์ปีก เช่น ไก่ เป็ด ปลา และอุปกรณ์สำหรับใช้ในการเกษตร และเกษตรกรร้อยละ 14.11 ไม่ได้นำปัจจัยการผลิตที่สนับสนุนมาใช้แล้ว เนื่องจากปัจจัยการผลิตที่ได้รับการสนับสนุนตายเสียหายจากน้ำท่วม ภัยแล้ง (ภาพที่ 4.8)



ที่มา: จากการสำรวจ

ภาพที่ 4.8 การนำปัจจัยการผลิตที่ได้รับจากการสนับสนุนมาใช้ประโยชน์

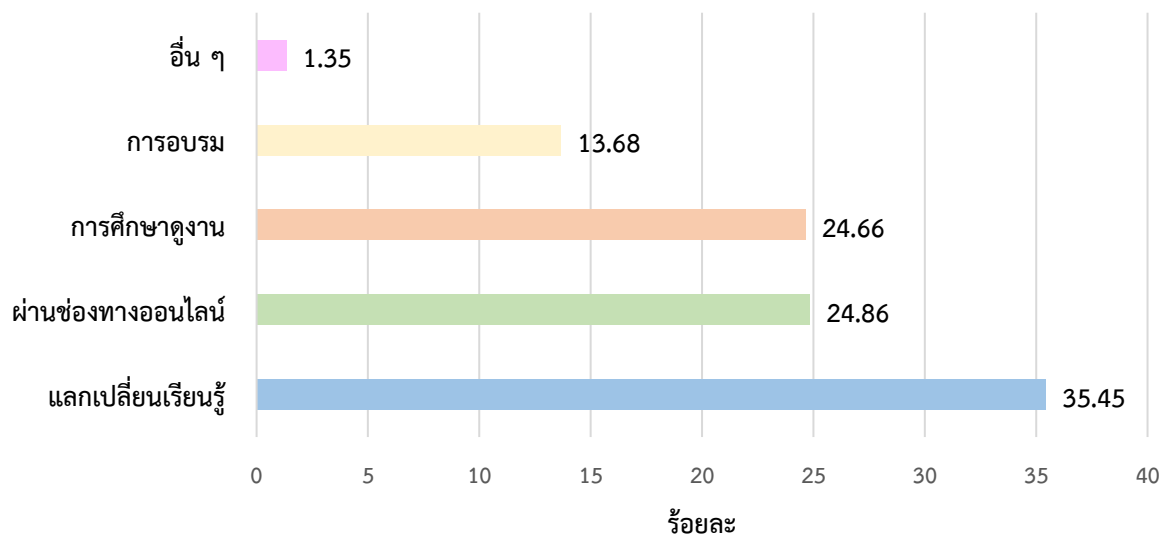
การนำองค์ความรู้ที่ได้รับจากการอบรมของโครงการมาปฏิบัติ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 90.79 ยังคงการนำความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดมาปฏิบัติอยู่ เช่น การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การทำเกษตรแบบผสมผสาน การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ การเลี้ยงสัตว์น้ำ การปรับปรุงบำรุงดินจากการทำปุ๋ยหมัก น้ำหมักชีวภาพ และมีเกษตรกรบางส่วน ร้อยละ 9.21 ไม่ได้นำไปปฏิบัติ เนื่องจากติดภารกิจ ยังไม่ว่าง และไม่มีเวลาปฏิบัติ (ภาพที่ 4.9)



ที่มา: จากการสำรวจ

ภาพที่ 4.9 การนำองค์ความรู้ที่ได้รับจากการอบรมของโครงการมาปฏิบัติ

การศึกษาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 85.92 มีการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการทำเกษตรเอง โดยร้อยละ 35.45 มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเกษตรกรรายอื่น ร้อยละ 24.86 ผ่านช่องทางออนไลน์ เช่น Google Youtube Facebook ร้อยละ 24.66 มีการศึกษาดูงานการทำเกษตรทฤษฎีใหม่กับเกษตรกรรายอื่นที่ประสบความสำเร็จ ร้อยละ 13.68 มีการอบรมการปรับแนวคิดเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่เพิ่มเติม และร้อยละ 1.35 มีการศึกษาจากช่องทางอื่น ๆ เช่น หนังสือ การทดลองด้วยตนเอง เป็นต้น (ภาพที่ 4.10)



ที่มา: จากการสำรวจ

ภาพที่ 4.10 การศึกษาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการทำเกษตรทฤษฎีใหม่

### 4.3.3 ความพึงพอใจ

ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ในภาพรวม พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจต่อการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ในระดับมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.59 จาก 5 คะแนน โดยมีค่าคะแนนสูงสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ทำให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีค่าคะแนนเฉลี่ย 3.73 รองลงมา การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ทำให้มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น มีค่าคะแนนเฉลี่ย 3.71 และความภาคภูมิใจต่อการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ มีค่าคะแนนเฉลี่ย 3.67 (ตารางที่ 4.14)

ตารางที่ 4.14 ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการทำเกษตรทฤษฎีใหม่

รายการ	ค่าคะแนน	แปลผล
1. ความภาคภูมิใจต่อการทำเกษตรทฤษฎีใหม่	3.67	มาก
2. การมีรายได้เพิ่มขึ้น	3.42	มาก
3. การลดรายจ่ายจากการทำเกษตร	3.46	มาก
4. การลดรายจ่ายจากการบริโภค	3.59	มาก
5. การมีรายได้เพียงพอกับการดำรงชีวิต	3.56	มาก
6. การพึ่งพาตนเองได้	3.73	มาก
7. การมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น	3.71	มาก
8. สภาพแวดล้อมของพื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์	3.58	มาก
<b>เฉลี่ย</b>	<b>3.59</b>	<b>มาก</b>

ที่มา: จากการสำรวจ

## 4.4 การขยายผล (Transportability)

### 4.4.1 การเผยแพร่องค์ความรู้

#### 1) ความรู้/ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่

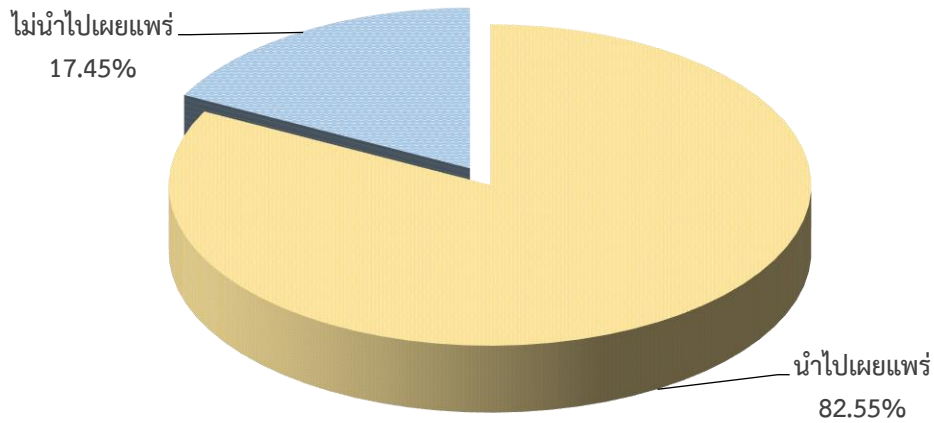
การวัดระดับความรู้ ความเข้าใจในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร โดยการถามข้อคำถาม 10 ข้อ เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และแนวทางปฏิบัติของเกษตรทฤษฎีใหม่ จากการสอบถามเกษตรกร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 90.84 ตอบข้อคำถามถูก มีค่าคะแนนเฉลี่ย 9.05 มีเกษตรกรเพียงร้อยละ 9.16 ตอบข้อคำถามผิด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเกษตรกรกลุ่ม A มีความรู้ ความเข้าใจในหลักการทำเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นอย่างดี สามารถเป็นต้นแบบในการถ่ายทอดความรู้ทฤษฎีใหม่ให้กับเกษตรกรรายอื่นได้

#### 2) การเผยแพร่ ขยายผลองค์ความรู้

เกษตรกรกลุ่ม A เป็นกลุ่มที่สามารถเป็นต้นแบบเกษตรทฤษฎีใหม่ และสามารถเผยแพร่ขยายผลองค์ความรู้ได้ หลังจากเข้าร่วมโครงการ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 82.55 นำความรู้ที่ได้รับไปเผยแพร่ ขยายผลต่อให้เกษตรกรรายอื่น ได้แก่ ความรู้เรื่องหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ การทำเกษตรแบบผสมผสาน การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ การทำเกษตรแบบอินทรีย์ การปรับปรุงบำรุงดิน การทำปุ๋ยหมัก น้ำหมักชีวภาพ ฯลฯ ซึ่งมีการเผยแพร่ ขยายผลเพิ่มขึ้นจากก่อนเข้าร่วมโครงการ เนื่องจากเกษตรกรมีความรู้ ความเข้าใจในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่มากขึ้น มีประสบการณ์ตรงจากการทำเกษตรทฤษฎีใหม่แล้วได้ผลจริง จึงสามารถถ่ายทอดให้กับเกษตรกรรายอื่น ๆ ได้ และ



ร้อยละ 17.45 ยังไม่ได้นำไปเผยแพร่ เนื่องจากอายุมาก ไม่มีเวลา ต่างคนต่างทำกันในพื้นที่ของตนเอง (ภาพที่ 4.11)



ที่มา: จากการสำรวจ

ภาพที่ 4.11 การเผยแพร่ ขยายผลองค์ความรู้ของเกษตรกร

#### 4.4.2 การทำเกษตรทฤษฎีใหม่หลังสิ้นสุดโครงการ

เกษตรกรกลุ่ม A ร้อยละ 94.83 จะดำเนินกิจกรรมเกษตรทฤษฎีใหม่ต่อเนื่อง จำแนกเป็นร้อยละ 32.45 มีการจัดสัดส่วนพื้นที่ทำครอบครัวประกอบของการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ พื้นที่แหล่งน้ำ พื้นที่นาข้าว พื้นที่ปลูกไม้ผล/ไม้ยืนต้น/พืชผักสวนครัว พื้นที่อยู่อาศัยและเลี้ยงสัตว์ และเกษตรกร ร้อยละ 62.38 จะทำต่อในรูปแบบเกษตรผสมผสาน โดยการปลูกพืชหลากหลายชนิด การปลูกพืชร่วมกับการเลี้ยงสัตว์ให้มีการเกื้อกูลกันของกิจกรรมภายในแปลง เนื่องจากเกษตรกรมีพื้นที่ทำการเกษตรจำกัด บางพื้นที่ไม่เหมาะสมกับการปลูกข้าว หรือไม่เหมาะสมกับการเลี้ยงสัตว์ เกษตรกรส่วนใหญ่จึงทำในรูปแบบเกษตรผสมผสาน และมีเกษตรกรบางส่วนไม่ทำต่อ เนื่องจากเกษตรกรมีอายุมากไม่ทำการเกษตรแล้ว จึงส่งต่อให้ลูกหลานในครัวเรือนทำการเกษตรแทน (ตารางที่ 4.15)

ตารางที่ 4.15 การดำเนินการเกษตรทฤษฎีใหม่หลังสิ้นสุดโครงการ

รายการ	ร้อยละ
<b>1. ทำต่อ</b>	<b>94.83</b>
1.1 ทำเหมือนเดิม	32.45
1.2 เปลี่ยนแปลงกิจกรรม	62.38
<b>2. ไม่ทำต่อ</b>	<b>5.17</b>

ที่มา: จากการสำรวจ

**4.5 สรุปผลการประเมินผลโครงการตามตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมินผล**

จากผลการประเมินผลโครงการส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ (5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง) กรณีศึกษา : เกษตรกรกลุ่ม A ปี 2560 โดยประยุกต์ใช้รูปแบบ CIPPIEST model ประเมินผลผลิตหรือผลลัพธ์ในประเด็นต่อยอดรูปแบบ IEST ได้แก่ ผลกระทบ (Impacts) ประสิทธิภาพ (Effectiveness) ความยั่งยืน (Sustainability) และการขยายผล (Transportability) เป็นกรอบในการ กำหนดประเด็นที่ต้องการประเมิน ซึ่งผู้ประเมินได้กำหนดเกณฑ์การประเมินภาพรวมของโครงการ โดย เปรียบเทียบกับผลการดำเนินงานโครงการกับเป้าหมาย หรือเปรียบเทียบก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ และกำหนดเกณฑ์การประเมินผลในแต่ละตัวชี้วัด สรุปผลได้ดังนี้ (ตารางที่ 4.16)

ในการประเมินครั้งนี้ได้กำหนดตัวชี้วัดทั้งหมด 35 ตัวชี้วัด ผลการประเมินมีตัวชี้วัดที่ผ่านเกณฑ์ ทั้งหมด จำนวน 32 ตัวชี้วัด คิดเป็นร้อยละ 91.43 ซึ่งตามเกณฑ์การวัดถือว่าโครงการประสบความสำเร็จ

4.5.1 ผลกระทบ มีตัวชี้วัดผ่านเกณฑ์ 11 ตัวชี้วัด จาก 12 ตัวชี้วัด โดยตัวชี้วัดที่ผ่านเกณฑ์ ได้แก่ ประเด็นด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม

4.5.2 ประสิทธิภาพ มีตัวชี้วัดผ่านเกณฑ์ทั้งหมด 10 ตัวชี้วัด จาก 12 ตัวชี้วัด โดยตัวชี้วัดที่ผ่าน เกณฑ์ได้แก่ การพัฒนาเกษตรทฤษฎีใหม่ในขั้นที่ 1

4.5.3 ความยั่งยืน มีตัวชี้วัดผ่านเกณฑ์ทั้งหมด 8 ตัวชี้วัด

4.5.4 การขยายผล มีตัวชี้วัดผ่านเกณฑ์ทั้งหมด 3 ตัวชี้วัด

**ตารางที่ 4.16** สรุปผลการประเมินผลโครงการ ตามตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมินผล

ประเด็น	ตัวชี้วัด	เกณฑ์การวัด	ผลที่ได้	ผลการประเมิน
<b>1. ผลกระทบ (Impacts)</b>				
1.1 ด้านเศรษฐกิจ	- จำนวนรายได้จากการจำหน่าย ผลผลิต	เพิ่มขึ้นจาก ปี 2560	เพิ่มขึ้น	ผ่าน
	- ร้อยละของเกษตรกรที่มีรายได้จาก การจำหน่ายผลผลิต	ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 20	ร้อยละ 81.72	ผ่าน
	- ผลตอบแทนสุทธิทางการเกษตรของ คราวเรือนเกษตรกร	เพิ่มขึ้นจาก ปี 2560	ลดลง	ไม่ผ่าน
	- ร้อยละของเกษตรกรที่มีหนี้สินลดลง จากการทำเกษตร	ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 10	ร้อยละ 33.97	ผ่าน
	- ร้อยละของเกษตรกรที่มีการออม	ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 10	ร้อยละ 43.89	ผ่าน
1.2 ด้านสังคม	- ร้อยละของครัวเรือนเกษตรกรที่มี แรงงานคืนถิ่น	ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 5	ร้อยละ 8.24	ผ่าน
	- ร้อยละของครัวเรือนเกษตรกรที่มีการ ลด ละเลิกอบายมุข	ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 5	ร้อยละ 6.29	ผ่าน
	- ร้อยละของเกษตรกรในชุมชนที่ให้การ ยอมรับในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่	ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 50	ร้อยละ 75.54	ผ่าน

ตารางที่ 4.16 (ต่อ)

ประเด็น	ตัวชี้วัด	เกณฑ์การวัด	ผลที่ได้	ผลการประเมิน
1.3 ด้านสิ่งแวดล้อม	- ร้อยละของครัวเรือนเกษตรกรที่มีการ เกี่ยวกลั่นของกิจกรรมการเกษตร	อย่างน้อย 2 กิจกรรม	2 - 3 กิจกรรม	ผ่าน
	- ร้อยละของครัวเรือนเกษตรกรที่มีความ หลากหลายของชนิดพืชที่ปลูก	ไม่น้อยกว่า 2 ชนิด	เฉลี่ย 6 ชนิด	ผ่าน
	- ร้อยละของครัวเรือนเกษตรกรที่มีการนำ วัสดุเหลือใช้มาทำปุ๋ย/น้ำหมักชีวภาพ	ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 30	ร้อยละ 75.64	ผ่าน
	- ร้อยละของครัวเรือนเกษตรกรที่ทำ การเกษตรโดยไม่ใช้สารเคมี	ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 30	ร้อยละ 32.23	ผ่าน
	<b>รวม</b>	<b>12 ตัวชี้วัด</b>		
<b>2. ประสิทธิภาพ (Effectiveness)</b>				
2.1 การผลิตทาง การเกษตร	- สัดส่วนของการใช้พื้นที่ใน แปลงทฤษฎีใหม่	เพิ่มขึ้นจาก ปี 2560	เพิ่มขึ้น	ผ่าน
	- ร้อยละของเกษตรกรที่มีการ บริโภคผลผลิต	ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 60	ร้อยละ 89.96	ผ่าน
	- ร้อยละของเกษตรกรที่มีการ เก็บไว้ทำพันธุ์	ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 20	ร้อยละ 41.22	ผ่าน
	- ร้อยละของเกษตรกรที่มีการ แบ่งปันผลผลิต	ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 20	ร้อยละ 65.23	ผ่าน
	- ร้อยละของเกษตรกรที่มีการ จำหน่ายผลผลิต	ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 20	ร้อยละ 94.27	ผ่าน
	- ร้อยละของเกษตรกรที่มีการ แปรรูปผลผลิต	ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 20	ร้อยละ 14.70	ไม่ผ่าน
	2.2 การดำเนิน กิจกรรม การเกษตร ตามทฤษฎีใหม่ ขั้นที่ 1	- ร้อยละของเกษตรกรที่ทำการผลิต ให้พอกิน	ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 20	ร้อยละ 32.72
- ร้อยละของเกษตรกรที่ทำการผลิต ให้พอกินและพอแบ่ง		ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 20	ร้อยละ 34.11	ผ่าน
- ร้อยละของเกษตรกรที่ทำการผลิต ให้พอกิน พอแบ่ง และมีรายได้เสริม		ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 20	ร้อยละ 33.17	ผ่าน
- ร้อยละของเกษตรกรที่มีการรวมกลุ่ม เพื่อดำเนินกิจกรรม		ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 20	ร้อยละ 71.01	ผ่าน
2.3 การพัฒนาสู่ ทฤษฎีใหม่ ขั้นที่ 2 และ ขั้นที่ 3		- ร้อยละของเกษตรกรที่มีการรวมกลุ่ม สร้างเครือข่ายกลุ่มอาชีพ	ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 10	ร้อยละ 29.59
	- ร้อยละของเกษตรกรที่มีการพัฒนา ทฤษฎีใหม่ไปสู่ขั้นที่ 2 และ 3	ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 20	ร้อยละ 19.35	ไม่ผ่าน
	<b>รวม</b>	<b>12 ตัวชี้วัด</b>		

## ตารางที่ 4.16 (ต่อ)

ประเด็น	ตัวชี้วัด	เกณฑ์การวัด	ผลที่ได้	ผลการประเมิน
<b>3. ความยั่งยืน (Sustainability)</b>				
3.1 การพึ่งพาตนเอง	- จำนวนรายจ่ายที่ลดลงจากการพึ่งพาตนเอง	เพิ่มขึ้นจากปี 2560	เพิ่มขึ้น	ผ่าน
	- ร้อยละของครัวเรือนเกษตรกรที่มีการลดรายจ่ายจากการพึ่งพาตนเอง	ไม่น้อยกว่าร้อยละ 10	ร้อยละ 20.69 ร้อยละ 19.95	ผ่าน
	- สัดส่วนของครัวเรือนเกษตรกรที่มีการพึ่งพาตนเอง	เพิ่มขึ้นจากปี 2560	เพิ่มขึ้น	ผ่าน
	- ร้อยละของครัวเรือนเกษตรกรที่มีการบริโภคเพียงพอ	ไม่น้อยกว่าร้อยละ 50	เฉลี่ยร้อยละ 84.81	ผ่าน
	- ร้อยละของครัวเรือนเกษตรกรที่มีปัจจัยการผลิตใช้ในครัวเรือน	ไม่น้อยกว่าร้อยละ 50	ร้อยละ 91.04	ผ่าน
	- ร้อยละของเกษตรกรที่มีงานทำในพื้นที่	ไม่น้อยกว่าร้อยละ 50	ร้อยละ 91.40	ผ่าน
3.2 การทำเกษตรทฤษฎีใหม่	- ร้อยละของเกษตรกรที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่อย่างต่อเนื่อง	ไม่น้อยกว่าร้อยละ 60	ร้อยละ 85.89 ร้อยละ 90.79	ผ่าน
3.3 ความพึงพอใจ	- ความพึงพอใจต่อการทำเกษตรทฤษฎีใหม่	ตั้งแต่ระดับมากขึ้นไป	ระดับมาก	ผ่าน
<b>รวม</b>	<b>8 ตัวชี้วัด</b>			<b>ผ่าน 8 ตัวชี้วัด</b>
<b>4. การขยายผล (Transportability)</b>				
4.1 การเผยแพร่องค์ความรู้	- ระดับความรู้/ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่	ตั้งแต่ 7 คะแนนขึ้นไป	เฉลี่ย 9.05 คะแนน	ผ่าน
	- ร้อยละของเกษตรกรที่มีการเผยแพร่องค์ความรู้หรือขยายผลไปสู่รายอื่น	ไม่น้อยกว่าร้อยละ 30	ร้อยละ 82.55	ผ่าน
4.2 กิจกรรมหลังสิ้นสุดโครงการ	- ร้อยละของเกษตรกรที่การทำเกษตรทฤษฎีใหม่หลังจากสิ้นสุดโครงการ	ไม่น้อยกว่าร้อยละ 50	ร้อยละ 94.83	ผ่าน
<b>รวม</b>	<b>3 ตัวชี้วัด</b>			<b>ผ่าน 3 ตัวชี้วัด</b>
<b>ภาพรวม</b>	<b>35 ตัวชี้วัด</b>			<b>ผ่าน 32 ตัวชี้วัด</b>

ที่มา : จากการสำรวจ



## บทที่ 5

### สรุปและข้อเสนอแนะ

#### 5.1 สรุป

การประเมินผลโครงการส่งเสริมเกษตรกรทฤษฎีใหม่ (5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง) กรณีศึกษา : เกษตรกรกลุ่ม A ปี 2560 มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลลัพธ์ของโครงการ โดยรวบรวมข้อมูลจากการสุ่มตัวอย่างของประชากรกลุ่มเป้าหมาย 77 จังหวัด จำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 446 ราย ประกอบด้วย เกษตรกรกลุ่ม A ที่เข้าร่วมโครงการ ปี 2560 ปรากฏเกษตรกร/เกษตรกรต้นแบบ/ประธาน ศพก. และเจ้าหน้าที่ในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในระดับจังหวัด มีประเด็นและตัวชี้วัดการประเมินผล ประกอบด้วย ผลกระทบ (Impacts) ประสิทธิภาพ (Effectiveness) ความยั่งยืน (Sustainability) และการขยายผล (Transportability) โดยการประเมินในส่วนของผลผลิต หรือผลลัพธ์ จากการดำเนินงาน โครงการหรือเปรียบเทียบกับก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการของเกษตรกร สรุปผลการประเมิน ดังนี้

##### 5.1.1 ผลกระทบ (Impacts)

1) ด้านเศรษฐกิจ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ร้อยละ 81.72 มีรายได้จากการจำหน่าย ผลผลิตในแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่เพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นผลผลิตที่เหลือจากการบริโภคภายในครัวเรือน โดยเกษตรกร มีรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตเพิ่มขึ้นจากก่อนเข้าร่วมโครงการปีละ 4,581.69 บาทต่อครัวเรือน และมี ผลตอบแทนสุทธิจากการทำกิจกรรมการเกษตรในแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่ปีละ 7,024.29 บาทต่อครัวเรือน เมื่อเทียบกับก่อนเข้าร่วมโครงการ เกษตรกรมีผลตอบแทนสุทธิลดลงจากเดิมปีละ 690.78 บาทต่อครัวเรือน เนื่องจากเกษตรกรมีการลงทุนปัจจัยการผลิตในแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่เองเพิ่มขึ้น เช่น ค่าพันธุ์พืช ค่าพันธุ์สัตว์ ค่าปุ๋ย/ยา/อาหารสัตว์ ค่าจ้างแรงงาน และค่าน้ำมัน/ไฟฟ้า และในปี 2563 เกษตรกรประสบปัญหาภัยแล้ง ขาดแคลนน้ำ และเกษตรกรบางส่วนประสบปัญหาน้ำท่วม ส่งผลให้มีค่าใช้จ่ายทางการเกษตรเพิ่มขึ้น มากกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการ ด้านภาวะหนี้สิน ครัวเรือนร้อยละ 33.97 มีหนี้สินลดลงเฉลี่ยปีละ 6,814.84 บาทต่อครัวเรือน เนื่องจากเกษตรกรมีความสามารถในการชำระหนี้ได้ตรงเวลา และมีเงินชำระหนี้ได้มากขึ้น ทั้งนี้ เกษตรกรที่ยังมีหนี้สิน เนื่องจากเกษตรกรมีการกู้ยืมเงินหมุนเวียนเพื่อทำการเกษตรตลอดปี การออมเงิน ของครัวเรือน เกษตรกรร้อยละ 78.49 มีเงินออม โดยหลังเข้าร่วมโครงการ ร้อยละ 43.89 มีเงินออม เพิ่มขึ้นจากเดิมเฉลี่ยปีละ 4,010.34 บาทต่อครัวเรือน เนื่องจากเกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น ลดค่าใช้จ่ายในการทำเกษตรได้ จึงมีเงินเหลือเก็บออมเพื่อใช้จ่ายในครัวเรือนเพิ่มขึ้น และเกษตรกรที่ยังไม่มีเงินออม เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายอย่างต่อเนื่อง และบางส่วนต้องนำเงินไปชำระหนี้สินทางการเกษตร

2) ด้านสังคม จากการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่งผลให้ เกษตรกรรายอื่น ๆ ร้อยละ 75.54 มีความสนใจและเริ่มหันมาทำเกษตรทฤษฎีใหม่ นอกจากนั้นการทำ เกษตรทฤษฎีใหม่ส่งผลให้ครัวเรือน ร้อยละ 13.49 มีสมาชิกเคลื่อนย้ายแรงงานกลับเข้ามาทำงานในพื้นที่ เพื่อทำการเกษตรเพิ่มขึ้น เนื่องจากทำให้มีรายได้หมุนเวียนตลอดทั้งปี จากการจำหน่ายผลผลิตทางการ เกษตรที่เหลือจากการบริโภคในครัวเรือนมาจำหน่ายภายในชุมชน ทำให้เกษตรกรมีรายได้เสริม มีเงิน เหลือใช้จ่ายภายในครัวเรือนเพิ่มขึ้น ในส่วนของการลด ละ เลิก อบายมุขของครัวเรือน เกษตรกรร้อยละ 6.29 มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยลดค่าใช้จ่ายในอบายมุขลง ซึ่งเป็นรายจ่ายที่ไม่จำเป็นของครัวเรือน ได้แก่ ค่าเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ เช่น สุรา เบียร์ ไวน์ ค่าใช้จ่ายบุหรี่ยาสูบ ยาเส้น และค่าใช้จ่ายในการพนันเสี่ยงโชค ซึ่งสามารถลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้ ครัวเรือนละ 434 บาทต่อเดือน หรือ 5,206.56 บาทต่อปี

3) ด้านสิ่งแวดล้อม มีการก่อกู้ถักกันของกิจกรรมการเกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรกรร้อยละ 66.50 มีการก่อกู้ถักของกิจกรรมในด้านพืช ด้านปศุสัตว์และด้านประมง ซึ่งเกษตรกรมีการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ หรือเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ หลายชนิดในพื้นที่เดียวกัน ทำให้เกิดการก่อกู้ถักประโยชน์ต่อกัน และมีความหลากหลายของชนิดพืชที่ปลูกในแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่เพิ่มขึ้นจากเดิมจำนวน 2 ชนิด เป็น 6 ชนิด โดยส่วนใหญ่เกษตรกร ร้อยละ 39.67 ปลูกไม้ผล/ไม้ยืนต้น รองลงมาเกษตรกรร้อยละ 30.98 ปลูกพืชผัก ร้อยละ 27.05 ปลูกพืชไร่และปลูกข้าวเพื่อไว้บริโภครวมทั้งจำหน่าย และร้อยละ 2.30 ปลูกไม้ดอก/ไม้ประดับ สำหรับการนำวัสดุเหลือใช้มาทำปุ๋ย/น้ำหมักชีวภาพ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ส่วนใหญ่ ร้อยละ 75.64 มีการนำวัสดุเหลือใช้จากเศษใบไม้ กิ่งไม้ เศษอาหารที่เหลือจากการบริโภค และมูลสัตว์ต่าง ๆ นำมาทำเป็นปุ๋ยหมักโดยอาศัยการย่อยสลายจากจุลินทรีย์ช่วยให้กระบวนการย่อยสลาย เศษอาหารกลายเป็นปุ๋ยหมัก ทำให้ลดการเก็บขยะภายในครัวเรือน และค่าใช้จ่ายในการซื้อปุ๋ย เกษตรกร ร้อยละ 32.23 มีลักษณะการทำเกษตรแบบอินทรีย์ และร้อยละ 60.81 มีการทำเกษตรแบบผสมโดยใช้ สารเคมีในบางส่วนร่วมกับสารชีวภัณฑ์ ชีวภาพ และร้อยละ 6.96 ยังใช้สารเคมีเป็นหลักอยู่ เนื่องจาก เกษตรกรปลูกพืชไร่เป็นหลักมีความเคยชินจากการใช้สารเคมี และยังคงทำเกษตรในรูปแบบเดิม

### 5.1.2 ประสิทธิภาพ (Effectiveness)

1) เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีการปรับเปลี่ยนสัดส่วนการทำกิจกรรมของพื้นที่แหล่ง น้ำ: พื้นที่ปลูกข้าว: พื้นที่ปลูกพืช: พื้นที่อยู่อาศัยและเลี้ยงสัตว์ เป็น 11.83: 28.94: 53.20: 6.03 โดยการเพิ่มพื้นที่แหล่งน้ำให้เพียงพอสำหรับการทำเกษตร เพิ่มพื้นที่ในการปลูกพืช และลดพื้นที่ปลูกข้าว พื้นที่เลี้ยงสัตว์ลง ซึ่งเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีการประยุกต์ใช้สัดส่วนพื้นที่ที่เข้าร่วมโครงการตาม องค์ประกอบทฤษฎีใหม่ และใช้ประโยชน์พื้นที่ตามความเหมาะสมของตนเอง และมีการกระจายผลผลิต ที่ได้รับจากแปลงที่เข้าร่วมโครงการ โดยเกษตรกร ร้อยละ 89.96 นำผลผลิตมาบริโภคภายในครัวเรือน ร้อยละ 41.22 นำผลผลิตในแปลงมาเพาะพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์เอง ร้อยละ 65.23 นำผลผลิตที่ได้แบ่งปัน ผู้อื่น ร้อยละ 94.27 นำผลผลิตที่ได้ไปจำหน่าย และร้อยละ 14.70 นำมาแปรรูปผลผลิต

2) ลักษณะการทำกิจกรรมในแปลงเกษตรหลังจากเข้าร่วมโครงการของเกษตรกรกลุ่ม A ร้อยละ 34.11 มีการทำการผลิตให้พอกินและพอแบ่งปันมากที่สุด รองลงมาร้อยละ 33.17 ทำให้พอกิน พอแบ่งปัน และมีรายได้เสริม และร้อยละ 32.72 ทำการผลิตให้พอกิน

3) เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ร้อยละ 80.65 มีการพัฒนาเกษตรทฤษฎีใหม่อยู่ในขั้นที่ 1 คือ สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยการนำผลผลิตที่ผลิตได้มาบริโภคภายในครัวเรือน และเก็บพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ไว้ใช้ มีเหลือจึงแจกจ่าย รวมทั้งนำผลผลิตที่ได้มาจำหน่ายเพื่อเป็นรายได้เสริมแก่ครัวเรือน เนื่องจาก ต่างคนต่างทำภายในครัวเรือนจึงยังไม่มีมารวมกลุ่ม เกษตรกรร้อยละ 16.13 มีการพัฒนาเกษตร ทฤษฎีใหม่อยู่ในขั้นที่ 2 โดยร้อยละ 71.01 มีการรวมกลุ่มเพื่อดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการทำเกษตร รวมกันผลิตปัจจัยการผลิต จำหน่ายผลผลิต และ แปรรูป และเกษตรกร ร้อยละ 3.22 มีการพัฒนาเกษตรทฤษฎีใหม่อยู่ในขั้นที่ 3 โดยร้อยละ 29.59 มี การรวมกลุ่มกันเพื่อสร้างเครือข่ายเป็นวิสาหกิจชุมชน ซึ่งนำไปสู่ขั้นก้าวหน้าของการทำเกษตรทฤษฎีใหม่

### 5.1.3 ความยั่งยืน (Sustainability)

1) การพึ่งพาตนเอง เกษตรกรสามารถลดรายจ่ายในครัวเรือนได้ปีละ 3,691.78 บาทต่อ ครัวเรือน โดยลดรายจ่ายได้จากการบริโภคในครัวเรือนปีละ 1,425.51 บาทต่อครัวเรือน และลดรายจ่าย จากการใช้ปัจจัยการผลิตของตนเองได้ปีละ 2,266.27 บาทต่อครัวเรือน เนื่องจากมีการใช้ปัจจัยการผลิต

ของตนเองเพิ่มขึ้นและการใช้ปัจจัยการผลิตที่จัดซื้อ/จ้างจากภายนอกลดลง ด้านความเพียงพอของการบริโภค พบว่า เกษตรกรมีอาหารไว้บริโภคในครัวเรือนเพียงพอตลอดทั้งปี โดยเกษตรกรมีการปลูกข้าวปลูกไม้ผล พืชผักสวนครัวไว้บริโภคในครัวเรือน มีการเลี้ยงสัตว์ เช่น เป็ด ไก่ และเลี้ยงสัตว์น้ำ เช่น ปลา กบ ไว้บริโภคในครัวเรือน ในส่วนของการมีปัจจัยการผลิตใช้ในครัวเรือน เกษตรกรร้อยละ 91.04 มีการใช้ปัจจัยการผลิตของตนเองในการทำเกษตร โดยร้อยละ 80.29 มีการใช้แรงงานตนเองทำการเกษตร แทนการจ้างแรงงานนอกครัวเรือน ร้อยละ 63.08 มีการทำปุ๋ย/ยา/อาหารสัตว์ ใช้เอง และเกษตรกรร้อยละ 51.97 มีการใช้พันธุ์พืช/สัตว์ ของตนเอง สำหรับการมีงานทำในพื้นที่หลังจากเข้าร่วมโครงการ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 91.40 มีงานทำในพื้นที่การเกษตรตั้งแต่ก่อนเข้าร่วมโครงการ และร้อยละ 7.17 มีเกษตรกรมีงานทำในพื้นที่การเกษตรเพิ่มขึ้น เนื่องจากการทำเกษตรทฤษฎีใหม่กิจกรรมที่หลากหลาย ทำให้เกษตรกรมีรายได้หมุนเวียนตลอดปี สามารถพึ่งพาตนเองได้โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยจากภายนอก และร้อยละ 1.43 มีเกษตรกรทำงานในพื้นที่การเกษตรลดลง

2) เกษตรกรมีการทำเกษตรทฤษฎีใหม่อย่างต่อเนื่อง เกษตรกรร้อยละ 85.89 ยังคงนำปัจจัยการผลิตที่ได้รับการสนับสนุนมาใช้ประโยชน์ และร้อยละ 90.79 ยังคงนำความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดมาปฏิบัติอยู่ เช่น การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การทำเกษตรแบบผสมผสาน การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ การเลี้ยงสัตว์น้ำ การปรับปรุงบำรุงดินจากการทำปุ๋ยหมัก น้ำหมักชีวภาพ และเกษตรกร ร้อยละ 85.92 มีการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการทำเกษตรทฤษฎีใหม่เอง โดยร้อยละ 35.45 มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเกษตรกรรายอื่น ร้อยละ 24.86 เรียนรู้ผ่านช่องทางออนไลน์ เช่น Google Youtube Facebook ร้อยละ 24.66 มีการศึกษาคูงานกับเกษตรกรรายอื่นที่ประสบความสำเร็จ ร้อยละ 13.68 มีการอบรมเพิ่มเติม และร้อยละ 1.35 มีการศึกษาจากช่องทางอื่น ๆ เช่น หนังสือ การทดลองด้วยตนเอง เป็นต้น

3) เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีความพึงพอใจต่อการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ในระดับมาก มีค่าคะแนนเฉลี่ย 3.59 เนื่องจากการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ทำให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ ทำให้มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น และทำให้มีความภาคภูมิใจในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่

#### 5.1.4 การขยายผล (Transportability)

การเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และแนวทางปฏิบัติของเกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 90.84 มีความรู้ ความเข้าใจในหลักการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งสามารถเป็นต้นแบบในการถ่ายทอดความรู้ทฤษฎีใหม่ให้กับเกษตรกรรายอื่นได้ โดยเกษตรกรร้อยละ 82.55 มีการนำความรู้เรื่องหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ การทำเกษตรแบบผสมผสาน การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ การปรับปรุงบำรุงดิน การทำเกษตรแบบอินทรีย์ การทำปุ๋ยหมัก น้ำหมักชีวภาพไปเผยแพร่ ทั้งนี้หลังจากสิ้นสุดโครงการเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 94.83 จะดำเนินกิจกรรมเกษตรทฤษฎีใหม่ต่อเนื่อง โดยเกษตรกรร้อยละ 62.38 จะทำต่อในรูปแบบเกษตรผสมผสาน โดยการปลูกพืชหลากหลายชนิด การปลูกพืชร่วมกับการเลี้ยงสัตว์ให้มีการเกื้อกูลกันของกิจกรรมภายในแปลง เนื่องจากเกษตรกรมีพื้นที่ทำการเกษตรจำกัด บางพื้นที่ไม่เหมาะสมกับการปลูกข้าว หรือไม่เหมาะสมกับการเลี้ยงสัตว์ และร้อยละ 32.45 ยังคงทำครอบครัวประกอบของการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ พื้นที่แหล่งน้ำ พื้นที่นาข้าว พื้นที่ปลูกไม้ผล/ไม้ยืนต้น/พืชผักสวนครัว พื้นที่อยู่อาศัยและเลี้ยงสัตว์



### 5.1.5 ข้อค้นพบจากการประเมินผล

1) เกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนสัดส่วนการใช้พื้นที่ปลูกพืช และพื้นที่แหล่งน้ำเพิ่มขึ้น แต่ในส่วนของพื้นที่แหล่งน้ำมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย ปริมาณน้ำไม่เพียงพอในช่วงฤดูแล้ง เกษตรกรยังคงประสบปัญหาด้านแหล่งน้ำอยู่ เนื่องจากแหล่งน้ำมีขนาดเล็กและไม่สามารถเก็บกักน้ำได้

2) เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้ จากการเน้นผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก เหลือจึงนำไปจำหน่าย แบ่งปัน เก็บไว้ทำพันธุ์ แปรรูป และการใช้ปัจจัยการผลิตของตนเองแทนการจัดซื้อ/จ้างจากภายนอก ซึ่งสามารถลดรายจ่ายให้กับครัวเรือนเกษตรกรได้ ในช่วงสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) จึงไม่ส่งผลกระทบต่อเกษตรกร เนื่องจากเกษตรกรพึ่งพาตนเองได้โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยภายนอก แม้ไม่มีรายได้ แต่ยังคงมีอาหารไว้บริโภคในครัวเรือน อีกทั้งยังช่วยให้มีแรงงานกลับเข้าสู่ภาคการเกษตรเพิ่มขึ้น

3) เกษตรกรส่วนใหญ่มีการกระจายผลผลิตไปเพื่อจำหน่าย บริโภค แบ่งปันผู้อื่น และเก็บไว้ทำพันธุ์ มีเพียงบางส่วนที่นำผลผลิตไปแปรรูปเนื่องจากเกษตรกรยังขาดองค์ความรู้เรื่องการแปรรูปผลผลิต ซึ่งการแปรรูปจะช่วยเก็บผลผลิตทางการเกษตรไว้บริโภคได้เป็นเวลานานโดยไม่เน่าเสีย

4) เกษตรกรมีการพัฒนาทฤษฎีใหม่ไปสู่ขั้นที่ 2 และ 3 ในสัดส่วนค่อนข้างน้อย เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ทำการเกษตรแบบพึ่งพาตนเองเป็นหลัก ต่างคนต่างทำภายในครัวเรือน มีเพียงบางส่วนที่มีการรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผลิต จำหน่าย และรวมกลุ่มเพื่อสร้างเครือข่ายเป็นวิสาหกิจชุมชน

## 5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 กรมส่งเสริมการเกษตร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริม เพิ่มพูนทักษะ ด้านการผลิต พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ และปัจจัยการผลิตที่จำเป็นอื่น ๆ เพื่อลดการจัดหาจากภายนอกตามความเหมาะสม และตรงกับความต้องการของเกษตรกร เพื่อช่วยลดต้นทุนการผลิตทางการเกษตร

5.2.2 กรมชลประทาน ควรเสริมสร้างความรู้การใช้น้ำให้เหมาะสมเพียงพอตลอดทั้งปี หรือหาแนวทางร่วมกันในการแก้ไขปัญหาแหล่งน้ำ กรมพัฒนาที่ดิน ควรร่วมสนับสนุนแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร และกรมส่งเสริมการเกษตร ควรมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการวางแผนการผลิตก่อนทำการเพาะปลูก โดยบริหารจัดการน้ำในแปลงที่เข้าร่วมโครงการให้สัมพันธ์กับพืชที่ปลูกให้เพียงพอตลอดฤดูการผลิต

5.2.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมส่งเสริมการเกษตร กรมวิชาการเกษตร กรมปศุสัตว์ กรมประมง กรมพัฒนาที่ดิน และกรมหม่อนไหม ควรสนับสนุนการทำเกษตรทฤษฎีใหม่อย่างต่อเนื่อง โดยการจัดอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ เช่น ความรู้เรื่องการแปรรูปผลผลิต เพื่อช่วยเพิ่มมูลค่าของผลผลิต จำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ และช่วยป้องกันผลผลิตทางการเกษตรล้นตลาด ความรู้เรื่องการกำจัดศัตรูพืช การปรับปรุงบำรุงดิน และการใช้พลังงานทดแทนไฟฟ้า

5.2.4 กรมส่งเสริมสหกรณ์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนการรวมกลุ่มในการทำกิจกรรมของเกษตรกร เพื่อรวมกลุ่มผลิต จำหน่าย และสร้างเครือข่ายกลุ่มอาชีพเพื่อเป็นการขยายผลจากการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ และนำไปสู่การพัฒนาเกษตรทฤษฎีใหม่ในขั้นที่ 3 ขึ้นก้าวหน้าได้

5.2.5 เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานพี่เลี้ยง ควรมีการติดตามเยี่ยมเยียนเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง โดยจัดตั้งกลุ่มและตัวแทนกลุ่มหมู่บ้าน เพื่อกำกับดูแลและติดตามผลการดำเนินงาน โดยใช้การสื่อสารผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น กลุ่มไลน์ โทรศัพท์ และไปรษณีย์ เป็นต้น เพื่อทราบปัญหา อุปสรรคจากการดำเนินงาน

## บรรณานุกรม

- ชัยอนันต์ สมุทรวณิช. (2541). *ทฤษฎีใหม่: มิติที่ยิ่งใหญ่ทางความคิด*. กรุงเทพฯ: พีเพรส.
- ทีปทัศน์ ชินตาปัญญากุล. (2560). *การประเมินหลักสูตรใหม่: รูปแบบ CIPP<sub>EST</sub>*. วารสารพยาบาลตำรวจ. กรุงเทพฯ.
- ประชุม รอดประเสริฐ. (2539). *การบริหารโครงการ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ปราโมทย์ มลคล้ำ. (2551). *พฤติกรรมกรดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำครอบครัวในเขตปกครองท้องถิ่นอำเภอเมืองจังหวัดนครปฐม*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาจิตวิทยาชุมชน มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มณีนภา ชูติบุตร (ม.ป.ป.). วันที่ค้นข้อมูล 18 พฤศจิกายน 2563, เข้าถึงได้จาก <http://spbkk1.sesao1.go.th/kmresearch/datareserch/mon/pro.pdf>
- รัตนะ บัวสนธ์. (2556). *รูปแบบการประเมิน CIPP และ CIPP<sub>EST</sub> มโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนและถูกต้องในการใช้*. วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สมหวัง พิริยานูวัฒน์ (2544). *วิธีวิทยาการประเมินศาสตร์แห่งคุณค่า*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2544). *ใต้เบื้องพระยุคลบาท*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2563) *คู่มือการประเมินการประเมินความคุ้มค่าในการปฏิบัติภารกิจภาครัฐ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2553*. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2556). *คู่มือการประเมินผล*. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2561). *รายงานผลการประเมินผลโครงการส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ (5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง) ปี 2560*. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2562ก). *การประเมินผลโครงการส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ (5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง) ปี 2561*. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2562ข). *การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินการเกษตรทฤษฎีใหม่ ภายใต้โครงการ 5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ถวายในหลวง ปีงบประมาณ 2561*. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- एमกาญจน์ กลิ่นมาลา (2560). *ศึกษาการดำเนินงานและแนวทางการพัฒนาของโครงการอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ (เพื่อนช่วยเพื่อน)*. รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ, มหาวิทยาลัยบูรพา

อัญชลี ประกายเกียรติ. (2554). *การประเมินโครงการพัฒนาคุณภาพนักเรียนด้วยระบบการดูแลช่วยเหลือ  
นักเรียนของโรงเรียนสตรีวัดอัมพรสวรรค์, โรงเรียนสตรีวัดอัมพรสวรรค์.*

อำพล เสนาณรงค์. (2539). *เกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพิเศษ  
เพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.).

Neuman, W.L. (1991). *Social research methods: qualitative and quantitative approaches*.  
Boston: Allyn and Bacon.

Rensis Likert. (1932). *A Technique for the Measurement of Attitudes*. Archives of Psychology.  
Columbia University.

Scriven, M. (1967). *The methodology of evaluation*. In R. W. Tyler, R. M. Gagne, and M.  
Scriven (Eds), *Perspectives of curriculum evaluation, Volume I* (pp. 39 - 83). Chicago,  
IL: Rand McNally.

Stufflebeam, D. L. and Shinkfield, A. J. (2007). *Evaluation theory, models & applications*. CA:  
Jossey - Bass.

ภาคผนวก



ภาคผนวกที่ 1  
รายละเอียดโครงการ



## สาระสำคัญของโครงการ

### 1. ความเป็นมาของโครงการ

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงพระราชทานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตอยู่ด้วยความมั่นคงและยั่งยืน ทรงคิดค้นเกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นแนวพระราชดำริเพื่อแก้ไขปัญหาเกษตรกรรมที่ไม่ได้ผลในเขตแห้งแล้งขาดแคลนน้ำในการเกษตร โดยเฉพาะการประกอบอาชีพทางการเกษตร โดยอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก ซึ่งมีความเสี่ยงสูงในการขาดแคลนน้ำ กรณีฝนทิ้งช่วงและปริมาณน้ำฝนไม่เพียงพอในการเพาะปลูก

“เกษตรทฤษฎีใหม่” คือ ระบบการเกษตรที่เน้นการจัดสรรทรัพยากรน้ำในไร่นาให้เกิดประโยชน์สูงสุด จัดสรรพื้นที่เพื่อใช้ในการเพาะปลูกเพื่อบริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก ที่มีเหลือจึงขาย มีการสร้างผลผลิตอาหารที่เพียงพอ และสร้างการผลิตที่หลากหลายสำหรับแหล่งรายได้ที่มั่นคงของครัวเรือน สร้างความมั่นคง ด้านอาหาร เกิดการพึ่งพาตนเอง และลดการพึ่งพาจากภายนอก การทำเกษตรทฤษฎีใหม่จะเน้นสำหรับเกษตรกรรายย่อยที่มีพื้นที่ทำกินน้อย มีแหล่งน้ำในไร่นาไว้ใช้ประโยชน์ในการทำเกษตร สำหรับ “เกษตรผสมผสาน” เป็นระบบเกษตรที่มีการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์หลากหลายชนิดในพื้นที่เดียวกัน โดยมีกิจกรรมแต่ละชนิดเกื้อกูลประโยชน์ต่อกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในไร่นาได้อย่างเหมาะสม เกิดประโยชน์สูงสุด มีความสมดุลต่อสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง และเกิดการเพิ่มพูนความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ การเกื้อกูลกันระหว่างพืชและสัตว์ เศรษฐกิจและผลพลอยได้จากการปลูกพืชจะเป็นประโยชน์ต่อกิจกรรมการเลี้ยงสัตว์ และผลที่ได้จากการเลี้ยงสัตว์จะเป็นประโยชน์ต่อพืช

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รำลึกในพระมหากรุณาธิคุณอันหาที่สุดมิได้ที่ทรงมีต่อปวงชนชาวไทย จึงได้จัดทำโครงการส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ (5 ไร่ 5 ไร่ 5 ไร่ 5 ไร่ 5 ไร่) ขึ้น เพื่อถวายแด่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 และมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนตามวาระของประเทศ โดยส่งเสริมให้เกษตรกรได้นำหลักเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปรับใช้ในพื้นที่ของตนเองอย่างเหมาะสม ให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ของเกษตรกรตามภูมิสังคมของแต่ละพื้นที่ โดยมุ่งหวังจะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ อันเกิดจากการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ครอบครัว และชุมชน โดยการสร้างอาชีพอย่างเหมาะสมกับทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า

### 2. วัตถุประสงค์ของโครงการ

- 2.1 เพื่อรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณอันหาที่สุดมิได้ที่ทรงมีต่อปวงชนชาวไทย
- 2.2 เพื่อสนับสนุนให้เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ มีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติตามระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ และสามารถนำไปปรับใช้เพื่อการประกอบอาชีพได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน
- 2.3 เพื่อสนับสนุนให้เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ มีศักยภาพในการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 และสามารถพัฒนาไปสู่ขั้นที่ 2 และขั้นที่ 3 ได้ต่อไป



### 3. เป้าหมายและงบประมาณของโครงการ ปี 2560

#### 3.1 เป้าหมายโครงการ ปี 2560 (เป้าหมายเดิม)

1) รับสมัครเกษตรกรที่มีความสมัครใจ และมีคุณสมบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด ในพื้นที่ทั่วประเทศ 882 อำเภอ จำนวน 70,000 ราย หรือมากกว่า

2) เกณฑ์การคัดเลือก ได้แก่ ความสมัครใจ มีความเข้าใจหลักทฤษฎีใหม่ มีความพร้อมในการลงทุนเพิ่มเติม ไม่เคยทำมาก่อน (Start zero) มีแหล่งน้ำของตนเองใช้งานได้ตลอดปี

3) แบ่งกลุ่มเป้าหมายเพื่อดำเนินงานตามความพร้อม ประกอบด้วย 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มพร้อมมาก กลุ่มพร้อมปานกลาง และกลุ่มพร้อม เพื่อจัดลำดับความสำคัญในการดำเนินงานและขยายผลจนครบถ้วนตามเป้าหมาย

#### 3.2 งบประมาณ ปี 2560 จำนวน 77,219,200 บาท

สำหรับเป้าหมายโครงการส่งเสริมเกษตรกรทฤษฎีใหม่ฯ ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2561 ได้ปรับเปลี่ยนเป้าหมายโครงการใหม่ในข้อ 3) ดังนี้

3) แบ่งกลุ่มเป้าหมายเพื่อการดำเนินงานใหม่ สำหรับเกษตรกรรายเดิม ปี 2560 เป็นรับสมัครเกษตรกรที่มีความสมัครใจและมีคุณสมบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดและ มีการประเมินศักยภาพการพัฒนารวมถึงจัดกลุ่ม (A B และ C) เพื่อพัฒนาต่อเนื่อง

### 4. วิธีการดำเนินงานโครงการ

#### 4.1 ปี 2560 (เดิม)

##### 1) การรับสมัครและจัดกลุ่มเกษตรกร

##### 1.1) การรับสมัครเกษตรกร

(1) จัดกลุ่มและลำดับความสำคัญของเกษตรกรตามคุณสมบัติในแต่ละกลุ่ม จำนวน 3 กลุ่ม โดยใช้ข้อมูลจากการตรวจติดตามความพร้อมของเกษตรกร จำนวน 70,000 ราย

(2) คัดเลือกเกษตรกรตามคุณสมบัติ “พร้อมมาก” ให้กระจายตัวในทุกตำบล/อำเภอที่มีเกษตรกรร่วมโครงการ ตำบลละ 3-5 ราย หรือตามความเหมาะสม

1.2) เกณฑ์การจัดกลุ่มเกษตรกร โดยจำแนกตารางคุณลักษณะของเกษตรกร และพื้นที่ เป็น 3 กลุ่ม ดังตารางภาคผนวกที่ 1

#### ตารางภาคผนวกที่ 1 เกณฑ์การจัดกลุ่มเกษตรกร ปีงบประมาณ 2560

กลุ่มเกษตรกร	คุณลักษณะของเกษตรกร	คุณลักษณะของพื้นที่
1. พร้อมมาก	(1) มีความสมัครใจทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายเป็นหลวง เข้าใจหลักทฤษฎีใหม่/ เกษตรกรผสมผสานอย่างมาก (2) พร้อมมากในการลงทุนในกิจกรรม เพิ่มเติมด้วยตนเองตามฐานะ	(1) Start zero (2) แหล่งน้ำของตนเองใช้งานได้ตลอดปี (3) ปัจจัยพื้นที่ที่เกี่ยวข้องมีความพร้อม
2. พร้อมปานกลาง	(1) มีความสมัครใจทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายเป็นหลวง เข้าใจหลักทฤษฎีใหม่ เกษตรกรผสมผสาน (2) พร้อมลงทุนในกิจกรรมเพิ่มเติมบางส่วน	Start zero หรือทำเกษตรผสมผสาน/ ทฤษฎีใหม่อยู่แล้วบางส่วนแต่ไม่ สมบูรณ์

3. พร้อม	(1) มีความสนใจทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ภายในหลวง มีความสนใจทฤษฎีใหม่/ เกษตรผสมผสาน	Start zero หรือทำเกษตรผสมผสาน/ ทฤษฎีใหม่อยู่แล้วบางส่วนแต่ไม่ สมบูรณ์
	(2) พร้อมลงทุนในกิจกรรมเพิ่มเติมเล็กน้อย	

ที่มา: สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2560)

## 2) บทบาทหน้าที่ของ 5 ประสาน

บทบาทหน้าที่การปฏิบัติงานขับเคลื่อนที่สำคัญของ “5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่  
ภายในหลวง” ปีงบประมาณ 2560 ดังนี้

### ตารางภาคผนวกที่ 2 บทบาทหน้าที่ของ 5 ประสาน ปีงบประมาณ 2560

รายการ	บทบาทหน้าที่
1. เกษตรกร (Cell ต้นกำเนิด)	(1) พบปะ ประชาสัมพันธ์/เกษตรกรต้นแบบ/ประธาน ศพก. เพื่อสร้างแรงบันดาลใจ ระเบิดจากข้างในและวางแผนการผลิต (2) เกษตรกรลงมือทำในพื้นที่ ลองอย่างที่ 1 (3) เก็บเกี่ยวผลผลิตกิน เหลือจำหน่าย เก็บรายได้ครั้งที่ 1 ทำบัญชีฟาร์ม (4) ลองอย่างที่ 2 ลองอย่างที่ 3... (5) ขยายผลสู่เกษตรทฤษฎีใหม่เต็มรูปแบบ
2. ประชาชนเกษตร หรือ เกษตรกรต้นแบบ หรือประธาน ศพก.	(1) สร้างแรงบันดาลใจ (2) แนะนำ ช่วยเหลือ (3) สร้างเกษตรกรต้นกำเนิด (4) สร้างทายาทเกษตรกร (Cell ใหม่)
3. ภาครัฐ	(1) จัดกลุ่มเกษตรกรตามความพร้อม (2) คัดเลือกประชาชนเกษตรหรือเกษตรกรต้นแบบ หรือประธาน ศพก. (3) เพิ่มพูนองค์ความรู้แก่เกษตรกร แนะนำเกษตรกรทำบัญชี (4) ประสานขอรับการสนับสนุนตามความต้องการของเกษตรกร (5) ส่งเสริมกิจกรรมการผลิตที่ 1, 2, 3, ...ให้มีความหลากหลาย (6) ติดตาม ประมวลผล และรายงานความก้าวหน้า (7) จัดตลาดเพื่อเกษตรกร
4. ภาคเอกชน	(1) เทคนิค/วิชาการ (2) ปัจจัยการผลิต (3) ทุนทรัพย์สำหรับตอบแทนประชาชน/ทุนเริ่มต้นสำหรับเกษตรกรตามความจำเป็น (4) จัดตลาดเพื่อเกษตรกร
5. ภาคการศึกษา	(1) เทคนิค/วิชาการ (2) นักศึกษาเป็นลูกมือประชาชน ฝึกงานในแปลงเกษตรกร

ที่มา: สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2560)

- 3) แนวทางปฏิบัติ 5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง
  - 3.1) ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
  - 3.2) เกษตรกร เริ่มจากทำตามที่ตนเองถนัด 1 อย่างก่อน (เหมาะสมกับฐานะ) จากนั้นจึงลองทำการเกษตรเพิ่มขึ้นอย่างที 2 , อย่างที่ 3, ...
  - 3.3) ทำให้ง่าย ลงทุนน้อย มีรายได้
  - 3.4) ขยายฐาน แบ่งบานผล ความจนหาย
  - 3.5) เกิด 1 แดก 2 (แดก Cell ต้นกำเนิด)
- 4) แผนปฏิบัติงาน
  - 4.1) บูรณาการเพื่อก่อให้เกิด
    - (1) กำหนดผู้ร่วมบูรณาการ 5 ประสาน (เกษตรกร ภาครัฐ ประชาชน เอกชน สถาบันการศึกษา)
    - (2) พบปะหารือระหว่าง 3 ประสานหลัก (เกษตรกร ภาครัฐ ประชาชน)
    - (3) สร้างกิจกรรมการมีส่วนร่วมระดับประเทศ
  - 4.2) เกษตรกรปรับ/เปลี่ยนพัฒนาตนเอง
    - (1) เพิ่มพูนองค์ความรู้เชิงปฏิบัติการตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ (ปราชญ์เป็นตัวช่วย)
    - (2) วิเคราะห์ตนเองและวางแผนการผลิตตามศักยภาพโดยเริ่มจากง่ายและถนัด
  - 4.3) ขับเคลื่อนการดำเนินงาน (เพื่อนช่วยเพื่อน)
    - (1) ดำเนินกิจกรรมตามแผนการผลิต โดยมีภาคเอกชนและปราชญ์เกษตรเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำ ติดตามต่อเนื่อง
    - (2) ส่งเสริมให้เกษตรกรดำเนินกิจกรรมการผลิตที่ง่ายและหลากหลาย
    - (3) วางแผนการตลาดรองรับผลผลิต
  - 4.4) ติดตามเยี่ยมเยียน และประเมินผล
    - (1) ติดตามเยี่ยมเยียนอย่างเป็นเอกภาพ อย่างน้อย 1 ครั้งต่อเดือน
    - (2) ประเมินความสำเร็จและความยั่งยืน

#### 4.2 วิธีการดำเนินโครงการของเกษตรกร ปี 2560 ใช้วิธีการดำเนินโครงการใหม่ ตามวิธีการดำเนินโครงการ ปีงบประมาณ 2561 ดังนี้

- 1) คุณสมบัติของเกษตรกรและพื้นที่ที่เข้าร่วมโครงการ
  - 1.1) หลักเกณฑ์การคัดเลือกเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ
    - (1) คุณสมบัติ
      - (1.1) มีความสมัครใจทำเกษตรทฤษฎีใหม่
      - (1.2) มีความพร้อมที่จะ “ระเบิดจากข้างใน” มีความตั้งใจจริง และต้องการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ด้วยตนเอง
    - (2) พื้นที่
      - (2.1) Start zero (เริ่มต้นกิจกรรมจากที่ดินว่างเปล่า หรือที่ดินซึ่งมีการทำกิจกรรมการเกษตรเชิงเดี่ยว เช่น ข้าวอย่างเดียว ซึ่งที่ดินแปลงดังกล่าว อาจเป็นที่ดินทั้งแปลงของเกษตรกร หรือแบ่งมาทำแค่เพียงบางส่วนก็ได้)หรือเป็นพื้นที่ทำการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่/เกษตรผสมผสานมาก่อน

(2.2) มีแหล่งน้ำของตนเองหรือแหล่งน้ำธรรมชาติหรือคลองชลประทาน และต้องมีน้ำใช้เพียงพอในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ตลอดปี

(2.3) ปัจจัยทางกายภาพของพื้นที่ที่เกี่ยวข้องมีความพร้อม

(2.4) เกษตรกรที่สนใจสมัครเข้าร่วมโครงการฯ ยื่นเอกสารหลักฐาน ดังนี้

(4.1) ใบสมัคร

(4.2) สำเนาทะเบียนบ้าน

(4.3) สำเนาบัตรประชาชน

(4.4) สำเนาเอกสารสิทธิ์ในที่ดินที่เข้าร่วมโครงการ เอกสารที่หน่วยงานราชการให้การรับรองการใช้ประโยชน์ในที่ดิน (ส.ป.ก.4-01 นส.2 นส.3 นส.4 นส.5 โฉนด สัญญาเช่า สัญญาเช่าซื้อ)

1.2) หลักเกณฑ์การประเมินศักยภาพเกษตรกรและจัดกลุ่มเกษตรกรปี 2560 พิจารณาจากข้อมูลแหล่งน้ำ ที่ดิน แรงงาน และพฤติกรรมของเกษตรกรเข้าร่วมโครงการฯ และประเมินศักยภาพโดยใช้หลักเกณฑ์การแบ่งกลุ่มเกษตรกรตามค่านิยามและตัวบ่งชี้ เป็น 3 กลุ่ม เพื่อนำไปวิเคราะห์และกำหนดแนวทางการพัฒนาตามการจัดกลุ่ม ดังนี้

**ตารางภาคผนวกที่ 3** หลักเกณฑ์การประเมินศักยภาพเกษตรกรและการจัดกลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการปี 2560

กลุ่ม	ค่านิยาม
A	1. เป็นเกษตรกรที่ประสบผลสำเร็จในเกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 2. เป็นเกษตรกรที่สามารถเป็นต้นแบบได้
B	1. เป็นเกษตรกรที่มีแนวโน้มจะประสบผลสำเร็จในเกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 2. เป็นเกษตรกรที่ต้องได้รับการพัฒนาเพิ่มเติมให้สามารถเป็นเกษตรทฤษฎีใหม่
C	1. เป็นเกษตรกรที่ยังขาดประสบการณ์ในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 2. เป็นเกษตรกรที่ต้องได้รับการพัฒนาเพื่อให้เกิดการพึ่งพาตนเอง

ที่มา: สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2560)

2) การบูรณาการเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนเกษตรกรโครงการ

2.1) ส่งเสริมองค์ความรู้เกษตรทฤษฎีใหม่โดยใช้หลักสูตรกลางการปรับเปลี่ยนวิธีคิด/เปลี่ยนวิธีทำเป็นแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ (รายใหม่) กำหนดการจัดอบรมเดือนธันวาคม 2560

2.2) ส่งเสริมองค์ความรู้ด้านวิชาการ เทคโนโลยี นวัตกรรม การตลาด การจัดทำบัญชี/วิเคราะห์บัญชี (รายใหม่/รายเดิม)

2.3) สนับสนุนปัจจัยการผลิตตามความจำเป็นและความเหมาะสม

(1) รายใหม่ 70,000 บาท

(2) รายเดิม ตามลักษณะการจัดกลุ่มและผลวิเคราะห์การพัฒนา

2.4) การติดตาม/ตรวจเยี่ยมเกษตรกรรายบุคคล

3) หลักการปฏิบัติงานโดยใช้การปฏิบัติงานเช่นเดียวกับ ปี 2560

3.1) ภาครัฐ กรมต่างๆ กำกับดูแลการปฏิบัติงานในพื้นที่เป้าหมาย (รายใหม่/รายเดิม)

3.2) ภาคเอกชน/สถาบันการศึกษา สนับสนุนการดำเนินงานกับเกษตรกรเป้าหมาย

(รายใหม่/รายเดิม)

3.3) ปราชญ์เกษตร/เกษตรกรต้นแบบ เป็นตัวช่วยสร้างแรงบันดาลใจ/เป็นที่ปรึกษา  
คำแนะนำในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่

## 5. หน่วยงานที่รับผิดชอบ

5.1 หน่วยงานราชการ และรัฐวิสาหกิจ ในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

5.2 ภาคประชาสังคม ได้แก่ ปราชญ์เกษตร เกษตรกรต้นแบบ และประธาน ศพก.

5.3 ภาคเอกชน ได้แก่ บริษัท เครือเจริญโภคภัณฑ์ จำกัด (มหาชน) บริษัท เบทาโกร จำกัด (มหาชน)  
บริษัท ไทยเบฟเวอเรจ จำกัด (มหาชน) บริษัท สยามคูโบต้าคอร์ปอเรชั่น จำกัด บริษัท น้ำตาลมิตรผล จำกัด  
บริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน) บริษัท บางจากปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน)

5.4 สถาบันการศึกษา ได้แก่ สถาบันการศึกษาในระดับพื้นที่ ภายใต้การกำกับดูแลของ  
สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา และสำนักงานส่งเสริม  
การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย


## 6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับของโครงการ

6.1 เกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพล  
อดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้นำไปปฏิบัติจริงอย่างแพร่หลายในทุกภูมิภาคของประเทศไทย

6.2 เกษตรกรได้รับความรู้ สามารถปรับเปลี่ยนแนวคิดและรูปแบบในการทำมาหากิน การประกอบ  
อาชีพให้มีศักยภาพในการพึ่งพาตนเอง โดยสามารถลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ และพัฒนาคุณภาพชีวิต  
ให้กับตนเองและครอบครัว

ภาคผนวกที่ 2  
แบบสอบถาม



	<b>แบบที่ 1 เจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด</b> <b>โครงการส่งเสริมเกษตรกรรุ่นใหม่</b>
ผู้ตอบแบบสอบถาม .....	ตำแหน่ง .....
หน่วยงาน .....	จังหวัด .....
เบอร์โทรศัพท์ .....	เบอร์โทรศัพท์ .....
ผู้รวบรวม .....	วันที่สัมภาษณ์ .....
คำชี้แจง : โปรดกรอกข้อมูลในช่องว่างทำเครื่องหมายถูก ✓ ตามตัวอักษรที่กำหนด ส่วนที่ 1 ข้อมูลผลการดำเนินงาน ปี 2564 ส่วนที่ 2 การประเมินผลเกษตรกรกลุ่ม A ปี 2560 ส่วนที่ 3 ปีถูก ดูประวัติ และข้อเสนอแนะในการดำเนินงานโครงการ	

**ส่วนที่ 1 การติดตามความก้าวหน้าโครงการ ปีงบประมาณ 2564**

- 1.1 การสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานโครงการ ปี งบประมาณ 2564  
 1) ได้รับ จำนวน.....บาท ผลการเบิกจ่าย (ณ วันที่.....) .....บาท  
 2) ไม่ได้รับ เนื่องจาก.....
- 1.2 งบประมาณที่ได้รับจัดสรรมีความเพียงพอหรือไม่  1) เพียงพอ  2) ไม่เพียงพอ เนื่องจาก.....
- 1.3 งบประมาณที่ได้รับจัดสรรมีความทันเวลาหรือไม่  1) ทันเวลา  2) ไม่ทันเวลา ควรเป็นช่วงเวลา .....
- 1.4 หน่วยงานของท่านได้รับการชี้แจงโครงการจากส่วนกลาง หรือไม่  
 1) ได้รับการชี้แจง  2) ไม่ได้รับการชี้แจง เนื่องจาก .....
- 1.5 หน่วยงานของท่านได้รับคู่มือการดำเนินงานโครงการส่งเสริมเกษตรกรรุ่นใหม่ ปีงบประมาณ 2564 หรือไม่  
 1) ได้รับคู่มือโครงการฯ  2) ไม่ได้รับคู่มือโครงการฯ เนื่องจาก.....
- 1.6 หน่วยงานของท่านมีการประชาสัมพันธ์โครงการโดยวิธีใดบ้าง  
 1) สื่อบุคคล (เจ้าหน้าที่/ผู้นำท้องถิ่น/เพื่อนบ้าน) ดำเนินการ.....ครั้ง  
 2) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (เว็บไซต์ /Facebook/Line/วิทยุ/โทรทัศน์) ดำเนินการ.....ครั้ง  
 3) สื่อสิ่งพิมพ์ (วารสาร /โปสเตอร์/แผ่นพับ/หนังสือพิมพ์) ดำเนินการ.....ครั้ง  
 4) สื่อกิจกรรม (การจัดประชุม/การจัดเวทีชุมชน) ดำเนินการ.....ครั้ง

1.7 เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการของจังหวัด

รายการ	กลุ่ม A	กลุ่ม B	กลุ่ม C	รวม
เกษตรกร ปี 2560 (ราย)				
เกษตรกร ปี 2561 (ราย)				
เกษตรกร ปี 2562 (ราย)				

1.8 ปราชญ์เกษตร/เกษตรกรต้นแบบ/ประธาน ศพท. ที่เข้าร่วมโครงการ

รายการ	ปี 2560	ปี 2561	ปี 2562	รวม
ปราชญ์เกษตร (ราย)				
เกษตรกรต้นแบบ (ราย)				
ประธาน ศพท. (ราย)				

1.9 การดำเนินกิจกรรมของโครงการ

- 1) การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ① ดำเนินการแล้ว.....ครั้ง 1) เกษตรกร.....ราย 2) กลุ่มเกษตรกร.....กลุ่ม 3) ปราชญ์เกษตร.....ราย  
 4) ประธานศพท. ....ราย 5) เกษตรกรต้นแบบ.....ราย  
 ② ยังไม่ได้ดำเนินการ เนื่องจาก (ระบุ).....
- 2) การคัดเลือกเกษตรกรต้นแบบ ① ดำเนินการแล้ว เกษตรกร.....ราย วิธีการคัดเลือก.....  
 ② ยังไม่ได้ดำเนินการ เนื่องจาก (ระบุ).....
- 3) การจัดกลุ่มเกษตรกร ① ดำเนินการแล้ว กลุ่มเกษตรกร.....กลุ่ม วิธีการจัดกลุ่ม.....  
 ② ยังไม่ได้ดำเนินการ เนื่องจาก (ระบุ).....
- 4) จุดเรียนรู้.....แห่ง



- 5) การแนะนำ ส่งเสริมองค์ความรู้ของหน่วยงาน
- ① ดำเนินการแล้วทั้งหมด เกษตรกรจำนวน ..... ราย กลุ่มเกษตรกร.....กลุ่ม จุดเรียนรู้.....แห่ง
  - ② ดำเนินการแล้วบางส่วน เกษตรกร จำนวน..... ราย กลุ่มเกษตรกร.....กลุ่ม จุดเรียนรู้.....แห่ง
  - ③ ยังไม่ได้ดำเนินการ เนื่องจาก (ระบุ).....

**โปรดทำเครื่องหมายถูก ✓ ในเรื่องที่ส่งเสริมองค์ความรู้**

- 1) ด้านจิตอาสาสืบสานปณิธานพ่อ  2) ด้านการรวมกลุ่ม  3) ด้านการปรับปรุงสินค้าเกษตรเพื่อเพิ่มรายได้
- 4) ด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร  5) องค์ความรู้ด้านพืช  6) องค์ความรู้ด้านปศุสัตว์  7) องค์ความรู้ด้านประมง
- 8) องค์ความรู้ด้านการปรับปรุงดิน  9) การจัดทำแผนรายบุคคล  10) การวิเคราะห์บัญชีครัวเรือน  11) ด้านการตลาด

- 6) การศึกษาดูงานเกษตรกรทฤษฎีใหม่ที่ประสบความสำเร็จ
- ① ดำเนินการแล้ว เกษตรกรจำนวน ..... ราย กลุ่มเกษตรกร.....กลุ่ม จุดเรียนรู้.....แห่ง
  - ② ดำเนินการแล้วบางส่วน เกษตรกร จำนวน..... ราย กลุ่มเกษตรกร.....กลุ่ม จุดเรียนรู้.....แห่ง
  - ③ ยังไม่ได้ดำเนินการ เนื่องจาก (ระบุ).....

- 1.10 การจัดทำฐานข้อมูลเกษตรกร/กลุ่ม ปี 2564
- 1) เกษตรกร เป้าหมาย..... ราย ผลการดำเนินงาน..... ราย
  - 2) กลุ่มเกษตรกร เป้าหมาย.....กลุ่ม ผลการดำเนินงาน..... ราย

- 1.11 การสนับสนุนปัจจัยการผลิต
- 1) เกษตรกรที่ได้รับการสนับสนุน..... ราย
  - 2) กลุ่มเกษตรกรที่ได้รับการสนับสนุน.....กลุ่ม
  - 3) ปัจจัยการผลิตที่สนับสนุน
    - 3.1) พันธุ์พืช ได้แก่ ไผ่แดง/ไผ่เย็นต้น.....ต้น และต้นผู้ปลูก.....ของ หนองพันธุวงษ์.....ท้อง
    - 3.2) พันธุ์สัตว์ปีก(ไก่ เป็ด).....ตัว อาหารสัตว์.....กิโลกรัม
    - 3.3) พันธุ์ปลา.....ตัว อาหารปลา.....กิโลกรัม
    - 3.4) วัสดุอุปกรณ์ในการผลิตน้ำหมักชีวภาพ.....ชุด/ถัง
    - 3.5) อื่นๆ.....

- 1.12 การจัดกิจกรรมด้านการตลาด ตลาดประชารัฐ ตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ ตลาดสีเขียวในระดับจังหวัด อำเภอ และตลาดนัดชุมชน จำนวน.....ครั้ง

- 1.13 การตรวจเยี่ยม ติดตามผลการดำเนินงานโครงการฯ ปี 2563
- 1) เกษตรกร เป้าหมาย..... ราย ผลการดำเนินงาน..... ราย
  - 2) กลุ่มเกษตรกร เป้าหมาย.....กลุ่ม ผลการดำเนินงาน..... ราย

- 1.14 ความพึงพอใจต่อการดำเนินงานกิจกรรมของโครงการ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงหรือพัฒนาโครงการต่อไป

ประเด็น	ระดับความพึงพอใจ 1=น้อยที่สุด 5=มากที่สุด	ปัญหา อุปสรรค ในการดำเนินงานโครงการ	ข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุง/พัฒนาโครงการ
1) การคัดเลือกเกษตรกรเป็นจุดเรียนรู้/การประเมินศักยภาพเกษตรกร			
2) การส่งเสริมองค์ความรู้แก่เกษตรกร			
3) การสนับสนุนปัจจัยการผลิต			
4) การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้			
5) การทำแผนรายบุคคล			
6) การวิเคราะห์บัญชีครัวเรือนสำหรับการแผนการผลิต			
7) การศึกษาดูงานเกษตรกรทฤษฎีใหม่ที่ประสบความสำเร็จ			
8) การจัดทำฐานข้อมูลเกษตรกร			
9) การติดตามเยี่ยมเยือนเกษตรกร			
10) การพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกร			
11) การประสานงานระหว่างหน่วยงาน			
12) งบประมาณ			
13) อื่น ๆ (ระบุ)			

**ส่วนที่ 2 การประเมินผลเกษตรกรกลุ่ม A ปี 2560**

- 2.1 ปัจจุบันหน่วยงานของท่านมีการติดตามประเมินเกษตรกรกลุ่ม A ปี 2560 ที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ประสบความสำเร็จหรือไม่
- ① มี เกษตรกรกลุ่ม A ..... ราย (ถามต่อข้อ 2.2)  
 ② ไม่มี เนื่องจาก..... (ข้ามไปตอบข้อ 2.5)
- 2.2 ถ้ามีการติดตามประเมินเกษตรกรกลุ่ม A ปี 2560 ได้ให้คำแนะนำให้คำปรึกษาในเรื่องใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- ① ปรึกษาเกษตรทฤษฎีใหม่เพียง ② การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ③ การปลูกพืช ④ การเลี้ยงสัตว์ ⑤ การทำบัญชีครัวเรือน/บัญชีฟาร์ม  
 ⑥ การจัดการฟาร์ม ⑦ การทำปุ๋ย/การปรับปรุงบำรุงดิน ⑧ อื่น ๆ (ระบุ).....
- 2.3 เกษตรกรกลุ่ม A ปี 2560 มีการนำคำแนะนำไปใช้/ปรับใช้ในการทำการเกษตรหรือไม่ อย่างไร
- ① นำไปใช้ทั้งหมด ร้อยละ..... ② นำไปใช้บางส่วน ร้อยละ..... ③ ไม่ได้นำไปใช้ ร้อยละ..... ④ ไม่ทราบข้อมูล  
 นำนำไปใช้บางส่วนหรือไม่ใช้ไปใช้ เนื่องจาก.....
- 2.4 เกษตรกรกลุ่ม A ปี 2560 ได้มีการทำบัญชีครัวเรือน/บัญชีฟาร์มอย่างต่อเนื่องหรือไม่ อย่างไร
- ① ทำอย่างต่อเนื่อง..... ราย ② ทำเป็นบางครั้ง..... ราย เนื่องจาก..... ③ ไม่ได้ทำ..... ราย เนื่องจาก.....
- 2.5 ปัจจุบันหน่วยงานของท่านมีการส่งเสริมองค์ความรู้เชิงปฏิบัติการแก่เกษตรกรกลุ่ม A ปี 2560 หรือไม่
- 1) การจัดอบรมการปรับแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่เพิ่มเติม
- ① มี (1) การปลูกพืช (2) การเลี้ยงสัตว์ (3) การเลี้ยงสัตว์น้ำ (4) การทำปุ๋ย/การปรับปรุงดิน (5) อื่นๆ ระบุ.....  
 ถ้ามี เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ปี 2560 อบรม..... ราย กลุ่ม A..... ราย  
 ② ไม่มีเนื่องจาก.....
- 2) การศึกษาดูงานเกษตรทฤษฎีใหม่ที่ประสบความสำเร็จ
- ① มี เกษตรกรกลุ่ม A..... ราย  
 ② ไม่มี เนื่องจาก.....
- 2.6 ปัจจุบันหน่วยงานมีการสนับสนุนงบประมาณหรือปัจจัยการผลิตของเกษตรกรกลุ่ม A ปี 2560 หรือไม่
- ① มี 1) เกษตรกรกลุ่ม A ที่ได้รับการสนับสนุน..... ราย
- 2) กลุ่มเกษตรกรที่ได้รับสนับสนุน..... กลุ่ม
- 3) ปัจจัยการผลิตที่สนับสนุนของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- 3.1) พันธุ์พืช ได้แก่ ไผ่ตง/ไม้ยืนต้น..... ต้น และพันธุ์ผัก..... ของ ท้องถิ่น/ผู้หมอบ..... ท้อง  
 3.2) พันธุ์สัตว์ปีก (ไก่ เป็ด)..... ตัว อาหารสัตว์..... กิโลกรัม  
 3.3) พันธุ์ปลา..... ตัว อาหารปลา..... กิโลกรัม  
 3.4) วัสดุอุปกรณ์การผลิตหมักชีวภาพ..... ชุด/ถัง  
 3.5) อื่นๆ.....
- 4) ปัจจัยการผลิตที่สนับสนุนเพิ่มเติมจากหน่วยงานอื่น ๆ นอกเหนือจากกระทรวงเกษตรฯ
- | หน่วยงาน                        | ระบุหน่วยงาน | งบประมาณ (บาท) | ปัจจัยการผลิต |              | รวมทั้งสิ้น (บาท)<br>(งบประมาณ+ปัจจัย) |
|---------------------------------|--------------|----------------|---------------|--------------|--|
|                                 |              |                | จำนวน         | มูลค่า (บาท) |  |
| 1. ภาครัฐอื่น(จังหวัด/ท้องถิ่น) |              |                |               |              |  |
| 2. ภาคเอกชน                     |              |                |               |              |  |
| 3. สถาบันการศึกษา               |              |                |               |              |  |
| 4. อื่น ๆ (ระบุ)                |              |                |               |              |  |
| รวมทั้งสิ้น                     |              |                |               |              |  |
- ② ไม่มี เนื่องจาก.....
- 2.7 ลักษณะการผลิตของเกษตรกรกลุ่ม A ปี 2560 ที่เข้าร่วมโครงการ
- 1) ทำการผลิตให้ท้องถิ่น..... ราย  
 2) ทำการผลิตให้ท้องถิ่นและพ่วง..... ราย  
 3) ทำการผลิตให้ท้องถิ่น พ่วงและมีรายได้เสริม..... ราย
- 2.8 ลักษณะการทำเกษตรของเกษตรกร ① ทำเกษตรแบบไม่ใช้สารเคมี ② ใช้สารเคมี ③ ทำเกษตรแบบไม่ใช้สารเคมีผสมกับการใช้สารเคมี
- 2.9 การส่งเสริมการรวมกลุ่มเพื่อสร้างเครือข่ายและความเข้มแข็ง (การรวมกลุ่มเพื่อผลิต / การตลาด)
- ① ดำเนินการแล้ว 1) กลุ่ม A ดำเนินการได้..... กลุ่ม จำนวน..... ราย  
 2) กลุ่ม B ดำเนินการได้..... กลุ่ม จำนวน..... ราย  
 3) กลุ่ม C ดำเนินการได้..... กลุ่ม จำนวน..... ราย
- ② ยังไม่ดำเนินการ เนื่องจาก.....

- 2.10 เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ปี 2560 สามารถพัฒนาผู้ประกอบการต้นแบบเกษตรทฤษฎีใหม่ได้ จำนวนเท่าใด  
 ① ชั้นที่ 1 พึ่งพาตนเองได้ (1) กลุ่ม A ..... ราย (2) กลุ่ม B ..... ราย (3) กลุ่ม C ..... ราย  
 ② ชั้นที่ 2 รวมกลุ่ม/สหกรณ์/การตลาด/การผลิต (1) กลุ่ม A ..... ราย (2) กลุ่ม B ..... ราย (3) กลุ่ม C ..... ราย  
 ③ ชั้นที่ 3 ชั้นก้าวหน้า จัดหาทุนแหล่งเงินทุน/พัฒนาคุณภาพชีวิต (1) กลุ่ม A ..... ราย (2) กลุ่ม B ..... ราย (3) กลุ่ม C ..... ราย
- 2.11 การถอดบทเรียนเกษตรกรต้นแบบเป็นแปลงเรียนรู้ของเกษตรกร ปี 2560  
 ① ดำเนินการแล้ว ..... ราย ② ยังไม่ดำเนินการ เนื่องจาก.....
- 2.12 การประสานตลาด/สถานที่จำหน่ายเพื่อรองรับผลผลิตของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ  
 ① จัดหาตลาดแล้ว.....แห่ง ได้แก่ 1.1) ตลาดท้องถิ่น 1.2) ตลาดต่อหน่วยงานในจังหวัด/ ตลาดประจําชาติ  
1.3) สถาบันบริการน้ำมัน 1.4) อื่นๆระบุ.....  
 ② ยังไม่ได้ดำเนินการ เนื่องจาก.....

**ส่วนที่ 3 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการดำเนินงานโครงการ**

ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงานโครงการ	ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง/พัฒนาโครงการ
1)	1)
2)	2)
3)	3)

 <p style="text-align: center;"><b>แบบที่ 2 เจ้าหน้าที่หน่วยงานที่ได้รับมอบหมายให้ดูแลเกษตรกร โครงการส่งเสริมเกษตรกรรุ่นใหม่</b></p>				
ผู้ตอบแบบสอบถาม .....		ตำแหน่ง .....		
หน่วยงาน .....		จังหวัด .....	เบอร์โทรศัพท์ .....	
ผู้รวบรวม .....		เบอร์โทรศัพท์ .....	วันที่สัมภาษณ์ .....	
<b>คำชี้แจง :</b> โปรดทำเครื่องหมายในช่องว่างทำเครื่องหมายถูก <input checked="" type="checkbox"/> ตามตัวเลือกที่กำหนด ส่วนที่ 1 ข้อมูลผลการดำเนินงานปี 2564 ส่วนที่ 2 การประเมินผลเกษตรกรกลุ่ม A ปี 2560 ส่วนที่ 3 นิเทศ อบรม และข้อเสนอแนะการดำเนินงานโครงการ				

**ส่วนที่ 1 การติดตามความก้าวหน้าโครงการ ปีงบประมาณ 2564**

1.1 เกษตรกร/กลุ่มที่หน่วยงานรับผิดชอบ

1) เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการของจังหวัด

รายการ	กลุ่ม A	กลุ่ม B	กลุ่ม C	รวม
เกษตรกร ปี 2560 (ราย)				
เกษตรกร ปี 2561 (ราย)				
เกษตรกร ปี 2562 (ราย)				

2) ปรากฏเกษตรกร/เกษตรกรต้นแบบ/ประธาน สหก. ที่เข้าร่วมโครงการ

รายการ	ปี 2560	ปี 2561	ปี 2562	รวม
ปรากฏเกษตรกร (ราย)				
เกษตรกรต้นแบบ (ราย)				
ประธาน สหก. (ราย)				

1.2 การดำเนินงานกิจกรรมของเกษตรกร/กลุ่มที่หน่วยงานรับผิดชอบ

1) เข้าร่วมการจังหวัดที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ 1) เกษตรกร.....ราย 2) กลุ่มเกษตรกร.....กลุ่ม 3) ปรากฏเกษตรกร.....ราย

4) ประธานสหก.....ราย 5) เกษตรกรต้นแบบ.....ราย

2) การคัดเลือกเกษตรกรต้นแบบ ① ดำเนินการแล้ว เกษตรกร.....ราย วิธีการคัดเลือก.....

② ยังไม่ได้ดำเนินการ เนื่องจาก (ระบุ).....

3) การจัดกลุ่มเกษตรกร ① ดำเนินการแล้ว กลุ่มเกษตรกร.....กลุ่ม วิธีการจัดกลุ่ม.....

② ยังไม่ได้ดำเนินการ เนื่องจาก (ระบุ).....

4) จุดเรียนรู้.....แห่ง

5) การแนะนำ ส่งเสริมองค์ความรู้ของหน่วยงาน

① ดำเนินการแล้วทั้งหมด เกษตรกรจำนวน.....ราย กลุ่มเกษตรกร.....กลุ่ม จุดเรียนรู้.....แห่ง

② ดำเนินการแล้วบางส่วน เกษตรกร จำนวน.....ราย กลุ่มเกษตรกร.....กลุ่ม จุดเรียนรู้.....แห่ง

③ ยังไม่ได้ดำเนินการ เนื่องจาก (ระบุ).....

โปรดทำเครื่องหมายถูก  ในเรื่องที่ส่งเสริมองค์ความรู้

1) ด้านจิตอาสาสืบสานปณิธานพ่อ  2) ด้านการรวมกลุ่ม  3) ด้านการแปรรูปสินค้าเกษตรเพื่อเพิ่มรายได้

4) ด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร  5) องค์ความรู้ด้านพืช  6) องค์ความรู้ด้านปศุสัตว์  7) องค์ความรู้ด้านประมง

8) องค์ความรู้ด้านการปรับปรุงดิน  9) การจัดทำแฟ้มรายบุคคล  10) การวิเคราะห์บัญชีครัวเรือน  11) ด้านการตลาด

6) การศึกษาฐานเกษตรกรยุคใหม่ที่ประสบความสำเร็จ

① ดำเนินการแล้ว เกษตรกรจำนวน.....ราย กลุ่มเกษตรกร.....กลุ่ม จุดเรียนรู้.....แห่ง

② ดำเนินการแล้วบางส่วน เกษตรกร จำนวน.....ราย กลุ่มเกษตรกร.....กลุ่ม จุดเรียนรู้.....แห่ง

③ ยังไม่ได้ดำเนินการ เนื่องจาก (ระบุ).....

1.3 การจัดทำฐานข้อมูลเกษตรกร/กลุ่ม ปี 2564

1) เกษตรกร เป้าหมาย.....ราย ผลการดำเนินงาน.....ราย

2) กลุ่มเกษตรกร เป้าหมาย.....กลุ่ม ผลการดำเนินงาน.....ราย

## 1.4 การสนับสนุนปัจจัยการผลิต

- 1) เกษตรกรที่ได้รับการสนับสนุน.....ราย
- 2) กลุ่มเกษตรกรที่ได้รับการสนับสนุน.....กลุ่ม
- 3) ปัจจัยการผลิตที่สนับสนุน
  - 3.1) พันธุ์พืช 1.1) ไม้ผล/ไม้ยืนต้น.....ต้น 1.2) เมล็ดพันธุ์ผัก.....ของ 1.3) ท่อนพันธุ์หม่อน.....ท่อน
  - 3.2) พันธุ์สัตว์ปีก(ไก่ เป็ด).....ตัว อาหารสัตว์.....กิโลกรัม
  - 3.3) พันธุ์ปลา.....ตัว อาหารปลา.....กิโลกรัม
  - 3.4) วัสดุอุปกรณ์ในการผลิตน้ำหมักชีวภาพ.....ชุด/ถัง 3.5) อื่นๆ.....

## 1.5 การจัดการรวมด้านการตลาด ตลาดประชารัฐ ตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ ตลาดสีเขียวในระดับจังหวัด อำเภอ และตลาดนัดชุมชน จำนวน.....ครั้ง

## 1.6 การตรวจเยี่ยม ติดตามผลการดำเนินงานโครงการฯ ปี 2563

- 1) เกษตรกร เป้าหมาย.....ราย ผลการดำเนินงาน.....ราย
- 2) กลุ่มเกษตรกร เป้าหมาย.....กลุ่ม ผลการดำเนินงาน.....ราย

## 1.7 ความพึงพอใจต่อการดำเนินงานกิจกรรมของโครงการ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงหรือพัฒนาโครงการต่อไป


ประเด็น	ระดับความพึงพอใจ 1=น้อยที่สุด 5= มากที่สุด	ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงานโครงการ	ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงพัฒนาโครงการ
1) การคัดเลือกเกษตรกรเป็นจุดเรียนรู้/ การประเมินศักยภาพเกษตรกร			
2) การส่งเสริมองค์ความรู้แก่เกษตรกร			
3) การสนับสนุนปัจจัยการผลิต			
4) การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้			
5) การทำแฟ้มรายบุคคล			
6) การวิเคราะห์บัญชีครัวเรือนสำหรับการ การทำแผนการผลิต			
7) การศึกษาดูงานเกษตรกรหญิงใหม่ที่ ประสบความสำเร็จ			
8) การจัดทำฐานข้อมูลเกษตรกร			
9) การติดตามเยี่ยมเยียนเกษตรกร			
10) การพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกร			
11) การประสานงานระหว่างหน่วยงาน			
12) สบประมาณ			
13) อื่น ๆ (ระบุ)			

**ส่วนที่ 2 การประเมินผลเกษตรกรกลุ่ม A ปี 2560**

- 2.1 ปัจจุบันหน่วยงานของท่านมีการติดตามเยี่ยมเยียนเกษตรกรกลุ่ม A ปี 2560 ที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ประสบความสำเร็จหรือไม่
- ① มี เกษตรกรกลุ่ม A ..... ราย (ตามข้อ 2.2)
- ② ไม่มี เนื่องจาก..... (ข้ามไปตอบข้อ 2.5)
- 2.2 การติดตามเยี่ยมเยียนเกษตรกรกลุ่ม A ปี 2560 ได้ให้คำแนะนำให้คำปรึกษาในเรื่องใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- ① ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ② การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ③ การปลูกพืช ④ การเลี้ยงสัตว์ ⑤ การทำบัญชีครัวเรือน/บัญชีฟาร์ม ⑥ การจัดการฟาร์ม ⑦ การทำปุ๋ย/การปรับปรุงบำรุงดิน ⑧ อื่น ๆ (ระบุ).....
- 2.3 เกษตรกรกลุ่ม A ปี 2560 มีการนำคำแนะนำไปใช้ปฏิบัติในการทำการเกษตรหรือไม่ อย่างไร
- ① นำไปใช้ทั้งหมด ร้อยละ..... ② นำไปใช้บางส่วน ร้อยละ..... ③ ไม่ได้นำไปใช้ ร้อยละ..... ④ ไม่ทราบข้อมูล
- ให้นำไปใช้บางส่วนหรือไม่ใช้ เนื่องจาก.....
- 2.4 เกษตรกรกลุ่ม A ปี 2560 ได้มีการทำบัญชีครัวเรือน/บัญชีฟาร์มอย่างต่อเนื่องหรือไม่ อย่างไร
- ① ทำอย่างต่อเนื่อง..... ราย ② ทำเป็นบางครั้ง..... ราย เนื่องจาก..... ③ ไม่ได้ทำ..... ราย เนื่องจาก.....
- 2.5 ปัจจุบันหน่วยงานของท่านมีการส่งเสริมองค์ความรู้เชิงปฏิบัติการแก่เกษตรกรกลุ่ม A ปี 2560 หรือไม่
- 1) การจัดอบรมการปรับแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่เพิ่มเติม
- ① มี (1) การปลูกพืช (2) การเลี้ยงสัตว์ (3) การเลี้ยงสัตว์น้ำ (4) การทำปุ๋ย/การปรับปรุงดิน (5) อื่นๆ ระบุ.....
- ถ้ามี เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ปี 2560 อบรม..... ราย กลุ่ม A..... ราย
- ② ไม่มีเนื่องจาก.....
- 2) การศึกษาดูงานเกษตรทฤษฎีใหม่ที่ประสบความสำเร็จหรือไม่
- ① มี เกษตรกรกลุ่ม A ..... ราย
- ② ไม่มี เนื่องจาก.....
- 2.6 ปัจจุบันหน่วยงานมีการสนับสนุนงบประมาณหรือปัจจัยการผลิตของเกษตรกรกลุ่ม A ปี 2560 หรือไม่
- ① มี 1) เกษตรกรกลุ่ม A ที่ได้รับการสนับสนุน..... ราย
- 2) กลุ่มเกษตรกรที่ได้รับสนับสนุน..... กลุ่ม
- 3) ปัจจัยการผลิตที่สนับสนุน
- 3.1) พันธุ์พืช ได้แก่ ไผ่/มะพร้าว/ไม้ยืนต้น..... ต้น และต้นผู้ปลูก..... ของ พ่อแม่พันธุ์หม่อน..... พ่อแม่
- 3.2) พันธุ์สัตว์ปีก (ไก่ เป็ด)..... ตัว อาหารสัตว์..... กิโลกรัม
- 3.3) พันธุ์ปลา..... ตัว อาหารปลา..... กิโลกรัม
- 3.4) วัสดุอุปกรณ์ในการผลิตน้ำหมักชีวภาพ..... ชุด/ถัง
- 3.5) อื่นๆ.....
- ② ไม่มี เนื่องจาก.....

**ส่วนที่ 3 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการดำเนินงานโครงการ**

ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงานโครงการ	ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง/พัฒนาโครงการ
1)	1)
2)	2)
3)	3)

	<b>แบบที่ 3 สัมภาษณ์ปราชญ์เกษตร/เกษตรกรต้นแบบ/ประธาน ศพก.</b> <b>โครงการส่งเสริมเกษตรกรรุ่นใหม่</b>
ผู้ให้สัมภาษณ์ (นาย/นาง/น.ส.) .....	บ้านเลขที่ .....
อำเภอ .....	จังหวัด .....
ผู้สัมภาษณ์ .....	วันที่สัมภาษณ์ .....
คำชี้แจง: โปรดกรอกข้อมูลในช่องว่างที่กำหนด <input checked="" type="checkbox"/> ตามตัวเลือกที่กำหนด	
ส่วนที่ 1 ข้อมูลผลการดำเนินงาน ปี 2564	
ส่วนที่ 2 การประเมินผลเกษตรกรกลุ่ม A ปี 2560	
ส่วนที่ 3 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการดำเนินงานโครงการ	

**ส่วนที่ 1 การติดตามความก้าวหน้าโครงการ ปีงบประมาณ 2564**

- 1.1 ท่านมีตำแหน่งใดในการเป็นผู้นำเกษตรกร  1) ปราชญ์เกษตร  2) เกษตรกรต้นแบบ  3) ประธาน ศพก.
- 1.2 ท่านมีส่วนร่วมเป็นปราชญ์เกษตร/เกษตรกรต้นแบบ/ประธาน ศพก./จุดเรียนรู้ในปีใด  1) ปี 2560  2) ปี 2561  3) ปี 2562
- 1.3 ท่านได้รับการติดต่อและประเมินผลเป็นจุดเรียนรู้ของโครงการฯ ปี 2564 จากเจ้าหน้าที่หรือไม่  
 1) ได้รับ  2) ไม่ได้รับการติดต่อ เนื่องจาก.....
- 1.4 จุดเรียนรู้ของท่านมีเกษตรกรสมาชิก จำนวน..... ราย
- 1.5 ท่านคิดว่าจำนวนเกษตรกรที่ได้รับการอบรมช่วยให้พัฒนาศักยภาพมีความเหมาะสมหรือไม่  
 1) เหมาะสมแล้ว  2) ไม่เหมาะสม เพราะ.....จำนวนที่เหมาะสมควรเป็น..... ราย
- 1.6 ท่านทราบภารกิจของปราชญ์เกษตร/เกษตรกรต้นแบบ/ประธาน ศพก. ในการเป็นตัวช่วยสนับสนุนการดำเนินการโครงการหรือไม่  
 1) ทราบทั้งหมด  2) ทราบบางส่วน  3) ไม่ทราบ เนื่องจาก.....

ภาคี คือ (1) สร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรปรับตัวเป็นวิถีทำเกษตรกรรมปลอดภัย เพื่อไว้ระมัดระวังสิ่งจากข้างใน  
(2) ติดตามเยี่ยมเยือน ให้คำแนะนำช่วยเหลือ เป็นที่ปรึกษาแก่เกษตรกร

- 1.7 เปลี่ยนตัวอย่าง หรือจุดเรียนรู้ เพื่อเป็นต้นแบบให้เกษตรกรได้ศึกษาและนำไปปรับใช้ของทำมีการดำเนินงานในตำบลใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)  
 1) การปลูกพืช  2) การเลี้ยงสัตว์  3) การเลี้ยงสัตว์น้ำ  4) การลดต้นทุน /ลดรายจ่าย  
 5) เพิ่มผลผลิต  6) เพิ่มมูลค่า  7) พัฒนาด้านการตลาด  8) อื่นๆ ระบุ.....
- 1.8 ท่านได้ดำเนินการกิจกรรมของกลุ่มอย่างไรบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)  
 1) ประชุมสมาชิกกลุ่ม  1.1) ดำเนินการแล้ว ..... ครั้ง  1.2) ยังไม่ได้ดำเนินการ เพราะ.....  
 2) คัดเลือกประธานและสมาชิก  2.1) ดำเนินการแล้ว .....  2.2) ยังไม่ได้ดำเนินการ เพราะ.....  
 3) จัดทำแผนการดำเนินงานของกลุ่ม  3.1) ดำเนินการแล้ว .....  3.2) ยังไม่ได้ดำเนินการ เพราะ.....  
 4) จัดตั้งกองทุนกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่  4.1) ดำเนินการแล้ว .....  4.2) ยังไม่ได้ดำเนินการ เพราะ.....  
 5) ศึกษาดูงาน  5.1) ดำเนินการแล้ว .....  5.2) ยังไม่ได้ดำเนินการ เพราะ.....
- 1.9 การเข้าร่วมกิจกรรมโครงการฯ ปี 2564
- 1) การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้  
 1.1) เข้าร่วม จำนวน.....ครั้ง  1.2) ไม่ได้เข้าร่วม เนื่องจาก.....
- 2) การอบรมถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเกษตรกร/กลุ่มเกษตรกร  
 2.1) เข้าร่วม ถ่ายทอดองค์ความรู้ในด้านใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)  
 (1) ด้านจิตอาสาสืบสานปณิธานพ่อ  (2) ด้านการรวมกลุ่ม  (3) ด้านการแปรรูปสินค้าเกษตรเพื่อเพิ่มรายได้  
 (4) ด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร  (5) องค์ความรู้ด้านพืช  (6) องค์ความรู้ด้านปศุสัตว์  
 (7) องค์ความรู้ด้านประมง  (8) องค์ความรู้ด้านการปรับปรุงดิน  (9) การจัดทำแผนรายบุคคล  
 (10) การวิเคราะห์บัญชีครัวเรือน  (11) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง  (12) พัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่ม  
 (13) พัฒนาด้านการตลาด  (14) การเพิ่มผลผลิต  (15) การเพิ่มมูลค่า  
 (16) อื่นๆ ระบุ.....  (17) อื่นๆ ระบุ.....  
 2.2) ไม่ได้เข้าร่วม เนื่องจาก.....
- 1.10 ท่านได้มีการติดตาม เยี่ยมเยือนเกษตรกรภายในกลุ่มที่รับผิดชอบหรือไม่  
 1) ดำเนินการแล้ว.....ราย จากเป้าหมาย.....ราย โดยติดตามเยี่ยมเยือนเฉลี่ย.....ครั้ง/ราย (ตามต่อข้อ 1.11)  
 2) ไม่ได้ดำเนินการ เนื่องจาก..... (ตามต่อข้อ 1.12)

- 1.11 การติดตาม เยี่ยมเยียนเกษตรกร ท่านได้ให้คำแนะนำ/ให้คำปรึกษาในเรื่องใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- 1) ด้านจิตอาสาสืบสานปณิธานพ่อ  2) ด้านการรวมกลุ่ม  3) ด้านการแปรรูปสินค้าเกษตรเพื่อเพิ่มรายได้
- 4) ด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร  5) องค์ความรู้ด้านพืช  6) องค์ความรู้ด้านปศุสัตว์
- 7) องค์ความรู้ด้านปวงจรมัง  8) องค์ความรู้ด้านการปรับปรุงดิน  9) การจัดทำแผนรายบุคคล
- 10) การวิเคราะห์บัญชีครัวเรือน  11) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง  12) พัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่ม
- 13) พัฒนาด้านการตลาด  14) การเพิ่มผลผลิต  15) การเพิ่มมูลค่า
- 16) อื่นๆ ระบุ.....  17) อื่นๆ ระบุ.....
- 1.12 ท่านคิดว่าเกษตรกรที่ท่านรับผิดชอบสามารถเป็นเกษตรกรตัวอย่าง และขยายผลไปสู่เกษตรกรรายอื่นได้หรือไม่
- 1) ได้ ร้อยละ.....  2) ไม่ได้ เนื่องจาก.....
- 3) ไม่ทราบข้อมูล เนื่องจาก.....
- 1.13 การดำเนินงานโครงการในระยะต่อไปท่านร่วมในการช่วยสนับสนุนโครงการหรือไม่
- 1) ร่วมสนับสนุนโครงการ  2) ไม่ร่วมสนับสนุนโครงการ เนื่องจาก.....
- 1.14 ความพึงพอใจต่อองค์การดำเนินงานโครงการ (โปรดระบุระดับความพึงพอใจ ระดับ 1 - 5 โดย ระดับ 1 = น้อยที่สุด และ 5 = มากที่สุด)

ประเด็นคำถาม	ระดับความพึงพอใจ	ระบุเหตุผล.....
1) การชี้แจงโครงการ/การประชุมสัมมนาโครงการ		
2) การรับสมัครการคัดเลือกเกษตรกร/การประเมินศักยภาพเกษตรกร		
3) การสนับสนุนปัจจัยการผลิต		
4) การรวมกลุ่ม		
5) การจัดเวทีเสวนา/การแลกเปลี่ยนเรียนรู้		
6) การถ่ายทอดองค์ความรู้/เทคโนโลยี		
7) ความพร้อมของแหล่งจำหน่ายผลผลิต		
8) การเชื่อมโยงตลาด		
9) การประสานงานของเจ้าหน้าที่ในการดำเนินงานโครงการ		
10) การติดตามเยี่ยมเยียนของหน่วยงาน		
11) การให้คำแนะนำของปราชญ์เกษตร / เกษตรกรต้นแบบ/ ประธานสหค.		

## ส่วนที่ 2 การประเมินผลเกษตรกรกลุ่ม A ปี 2560

- 2.1 ปัจจุบันท่านดำเนินการติดตาม เยี่ยมเยียนเกษตรกร กลุ่ม A ที่เข้าร่วมโครงการ ปี 2560 ที่รับผิดชอบหรือไม่
- 1) ติดตาม จำนวน.....ราย โดยติดตามเยี่ยมเยียน เฉลี่ย.....ครั้ง/ราย (ถามต่อข้อ 2.2)
- 2) ไม่มีการติดตาม เนื่องจาก..... (ถามต่อข้อ 2.4)
- 2.2 การติดตามเยี่ยมเยียนเกษตรกรกลุ่ม A ปี 2560 ท่านได้ให้คำแนะนำ/ให้คำปรึกษาในเรื่องใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- 1) ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง  2) การทำเกษตรทฤษฎีใหม่  3) การปลูกพืช  4) การเลี้ยงสัตว์
- 5) การทำบัญชีครัวเรือน/บัญชีฟาร์ม  6) การจัดการฟาร์ม  7) การทำปุ๋ย/การปรับปรุงบำรุงดิน
- 8) การลดต้นทุนการผลิต/ลดรายจ่าย  9) การสร้างผลผลิต/หารายได้  10) การรวมกลุ่ม  11) อื่น ๆ (ระบุ).....
- 2.3 เกษตรกรกลุ่ม A ที่เข้าร่วมโครงการ ปี 2560 ได้นำคำแนะนำของท่านไปใช้/ปรับใช้ในทางการเกษตรหรือไม่
- 1) นำไปใช้ทั้งหมด ร้อยละ..... เรื่องที่นำไปใช้ ได้แก่.....
- 2) นำไปใช้บางส่วน ร้อยละ..... เรื่องที่นำไปใช้ ได้แก่.....
- 3) ไม่ได้นำไปใช้ ร้อยละ..... เนื่องจาก.....
- 4) ไม่ทราบข้อมูล
- 2.4 การส่งเสริมองค์ความรู้เชิงปฏิบัติการแก่เกษตรกร
- 1) ท่านมีการจัดอบรมการปรับแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่แก่เกษตรกรกลุ่ม A ปี 2560 เพิ่มขึ้นหรือไม่
- 1.1) มี เป็นเกษตรกรในโครงการ ปี 2560 เข้าร่วมอบรม จำนวน.....ราย เป็นเกษตรกรกลุ่ม A จำนวน.....ราย
- 1.2) ไม่มีเนื่องจาก.....
- 2) มีเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการในปี 2560 เข้าศึกษาฐานเกษตรทฤษฎีใหม่ในแปลงของท่านหรือไม่
- 2.1) มี จำนวน.....ราย เป็นเกษตรกรกลุ่ม A จำนวน.....ราย
- 2.2) ไม่มี เนื่องจาก.....



3) ท่านคิดว่าเกษตรกร กลุ่ม A ยังขาดองค์ความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ เรื่องใดบ้าง

---



---

2.5 ปัจจุบันท่านมีการสนับสนุนปัจจัยการผลิตให้แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการในปี 2560 เพิ่มขึ้นหรือไม่

- 1) มี เป็นเกษตรกรกลุ่ม A จำนวน..... ราย กลุ่มเกษตรกรอื่น ๆ จำนวน..... ราย/กลุ่ม (ตามข้อ 2.6)  
 2) ไม่มี เนื่องจาก..... (ตามข้อ 2.8)

2.6 ปัจจัยการผลิตที่สนับสนุนให้แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการในปี 2560 (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- 1) พันธุ์พืช ได้แก่ ไม้ผล/ไม้ยืนต้น..... ต้น และพันธุ์ผัก..... ของ ท้องถิ่น/ชุมชน..... ท้อง  
 2) พันธุ์สัตว์ปีกไม่ เป็ด..... ตัว อาหารสัตว์..... กิโลกรัม  
 3) พันธุ์ปลา..... ตัว อาหารปลา..... กิโลกรัม  
 4) วัสดุอุปกรณ์การผลิตน้ำจืดชีวภาพ..... ชุด/ถัง  
 5) อื่นๆ (ระบุ).....

2.7 ท่านคิดว่าควรระดมสนับสนุนปัจจัยการผลิตเบื้องต้นให้แก่เกษตรกร กลุ่ม A ในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่หรือไม่

- 1) ควรสนับสนุน กลุ่มที่ควรสนับสนุน ระบุ.....  
ปัจจัยที่ควรสนับสนุน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) ① พันธุ์พืช ② ไม้ผล ③ พันธุ์ผัก ④ สัตว์ปีก ⑤ ปลา ⑥ พันธุ์หม่อน  
⑦ อาหารสัตว์ ⑧ วัสดุอุปกรณ์/เวชภัณฑ์ ⑨ อื่น ๆ ระบุ.....  
 2) ไม่ควรสนับสนุน เนื่องจาก.....

2.8. ท่านคิดว่าเกษตรกรกลุ่ม A สามารถเป็นเกษตรกรตัวอย่าง/ต้นแบบ เพื่อขยายผลไปสู่เกษตรกรรายอื่นได้หรือไม่

- 1) ได้ ร้อยละ.....  2) ไม่ได้ เนื่องจาก.....  
 3) ไม่ทราบข้อมูล เนื่องจาก.....

**ส่วนที่ 3 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการดำเนินงานโครงการ**

ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงานโครงการ	ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง/พัฒนาโครงการ
1)	1)
2)	2)
3)	3)

ศูนย์ประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

โทรศัพท์ 0-2579-8267

E-mail: rdpc8572@gmail.com



แบบที่ 4 แบบสัมภาษณ์เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ  
โครงการส่งเสริมเกษตรกรทฤษฎีใหม่ (5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง) ปี 2560 กรณีศึกษา : เกษตรกรกลุ่ม A

เลขที่   

คำชี้แจง : กรอกข้อมูลในช่องว่างหรือทำเครื่องหมาย ✓ ตามตัวเลือกที่กำหนด

**ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรตัวอย่าง**

- 1.1 ผู้ให้ข้อมูล  นาย  นาง  น.ส. ชื่อ-สกุล..... 1.2 เลขประจำตัวประชาชน  -  -  -  -
- 1.3 อายุ.....ปี 1.4 เพศ..... (หญิง = 1, ชาย = 2) 1.5 บ้านเลขที่..... หมู่ที่..... ชื่อหมู่บ้าน..... ตำบล..... อำเภอ.....  
จังหวัด..... รหัสไปรษณีย์  โทร.....
- 1.6 ระดับการศึกษา (เลือกตอบเพียง 1 ข้อ)  1. สูงกว่าปริญญาตรี  2. ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า  3. ปวส./อนุปริญญา  4. ปวช.  
 5. มัธยมศึกษาตอนปลาย  6. มัธยมศึกษาตอนต้น  7. ประถมศึกษา  8. ไม่ได้ศึกษา
- 1.7 ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพเกษตรกร จำนวน.....ปี (เริ่มนับตั้งแต่ยึดเป็นอาชีพหลักหรืออาชีพรอง ตามข้อที่ 1.8)
- 1.8 ลักษณะการประกอบอาชีพ (1) อาชีพหลัก  1. ประกอบอาชีพเกษตรกร  2. รับเงินเดือนประจำ  3. รับจ้างทางการเกษตร  4. ประกอบธุรกิจการค้า  5. รับจ้างทั่วไป  6. อื่นๆ(ระบุ).....  
(2) อาชีพรอง  1. ประกอบอาชีพเกษตรกร  2. รับเงินเดือนประจำ  3. รับจ้างทางการเกษตร  4. ประกอบธุรกิจการค้า  5. รับจ้างทั่วไป  6. อื่นๆ(ระบุ).....  
 7. ไม่มีอาชีพรอง
- 1.9 การเป็นสมาชิกองค์กร/กลุ่ม (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)  
 1. สหกรณ์ภาคการเกษตร  2. สหกรณ์นอกภาคการเกษตร  3. กลุ่มเกษตรกร  4. กลุ่มส่งเสริมอาชีพการเกษตร  
 5. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร  6. กลุ่มยุวเกษตรกร  7. วิสาหกิจชุมชน/เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน  
 8. สมาคม/สหพันธ์  9. อาสาสมัครเกษตรกร  10. กลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน  
 11. ธกส./สกต.  12. เครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่  13. อื่น ๆ.....
- 1.10 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน.....คน 1) จำนวนแรงงานในครัวเรือน.....คน (จำนวนแรงงานในครัวเรือน คือ สมาชิกที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป)  
1.1) จำนวนแรงงานในการเกษตร.....คน 1.2) จำนวนแรงงานนอกการเกษตร.....คน
- 1.11 ปัญหาที่ประสบในการทำเกษตรในรอบปีที่ผ่านมา จนถึงวันสำรวจ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)  
 1. ด้านเงินทุน  2. ด้านแรงงาน  3. ด้านเทคโนโลยีการผลิต  4. ด้านตลาด  
 5. ภัยพิบัติ.....  6. ด้านองค์ความรู้  7. โรคระบาด.....  8. ปัจจัยการผลิต  
 9. ที่ดินทำกิน  10. อื่น ๆ.....
- 1.12 อัตราค่าจ้างทั่วไป (ในพื้นที่/ท้องถิ่น)  
12.1 ในภาคเกษตร  1. ชาย.....บาท/วัน  2. หญิง.....บาท/วัน  
12.2 นอกภาคเกษตร  1. ชาย.....บาท/วัน  2. หญิง.....บาท/วัน

## 1.13 การถือครองและการใช้ประโยชน์ที่ดิน พื้นที่ถือครองรวม.....ไร่

การถือครองที่ดินของครัวเรือนเกษตรกร										
(3) การถือครองที่ดิน	(4) การใช้ประโยชน์ที่ดิน		แปลงที่	เนื้อที่ถือครอง (ไร่)	การถือครอง ที่ดิน	การใช้ ประโยชน์ที่ดิน	น้ำที่ได้รับ		ปัญหาของ ที่ดิน	
							แหล่งน้ำ	ปริมาณน้ำ (1-2) ฤดูฝน    ฤดูแล้ง		
			(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
1. ของตนเอง (เป็นเจ้าของ ตามเอกสารสิทธิ์, การได้รับ มรดกแต่ยังไม่ได้เปลี่ยนชื่อตาม กฎหมาย) 2. เช่า (เช่าจากผู้อื่น อาจจ่าย เป็นเงินสด/ผลผลิต/อื่นใดก็ได้) 3. ทำฟรี เช่น ที่ป่า, ที่ สาธารณะ เป็นต้น	1. ที่อยู่อาศัย	10. ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์								
	2. นาข้าวขึ้นน้ำ	11. ที่รกร้างว่างเปล่า								
	3. นาชลประทานกลาง	12. ที่ป่าถือครอง								
	4. ที่นาดอน	13. ที่ห้วยหนองคลองบึง (ที่ถือครอง)								
	5. ที่พืชไร่	6. ที่สวนไม้ผล	14. ที่เพาะเลี้ยงประมง							
	6. ที่สวนไม้ผล	7. ที่ไม่อินทรีย์	15. ที่เลี้ยงปศุสัตว์							
	7. ที่ไม่อินทรีย์	8. ที่สวนผัก	16. ที่ทำฟาร์มผสม/ผสมผสาน							
	8. ที่สวนผัก	9. ไม้ดอกไม้ประดับ	17. อื่นๆ (ระบุ)							
	9. ไม้ดอกไม้ประดับ									
<b>(5) แหล่งน้ำ แหล่งน้ำหลักที่ใช้</b>		<b>(6) , (7) ปริมาณน้ำ</b>								
1. ไม่มีแหล่งน้ำ / น้ำฝน		1. เพียงพอ								
2. บ่อน้ำตื้น ของตนเอง		2. ไม่เพียงพอ								
3. บ่อบาดาล ของตนเอง		<b>(8) ปัญหาของที่ดิน</b>								
4. สระน้ำ ของตนเอง		1. ไม่มีปัญหา								
5. น้ำชลประทาน		2. ดินเค็ม								
6. แหล่งน้ำสาธารณะ เช่น แม่น้ำ, ลำคลอง, ห้วย หนอง, บึง, อ่างเก็บน้ำ, เหมือง, ฝาย เป็นต้น		3. ดินเปรี้ยว								
		4. ดินปนทรายจัด								
		5. ถูกรัง/หिनกรวด								
		6. ดินพยุ								
		7. พื้นที่ลาดเทสูง								
		8. อื่นๆ (ระบุ)								

ส่วนที่ 2 ข้อมูลการเข้าร่วมส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ (5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ความในหลวง) ปี 2560 ของเกษตรกรกลุ่ม A

2.1 พื้นที่การเกษตรที่เข้าร่วมโครงการ\* ไร่.....งาน.....ตร.ว.แบ่งเป็น ① ของตนเอง ไร่.....งาน.....ตร.ว. ② เช่า ไร่.....งาน.....ตร.ว. ③ ทำฟรี ไร่.....งาน.....ตร.ว.

2.2 ประเภทเอกสารสิทธิ์ของพื้นที่เข้าร่วมโครงการ ① ส.ป.ก.4-01 ② โฉนด ③ นส.2 ④ นส.3 ⑤ นส.4 ⑥ นส.5 ⑦ อื่นๆ (ระบุ).....

2.3 ลักษณะการใช้พื้นที่การเกษตรในพื้นที่เข้าร่วมโครงการของเกษตรกรกลุ่ม A ปี 2560 (ข้อมูลระหว่าง 1 ม.ค.63 - 31 ธ.ค.63)

รายการ	กิจกรรมในพื้นที่เข้าร่วมโครงการ	การเปลี่ยนแปลง
1. พื้นที่ว่างเปล่า/พื้นที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์	* ① มี รวม.....ไร่.....งาน.....ตร.ว. ② ไม่มี	① ไม่เปลี่ยนแปลง ② เปลี่ยนแปลง <input type="checkbox"/> 1) เท่าเดิม <input type="checkbox"/> 2) เพิ่มขึ้น <input type="checkbox"/> 3) ลดลง
2. พื้นที่แหล่งน้ำที่ใช้ทำการเกษตรในพื้นที่โครงการ	* ① มีแหล่งน้ำรวม.....ไร่.....งาน.....ตร.ว. ประเภทแหล่งน้ำในพื้นที่โครงการ ① บ่อของตนเอง.....บ่อ/สระ ② บ่อขุดโดยทต./ส.ป.ก./กลก.....บ่อ ③ แหล่งน้ำธรรมชาติ.....แห่ง ④ แหล่งน้ำชลประทาน.....แห่ง ⑤ บ่อบาดาล.....บ่อ ⑥ อื่น ๆ (ระบุ).....จำนวน.....แห่ง ② ไม่มีแหล่งน้ำ เนื่องจาก.....	① ไม่เปลี่ยนแปลง ② เปลี่ยนแปลง <input type="checkbox"/> 1) เท่าเดิม <input type="checkbox"/> 2) เพิ่มขึ้น <input type="checkbox"/> 3) ลดลง
3. การมีนาข้าวของครัวเรือนเกษตรกร	① มีนาข้าวรวม.....ไร่.....งาน.....ตร.ว. * <input type="checkbox"/> 1) นาข้าวในพื้นที่โครงการ.....ไร่.....งาน.....ตร.ว. <input type="checkbox"/> 2) นาข้าวนอกพื้นที่โครงการ.....ไร่.....งาน.....ตร.ว. ② ไม่มีนาข้าว	① ไม่เปลี่ยนแปลง ② เปลี่ยนแปลง <input type="checkbox"/> 1) เท่าเดิม <input type="checkbox"/> 2) เพิ่มขึ้น <input type="checkbox"/> 3) ลดลง ความเพียงพอของนาข้าวในการบริโภค ① เพียงพอทั้งปี ② ไม่เพียงพอทั้งปี
4. การปลูกพืชในพื้นที่โครงการ (ระบุ) พืชไร่..... พืชสวนไม้ผล/ไม้ยืนต้น..... พืชผักสมุนไพร..... ไม้ดอก/ไม้ประดับ.....	① ปลูกพืช.....ชนิด * <input type="checkbox"/> 1) เนื้อที่.....ไร่.....งาน.....ตร.ว. <input type="checkbox"/> 2) พื้นที่หลังนา เนื้อที่.....ไร่.....งาน.....ตร.ว. <input type="checkbox"/> 3) พื้นที่ร่วมกับ ขอบบ่อ พื้นที่นา ที่อยู่อาศัย พื้นที่ว่างเปล่า ② ไม่ได้ปลูกพืช เนื่องจาก.....	① ไม่เปลี่ยนแปลง ② เปลี่ยนแปลง <input type="checkbox"/> 1) เท่าเดิม <input type="checkbox"/> 2) เพิ่มขึ้น <input type="checkbox"/> 3) ลดลง ความเพียงพอของพืชผักในการบริโภค ① เพียงพอทั้งปี ② ไม่เพียงพอทั้งปี

รายการ	กิจกรรมในพื้นที่เข้าร่วมโครงการ	การเปลี่ยนแปลง
5. การ <u>เลี้ยงปลุสดีว์</u> ในพื้นที่โครงการ (ระบุ) <input type="checkbox"/> โถ..... <input type="checkbox"/> เป็ด..... <input type="checkbox"/> หมู <input type="checkbox"/> วัว	① เลี้ยงปลุสดีว์.....ชนิด * <input type="checkbox"/> 1) เนื้อที่.....ไร่.....งาน.....ตร.ว. <input type="checkbox"/> 2) ใช้พื้นที่ร่วมกับที่อยู่อาศัย (3.7) ② ไม่ได้เลี้ยง เนื่องจาก.....	① ไม่เปลี่ยนแปลง ② เปลี่ยนแปลง <input type="checkbox"/> 1) เท่าเดิม <input type="checkbox"/> 2) เพิ่มขึ้น <input type="checkbox"/> 3) ลดลง ความเพียงพอของปลุสดีว์ ① เพียงพอทั้งปี ② <u>ไม่</u> เพียงพอทั้งปี
6. การ <u>เลี้ยงสัตว์น้ำ</u> ในพื้นที่โครงการ (ระบุ) <input type="checkbox"/> ปลา..... <input type="checkbox"/> กบ.....	① เลี้ยงสัตว์น้ำ.....ชนิด * <input type="checkbox"/> 1) เนื้อที่.....ไร่.....งาน.....ตร.ว. <input type="checkbox"/> 2) ใช้พื้นที่ร่วมกับ บ่อในโครงการ ที่อยู่อาศัย ② ไม่ได้เลี้ยง เนื่องจาก.....	① ไม่เปลี่ยนแปลง ② เปลี่ยนแปลง <input type="checkbox"/> 1) เท่าเดิม <input type="checkbox"/> 2) เพิ่มขึ้น <input type="checkbox"/> 3) ลดลง ความเพียงพอของ <u>สัตว์น้ำ</u> ① เพียงพอทั้งปี ② <u>ไม่</u> เพียงพอทั้งปี
7. การ <u>มีที่อยู่อาศัย/ที่พักชั่วคราว</u> ในพื้นที่โครงการ	*① มีที่อยู่อาศัย พื้นที่.....ไร่.....งาน.....ตร.ว. *② มีที่พักชั่วคราว พื้นที่.....ไร่.....งาน.....ตร.ว. ③ มีพื้นที่ร่วมกับ ขอบบ่อ พื้นที่นา ④ ไม่มี	
8. การแบ่งพื้นที่ใน <u>พื้นที่เข้าร่วมโครงการ</u> ตามองค์ประกอบเกษตรทฤษฎีใหม่ (4 องค์ประกอบ)	① แหล่งน้ำ ② นาข้าว ③ ปลูกพืช ④ ที่อยู่อาศัย/เลี้ยงสัตว์	
9. รวมพื้นที่ทำกิจกรรมใน <u>พื้นที่เข้าร่วมโครงการ</u>	จำนวน .....ไร่.....งาน.....ตร.ว.	

หมายเหตุ - ข้อ 9 คือ ผลรวมพื้นที่ข้อ 1 + 2 + 3 (เฉพาะนาข้าวในพื้นที่โครงการ)+ 4 + 5 + 6 + 7 หรือเฉพาะข้อที่มีเครื่องหมาย \*

- ข้อ 9 จะต้องเท่ากับพื้นที่ข้อ 1

ส่วนที่ 3 ค่าใช้จ่ายในการผลิตทางการเกษตร และมูลค่าผลผลิตในพื้นที่เข้าร่วมโครงการ

3.1 ค่าใช้จ่ายในการผลิตทางการเกษตรในพื้นที่เข้าร่วมโครงการ (1 ม.ค. 63 - 30 ธ.ค. 63)

ชนิดพืช	จำนวน (ไร่)	ต้นทุนการผลิตในพื้นที่โครงการ										
		ค่าพันธุ์		ปุ๋ย/ยา/ อาหารสัตว์		แรงงาน (ปลูก,ดูแล,เกี่ยว)		น้ำมัน/ไฟฟ้า	อื่นๆ (ระบุ)		รวมต้นทุนทั้งหมด	
		เงินสด (บาท)	ตนเอง (บาท)	เงินสด (บาท)	ตนเอง (บาท)	เงินสด (บาท)	ตนเอง (บาท)	เงินสด (บาท)	เงินสด (บาท)	ตนเอง (บาท)	เงินสด (บาท)	ตนเอง (บาท)
<b>1. ข้าว</b>												
1)												
2)												
<b>2. พืชไร่</b>												
1)												
2)												
3)												
<b>3. ไม้ผล/ยืนต้น</b>												
1)												
2)												
3)												
4)												
<b>4. พืชผัก</b>												
1)												
2)												
3)												
4)												
<b>5. ปศุสัตว์</b>												
1)												
2)												
3)												
4)												
<b>6. ประมง</b>												
1)												
2)												
<b>7. อื่นๆ</b>												
1)												

## 3.2 มูลค่าผลผลิตทางการเกษตรในพื้นที่เข้าร่วมโครงการ (1 ม.ค. 63 - 30 ธ.ค. 63)

ชนิดพืช	จำนวน (ไร่)	มูลค่าผลผลิตการเกษตร			การจำแนกผลผลิต					
		ปริมาณ (กก.)	ราคา (บาท/กก.)	มูลค่ารวม (บาท)	จำหน่าย มูลค่า (บาท)	บริโภค มูลค่า (บาท)	แจก/ให้ฟรีผู้อื่น มูลค่า (บาท)	เก็บไว้ทำพันธุ์ มูลค่า (บาท)	การแปรรูป มูลค่า (บาท)	รวมผลผลิตทั้งหมด มูลค่า (บาท)
<b>1. ข้าว</b>										
1)										
2)										
<b>2. พืชไร่</b>										
1)										
2)										
3)										
<b>3. ไม้ผล/ยืนต้น</b>										
1)										
2)										
3)										
4)										
<b>4. พืชผัก</b>										
1)										
2)										
3)										
4)										
<b>5. ปศุสัตว์</b>										
1)										
2)										
3)										
4)										
<b>6. ประมง</b>										
1)										
2)										
<b>7. อื่นๆ</b>										
1)										

3.3 ช่องทางการจำหน่ายผลผลิตของเกษตรกรกระจายไปยังช่องทางใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

① ตลาดท้องถิ่น/ชุมชน ② ตลาดที่หน่วยงานจัดหา/ประสานงาน ③ สหกรณ์ ④ กลุ่มเกษตรกร ⑤ ตลาดประชารัฐ ⑥ สถานีบริการน้ำมัน ⑦ อื่น ๆ .....

3.1 สถานที่จำหน่ายรองรับผลผลิตของท่านได้เพียงพหรือไม่ ① เพียงพอ ② ไม่เพียงพอ เนื่องจาก .....

**ส่วนที่ 4** ด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่เข้าร่วมโครงการ

4.1 แปลงของเกษตรกรมีการกักตุนของกิจกรรมหรือไม่ ① มี (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) ② ไม่มี เพราะ .....

① พืช-พืช  1.1 ใช้ฟางไปคลุมไม่ผล  1.2 ใช้ฟางไปคลุมแปลงผัก  1.3 ใช้ฟางไปเพาะเห็ด  1.4 ปลูกพืชผักในสวนยาง.....  1.5 ปลูกไม้ผลกับสมุนไพร.....

1.6 ปลูกไม้ผลในสวนยาง.....  1.7 ปลูกไม้ผลกับไม้ยืนต้น .....  1.8 ปลูกไม้หลายระดับ .....  1.9 อื่นๆ.....

② พืช- ปุ๋ยสัตว์  2.1 มูลโค/กระบือ/ทำปุ๋ย (ใส่มาข้าว/ใสไม่ผล/พืชผัก)  2.2 มูลโค/กระบือ/ทำเชื้อเพลิง  2.3 มูลสุกรทำปุ๋ย(ใส่มาข้าว/ใสไม่ผล/พืชผัก)  2.4 มูลสุกรทำเชื้อเพลิง

2.5 มูลเปิด/ไก่/ทำปุ๋ย (ใส่มาข้าว/ใสไม่ผล/พืชผัก)  2.6 มูลเปิด/ไก่ ทำเชื้อเพลิง  2.7 มูลแพะ/แกะ ทำปุ๋ย  2.8 มูลแพะ/แกะ ทำเชื้อเพลิง

2.9 ใช้ผลผลิตจากกล้วยเป็นอาหารสัตว์  2.10 เปลือกข้าวโพดเป็นอาหารสัตว์  2.11 ใบมันสำปะหลัง/มันสำปะหลังเป็นอาหารสัตว์  2.12 ใช้ฟาง/ข้าวเปลือกเป็นอาหารสัตว์

2.13 ใช้พืชผักเป็นอาหารสัตว์  2.14 อื่นๆ.....

③ พืช- สัตว์น้ำ  3.1 เลี้ยงปลาในนาข้าว  3.2 การเลี้ยงเบ็ดในนาข้าว  3.3 ใช้ฟางข้าวเปลือกเป็นอาหารปลา  3.4 ใช้พืชผักเป็นอาหารปลา  3.5 อื่นๆ.....

④ ปุ๋ยสัตว์ - สัตว์น้ำ  4.1 เลี้ยงสุกรกับปลา  4.2 เลี้ยงไก่กับปลา  4.3 เลี้ยงเบ็ดกับปลา  4.4 อื่นๆ.....

4.2 ท่านมีการนำวัสดุเหลือใช้มาทำปุ๋ย/น้ำหมักชีวภาพหรือไม่ ① มี ได้แก่..... ② ไม่มี

4.3 ลักษณะการทำเกษตร ① ทำเกษตรแบบปลอดภัย ② ทำเกษตรแบบใช้สารเคมี ③ ทำเกษตรแบบปลอดภัยร่วมกับการใช้สารเคมี

**ส่วนที่ 5** ค่าใช้จ่ายนอกการเกษตรของเกษตรกร

5.1 รายจ่ายอื่น ๆ ของครัวเรือนเกษตรกร

รายการ	ก่อนเข้าร่วมโครงการ (1 ต.ค. 61 - 30 ก.ย. 62) จำนวนเงิน (บาท/เดือน)	หลังเข้าร่วมโครงการ (1 ต.ค. 62 - 30 ก.ย. 63) จำนวนเงิน (บาท/เดือน)	การเปลี่ยนแปลง	ร้อยละ เพิ่ม/ลด
1. ค่าเครื่องตัดที่มีมีแอลกอฮอล์ (น้ำอัดลม ซา กาแฟ ฯลฯ)			① เท่าเดิม ② เพิ่มขึ้น ③ ลดลง	
2. ค่าเครื่องตัดที่มีแอลกอฮอล์ (เหล้า เบียร์ ไวน์ ฯลฯ)			① เท่าเดิม ② เพิ่มขึ้น ③ ลดลง	
3. ค่ายาสูบ (บุหรี่ยาเส้น หมาก พลุ ฯลฯ)			① เท่าเดิม ② เพิ่มขึ้น ③ ลดลง	
4. ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงโชค (ลอตเตอรี่/หวย/การพนัน)			① เท่าเดิม ② เพิ่มขึ้น ③ ลดลง	
5. ค่าใช้จ่ายในการบันเทิง มหรสพต่างๆ			① เท่าเดิม ② เพิ่มขึ้น ③ ลดลง	
6. ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล			① เท่าเดิม ② เพิ่มขึ้น ③ ลดลง	
7. อื่น ๆ (ระบุ)			① เท่าเดิม ② เพิ่มขึ้น ③ ลดลง	



**ส่วนที่ 6** หนี้สิน เงินออม

6.1 ปัจจุบันครัวเรือนของท่านมีหนี้สินหรือไม่ ① มี จำนวน.....บาท 1) ภาคการเกษตร ..... บาท/ปี 2) นอกภาคการเกษตร ..... บาท/ปี

② ไม่มี

6.2 หลังจากเข้าร่วมโครงการเกษตรกรทำเกษตรทฤษฎีใหม่แล้ว (ณ 31 ธ.ค. 63) การลงทุนทำกิจกรรมในพื้นที่โครงการ รายได้ที่ได้รับจากผลผลิตในโครงการ และรายจ่ายที่ลดลงจากการบริโภคผลผลิตของตนเอง

1) มีผลทำให้หนี้สินของครัวเรือนเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่

① เปลี่ยนแปลง  (1) หนี้สินเพิ่มขึ้น.....บาท/ปี เนื่องจาก.....  (2) หนี้สินลดลง.....บาท/ปี เนื่องจาก.....

② ไม่เปลี่ยนแปลง เนื่องจาก.....

2) มีผลต่อความสามารถในการชำระหนี้สินของครัวเรือนหรือไม่ (ความตรงเวลา/มีเงินที่ชำระหนี้สินมากขึ้น)

① เปลี่ยนแปลง  (1) สามารถชำระได้ตรงตามเวลา  (2) สามารถมีเงินชำระหนี้สินได้มากขึ้น  (3) อื่น ๆ (ระบุ) .....

② ไม่เปลี่ยนแปลง เนื่องจาก.....

6.3 ปัจจุบันครัวเรือนของท่านมีเงินออมหรือไม่ ① มี ② ไม่มี

6.4 หลังจากเข้าร่วมโครงการเกษตรกรทำเกษตรทฤษฎีใหม่แล้ว (ณ 31 ธ.ค. 63) การลงทุนทำกิจกรรมในพื้นที่โครงการ รายได้ที่ได้รับจากผลผลิตในโครงการ และรายจ่ายที่ลดลงจากการบริโภคผลผลิตของตนเอง

ทำให้จำนวนเงินออมของครัวเรือนเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่

① เปลี่ยนแปลง คือ  (1) จำนวนเงินออมเพิ่มขึ้น.....บาท /ปี เนื่องจาก.....  (2) จำนวนเงินออมลดลง.....บาท/ปี เนื่องจาก.....

② ไม่เปลี่ยนแปลง เนื่องจาก.....

**ส่วนที่ 7** การรวมกลุ่มและการเผยแพร่โครงการ

7.1 ปัจจุบันท่านมีการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมหรือไม่

① มี กิจกรรมที่ดำเนินการ  1) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ .....

2) รวมกลุ่มเพื่อผลิตปัจจัยการผลิต เช่น น้ำหมัก/ปุ๋ยอินทรีย์ .....

3) รวมกลุ่มเพื่อการจำหน่ายผลผลิต .....

4) รวมกลุ่มเพื่อการแปรรูปผลผลิต .....

5) สร้างเครือข่ายกลุ่มอาชีพ ขยายกิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจ ด้านเงินทุน การตลาด .....

6) อื่น ๆ.....

② ไม่มี เนื่องจาก .....

7.2 แรงงานคืนถิ่นเพื่อกลับมาทำเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร

1) ก่อนเข้าร่วมโครงการมีสมาชิกในครัวเรือนที่อยู่วัยแรงงาน ..... ราย ① มีงานทำ (1) ทำงานในพื้นที่ ..... ราย (2) ทำงานนอกพื้นที่ ..... ราย

② ไม่มีงานทำ.....ราย

2) หลังเข้าร่วมโครงการมีสมาชิกในครัวเรือนที่อยู่วัยแรงงาน ..... ราย ① มีงานทำ (1) ทำงานในพื้นที่ ..... ราย (2) ทำงานนอกพื้นที่ ..... ราย

② ไม่มีงานทำ.....ราย

ในกรณีมีแรงงานในครัวเรือนทำงานในพื้นที่เพิ่มขึ้น เนื่องจาก  (1) สมาชิกในครัวเรือนเข้าสู่วัยแรงงาน  (2) สมาชิกในครัวเรือนกลับเข้ามาทำงานในพื้นที่  (3) อื่น ๆ.....

- 7.3 ปัจจุบันมีการเกษตรกรรายอื่น ๆ สนใจ/ให้การยอมรับการทำเกษตรทฤษฎีใหม่เพิ่มขึ้นหรือไม่  
 ① มี ② ไม่มี
- 7.4 ปัจจุบันท่านได้นำปัจจัยการผลิตที่ได้รับการสนับสนุนจากโครงการมาใช้ประโยชน์อยู่หรือไม่  
 ① ใช้ ได้แก่ .....  
 ② ไม่ได้ใช้ เนื่องจาก.....
- 7.5 ตั้งแต่เริ่มโครงการ - ปัจจุบัน ท่านได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิตจากโครงการหรือไม่  
 ① มี ได้แก่ .....  
 ② ไม่มี
- 7.6 ปัจจุบันท่านได้ทำบัญชีครัวเรือนอยู่หรือไม่  
 ① ทำประจำ ② ทำบางครั้ง ③ ไม่ได้ทำ เนื่องจาก.....
- 7.7 ปัจจุบันท่านได้นำองค์ความรู้ที่ได้รับจากการอบรมของโครงการมาปฏิบัติอยู่หรือไม่  
 ① ปฏิบัติ ได้แก่ .....  
 ② ไม่ได้ปฏิบัติ เนื่องจาก.....
- 7.8 ตั้งแต่เริ่มโครงการ - ปัจจุบัน ท่านได้รับการอบรมความรู้เพิ่มเติมจากโครงการหรือไม่  
 ① ได้รับ ได้แก่ .....  
 ② ไม่ได้รับ เนื่องจาก.....
- 7.9 ตั้งแต่เริ่มโครงการ - ปัจจุบัน ท่านได้นำความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ไปเผยแพร่/ขยายผลให้กับเกษตรกรรายอื่นหรือไม่ อย่างไร  
 ① ดำเนินการเผยแพร่/ขยายผลต่อ จำนวน ..... ราย  1) เกษตรกรได้ดำเนินการตามคำแนะนำแล้ว..... ราย เรื่องที่นำไปปฏิบัติ/ปรับใช้.....  
 2) ไม่ทราบ จำนวนผู้ดำเนินการตามคำแนะนำ  
 ② ไม่ได้เผยแพร่/ขยายผลต่อเนื่องจาก.....
- 7.10 องค์ความรู้ที่ต้องการเพิ่มเติมเกี่ยวกับการทำเกษตรทฤษฎีใหม่.....
- 7.11 ท่านได้รับการคัดเลือกเป็นเกษตรกรต้นแบบ/สถานที่ดูงานตัวอย่างหรือไม่ ① ใช่ ② ไม่ใช่
- 7.12 ท่านคิดว่าจะทำเกษตรทฤษฎีใหม่ต่อไปหรือไม่ ① ทำต่อ ② ไม่ทำต่อ เนื่องจาก.....  
 1) ถ้าทำเกษตรทฤษฎีใหม่ทำต่อไปโดย ① ทำตามองค์ประกอบเกษตรทฤษฎีใหม่ (4 องค์ประกอบ แหล่งน้ำ นาข้าว ปุ๋ยคอก ที่อยู่อาศัยเลี้ยงสัตว์ ที่อยู่อาศัย)  
 ② ทำแบบเกษตรผสมผสาน เนื่องจาก.....
- 7.13 ท่านได้มีการศึกษาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการทำเกษตรทฤษฎีใหม่หรือไม่  
 ① มี  1) แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเกษตรกรรายอื่น  2) อบรมการปรับแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่เพิ่มเติม  3) การศึกษาดูงานเกษตรทฤษฎีใหม่ที่ประสบความสำเร็จ  4) ผ่านช่องทางออนไลน์.....  
 5) อื่น ๆ.....  
 ② ไม่มี

**ส่วนที่ 8 ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการทำเกษตรทฤษฎีใหม่**

**8.1 ความพึงพอใจต่อการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ (โปรดระบุระดับความพึงพอใจ ระดับ 1 - 5 โดย ระดับ 1 = น้อยที่สุด และ 5 = มากที่สุด)**

ประเด็น	ระดับความพึงพอใจ (1-5)	ระบุเหตุผล.....
1) ท่านมีความภาคภูมิใจต่อการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ระดับใด		
2) การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านมีรายได้เพิ่มขึ้น		
3) การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านสามารถลดรายจ่ายจากการทำเกษตร		
4) การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านลดรายจ่ายจากการบริโภค		
5) การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านมีรายได้เพียงพอกับการดำรงชีวิต		
6) การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านสามารถพึ่งพาตนเองได้		
7) การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น		
8) การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ทำให้สภาพดิน น้ำ อากาศ ของพื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์เพิ่มขึ้น		

**ส่วนที่ 9 การวัดความรู้ความเข้าใจแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร**

**9.1 การวัดความรู้ความเข้าใจในการฝึกอบรมการปรับแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่**

ที่	ประเด็น	ใช่	ไม่ใช่	สำหรับให้คะแนน
1	"เกษตรทฤษฎีใหม่" เป็นการจัดแบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วน คือ พื้นที่ขุดสระน้ำ พื้นที่ปลูกข้าว พื้นที่ปลูกพืชไร่/พืชสวน และพื้นที่อยู่อาศัยและเลี้ยงสัตว์ ซึ่งปรับเปลี่ยนได้ตามพื้นที่ของเกษตรกร			
2	"ทฤษฎีใหม่" มี 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การผลิตเพื่อพออยู่ พอกิน และพึ่งตนเองได้ ขั้นตอนที่ 2 การรวมพลัง/ร่วมแรงกันรูปกลุ่ม ขั้นตอนที่ 3 การสร้างเครือข่ายกลุ่มอาชีพ			
3	การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ พื้นที่ต้องไม่ต่ำกว่า 15 ไร่ จึงจะประสบผลสำเร็จ			
4	การทำเกษตรโดยยึดหลักการพึ่งพาตนเองก็คือ การปลูกทุกอย่างที่กินได้ เพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารภายในครัวเรือน			
5	การรวมกลุ่มทางด้านเกษตรของชุมชน เป็นส่วนหนึ่งของวิถีปฏิบัติตามเกษตรแนวทฤษฎีใหม่ สามารถสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนได้			
6	การสร้างเครือข่ายกลุ่มอาชีพของเกษตรกร ทำให้เกษตรกรขายผลผลิตการเกษตรได้ในราคาสูงขึ้น			
7	การใช้สารสกัดจากสมุนไพรเพื่อกำจัดศัตรูพืช เป็นการลดการใช้สารเคมีถือเป็นพื้นที่ความอุดมสมบูรณ์ของดินและความสมดุลของระบบนิเวศในพื้นที่			
8	การใช้ปุ๋ยเคมีร่วมกับปุ๋ยอินทรีย์ เป็นการเพิ่มอินทรีย์วัตถุในดินช่วยปรับโครงสร้างดินให้ดีขึ้น ถือเป็นพื้นที่ฟูทวีการดิน			
9	ผลจากการทำบัญชีครัวเรือนมีส่วนช่วยวิเคราะห์สถานการณ์ทางการเงินของตนเองและครอบครัว ในส่วนของต้นทุนการผลิต และรายจ่ายที่ไม่ควรจ่าย			
10	การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เป็นการต่อยอดองค์ความรู้ใหม่ๆ และขยายองค์ความรู้ให้แพร่หลายไปยังที่ต่างๆ ช่วยให้ความรู้ได้รับการสืบทอดต่อไป			
<b>รวมคะแนน (คะแนนเต็ม 10 คะแนน ข้อละ 1 คะแนน)</b>				

เฉลยข้อคำถาม ข้อ 1 (✓) ข้อ 2 (✓) ข้อ 3 (x) ข้อ 4 (✓) ข้อ 5 (✓) ข้อ 6 (✓) ข้อ 7 (✓) ข้อ 8 (x) ข้อ 9 (✓) ข้อ 10 (✓)

ส่วนที่ 10 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการดำเนินงานโครงการ

10.1 ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงานโครงการ และข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาหรือต่อยอดโครงการต่อไป

ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงานโครงการ	ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง/พัฒนาโครงการ
1)	1)
2)	2)
3)	3)
4)	4)
5)	5)

**ศูนย์ประเมินผล**

**สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์**

**ถนนพหลโยธิน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900**

**โทรศัพท์ 0-2579-8267**

**[www.3.oae.go.th/rdpcc](http://www.3.oae.go.th/rdpcc)**